GARGANTUA ŞI PANTAGRUEL

FRANÇOIS RABELAIS

CARTEA A PATRA (Le Quart Livre 1552)

Cuprins

PRECUVÎNTARE 4
CAPITOLUL I. Cum a pornit Pantagruel pe mare pentru a întreba oracolul sfintei Butelci 9
CAPITOLUL II. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Medamoti si ce lucruri minunate a cumpărat acolo 11
CAPITOLUL III. Cum a primit Pantagruel veşti de la tatăl său şi despre felul minunat cum se pot 12
trimite scrisori în ţări depărtate 12
CAPITOLUL IV. Cum a răspuns Pantagruel tatălui său, trimiţîndu—i o seamă de lucruri frumoase şi rare 14
CAPITOLUL V. Cum a întîlnit Pantagruel o corabie care venea din ţara Luminilor 16
CAPITOLUL VI. Cum, după ce s—a potolit cearta, Panurge a cerut negustorului să—i vîndă un berbec 17
CAPITOLUL VII. Cum s—a tîrguit Panurge cu negustorul de oi 18
CAPITOLUL VIII. Cum a înecat Panurge în mare pe negustor şi toate oile lui 20
CAPITOLUL IX. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Enasinilor şi despre ciudatele înrudiri ale oamenilor de—acolo 22
CAPITOLUL X. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Plăcintelor, unde stăpînea regele Panigon cel Sfînt 23
CAPITOLUL XI. De ce se grăbesc călugării la bucătărie 24
CAPITOLUL XII. Cum a trecut Pantagruel prin ţara Gîlcevilor şi despre ciudatele obiceiuri ale numiţilor cîrcotaşi 25
CAPITOLUL XIII. Cum, după pilda lui Frangois Villon, seniorul Basche i—a lăudat pe oamenii lui 28
CAPITOLUL XIV. Urmare la chelfăneala cîrcotaşilor în casa lui Basche 30
CAPITOLUL XV. Cum au reînviat cîrcotaşii vechile obiceiuri ale logodnelor de altădată 31
CAPITOLUL XVI. Cum a dat pe faţă fratele Ioan firea adevărată a cîrcotaşilor 33
CAPITOLUL XVII. Cum a ajuns Pantagruel la ostroavele Tohu—Bohu şi despre ciudata moarte a lui Bringhinarilă, căpcăunul morilor de vînt 35
CAPITOLUL XVIII. Cum a înfruntat Pantagruel o furtună cumplită 37
CAPITOLUL XIX. Cum s—au luptat Panurge şi fratele Ioan cu furtuna 39
CAPITOLUL XX. Cum părăsesc năierii corabia în toiul furtunii 40
CAPITOLUL XXI. Cum s—a înteţit furtuna şi despre diatele făcute pe mare 41
CAPITOLUL XXII. Sfîrşitul furtunii 42
CAPITOLUL XXIII. Cum s—a făcut Panurge băiat de treabă, după ce—a trecut furtuna 43
CAPITOLUL XXIV. Cum fratele Ioan îl sileşte pe Panurge să—şi mărturisească frica fără rost din timpul furtunii 44
CAPITOLUL XXV. Cum a ajuns Pantagruel după furtună în ostrovul Macreonilor 45

CAPITOLUL XXVI. Cum povesteşte bunul macrob lui Pantagruel despre viaţa vitejilor şi moartea lor 46
CAPITOLUL XXVII. Cum vorbeşte Pantagruel despre sfîrşitul sufletelor vitejeşti şi cumplitele minuni ce s—au întîmplat înaintea morţii răposatului senior din Langey 47
CAPITOLUL XXVIII. Cum povesteşte Pantagruel trista moarte întîmplată unui viteaz 49
CAPITOLUL XXIX. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Sobolilor, unde domnea Postul cel Mare 50
CAPITOLUL XXX. Despre Postul cel Mare şi părţile trupului său 51
CAPITOLUL XXXI. Tot despre mădularele Postului cel Mare 53
CAPITOLUL XXXII. Unele obiceiuri de—ale Postului cel Mare 55
CAPITOLUL XXXIII. Cum a întîlnit Pantagruel lîngă ostrovul Sălbatic un chit uriaş 57
CAPITOLUL XXXIV. Cum a răpus Pantagruel chitul cel uriaş 58
CAPITOLUL XXXV. Cum a coborît Pantagruel pe ostrovul Sălbatic, în ţara Scrumbiilor 60
CAPITOLUL XXXVI. Cum a fost pîndit Pantagruel de scrumbiile sălbatice 61
CAPITOLUL XXXVII. Cum a chemat Pantagruel în ajutor pe căpitanii Taiecîrnat şi Prindepeşte; şi o cuvîntare potrivită despre numele locurilor şi ale oamenilor 63
CAPITOLUL XXXVIII. Cum se dovedeşte că scrumbiile nu sînt de dispreţuit 65
CAPITOLUL XXXIX. Cum s—a însoţit fratele Ioan cu bucătarii pentru a lupta împotriva scrumbiilor 66
CAPITOLUL XL. Cum a pregătit fratele Ioan scroafa şi despre vitejii bucătari care au intrat în burta ei 67
CAPITOLUL XLI. Cum a rupt Pantagruel picioarele scrumbiilor 68
CAPITOLUL XLII. Cum a căzut Pantagruel la înţelegere cu Nifleset, regina scrumbiilor 70
CAPITOLUL XLIII. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Ruah 71
CAPITOLUL XLIV. Cum ploaia mică goneşte vîntul mare 72
CAPITOLUL XLV. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Smochiniţilor 73
CAPITOLUL XLVI. Cum a fost păcălit diavolul cel mic de plugarul smochinit 75
CAPITOLUL XLVII. Cum a fost păcălit diavolul de o bătrînă smochinită 77
CAPITOLUL XLVIII. Cum a ajuns Pantagruel pe ostrovul Papimanilor 78
CAPITOLUL XLIX. Cum Homenas, episcopul papimanilor, ne—a lămurit sfintele canoane 80
CAPITOLUL L. Cum ne—a arătat Homenas arhetipul unui papă 82
CAPITOLUL LI. Cuvinte la ospăţ întru lauda canoanelor 83
CAPITOLUL LII. Alte minuni datorite canoanelor 85
CAPITOLUL LIII. Cum, cu ajutorul canoanelor, Roma fură aurul Franţei 87
CAPITOLUL LIV. Cum a dat Homenas lui Pantagruel perele bunului creştin 89
CAPITOLUL LV. Cum a auzit Pantagruel în largul mării nişte cuvinte dezgheţate 90
CAPITOLUL LVI. Cum printre cuvinte îngheţate, a găsit Panurge cuvinte învăţate 91
CAPITOLUL LVII. Cum a ajuns Pantagruel în ţara domnului Gaster, meşterul cel mai iscusit din lumea întreagă 92
CAPITOLUL LVIII. Cum îi judeca Pantagruel pe engastrimiţii şi pe gastrolatrii de la curtea marelui meşter 94
CAPITOLUL LIX. Despre chipul cioplit al Gămanului şi jertfele pe care i le aduc gastrolatrii 95
CAPITOLUL LX. Ce fel de jertfe aduceau gastrolatrii zeului lor în zilele de post 96
CAPITOLUL LXI. Cum a născocit Gaster pîinea şi meşteşugul de a o păstra 97

CAPITOLUL LXII. Cum a născocit Gaster mijlocul de a nu fi atins de ghiulele 98

CAPITOLUL LXIII. Cum a adormit Pantagruel în apropiere de ostrovul Şanefului si ce întrebări şi—a pus, trezindu—se din vis 100

CAPITOLUL LXIV. Pentru ce n—a dat răspuns Pantagruel la întrebările ce i s—au pus 102

CAPITOLUL LXV. Cum îşi petreceau vremea Pantagruel şi însoţitorii săi 104

CAPITOLUL LXVI. Cum am dat bineţe muzelor, trecînd pe lîngă ostrovul Ganabin 106

CAPI TOLUL LXVII. Cum s—a scăpat pe el Panurge de frică şi cum a crezut că motanul e dracul 107

PRECUVÎNTARE

Băutori preastrăluciţi şi podagroşi nepreţuiţi! Primit—am, văzut—am, auzit—am şi înţeles—am solia pe care domnia—domniilor voastre a trimis—o înălţimii—mele; împuternicitul vostru mi s—a părut a fi un bun şi iscusit vorbitor.

Am adunat în trei cuvinte cuprinsul înştiinţărilor sale. Aceste cuvinte au o însemnătate atît de mare,încît, în Roma de—odinioară, pretorii le foloseau pentru a răspunde tuturor întrebărilor supuse judecăţii lor. Cu aceste trei cuvinte hotărau în privinţa tuturor neînţelegerilor, plîngerilor şi pricinilor ce li se puneau în faţă. Zilele cînd nu le rosteau erau numite blestemate şi fără noroc; zilele în care le vesteau erau socotite binecuvîntate şi prielnice. Aşadar: aţi dat, *aţi* spus *şi aţi* hotărît! *Oameni buni, eu nu vă pot vedea. Domnul să vă aibă în veşnica lui pază, ca şi pe mine. Aşa e cu cale ca nimic să nu întreprindem, fără a lăuda mai întîi sfîntul lui nume.*

Mi—aţi dat! *Ce anume? O minunată şi cuprinzătoare carte de rugăciuni. Pentru aceasta vă mulţumesc: e destul de puţin din ceea ce aş dori să fie mai mult. Nici pe la poarta minţii nu mi—a trecut, că ar putea să fie o carte de rugăciuni, văzîndu—i tiparul, chipul înflorit ce—o împodobeşte, încuietorile, legătura şi scoarţele, cu cataramele lor şi cu frumoasele coţofene, zugrăvite una lîngă alta pe învelitoare. Aţi vrut să—mi spuneţi, ca într—o scriere cu înţeles ascuns, că nimic nu—i mai vrednic de laudă decît lucrul desăvîrşit al mîinilor de meşter, şi nici o vitejie nu—i mai mare decît a vînătorilor de coţofene; „înhaţă coţofana !" e o pilduire glumeaţă, păstrînd pînă azi amintirea unei întîmplări ciudate, care s—a petrecut în Bretania, cu puţin înainte de faimoasa bătălie de la Saint—Aubin—du—Cornier. Povestea ne—a rămas de la părinţii noştri, şi se cuvine s—o trecem mai departe celor care vor veni după noi.*

Fusese un an de rod îmbelşugat în podgorii: cu o para chioară puteai să cumperi o comoară, adică un butoiaş de vin din cel mai bun. Dinspre ţinuturile lui Soare—Răsare au venit atunci în zbor, pe drumuri deosebite, stoluri de coţofane şi de gaiţe, îndreptîndu—se către Soare—Apune. Şi—au tot dat

tîrcoale şi s—au împărţit în aşa fel, încît spre seară gaiţele au luat—o la stînga (aţi prins înţelesul norocoasei prevestiri), iar coţofenele la dreapta, destul de apropiate între ele. Toate coţofenele din partea locului au intrat în tabăra semenelor lor, iar gaiţele s—au alăturat gaiţelor. Astfel s—au ridicat în zbor şi au trecut pe deasupra oraşului Angers din Franţa, pînă dincolo de hotarul Bretaniei, în rînduri atît de dese, încît întunecaseră tot cerul.

Trăia pe atunci în Angers un bătrîn încărcat de ani, seniorul de Saint—Georges, poreclit Călugărul; cel care a ticluit şi a scris acele frumoase şi vesele colinde, în graiul care se vorbeşte prin Poitou. Unchiaşul avea o gaiţă de care făcea mare haz, cum sporovăia şi îndemna pe oaspeţi la băutură. Nu ştia să cînte altceva decît de băut. Stăpînul ei o poreclise: Guşata.

Guşata, în neastîmpărul ei vitejesc, a sfărîmat colivia şi a pornit cu ceata gaiţelor călătoare.

Un bărbier din vecini, cu numele de Bahuart, ţinea o coţofană îmblînzită şi foarte prietenoasă: a luat—o şi ea din loc, să sporească oastea coţofenelor şi să lupte alături de ele.

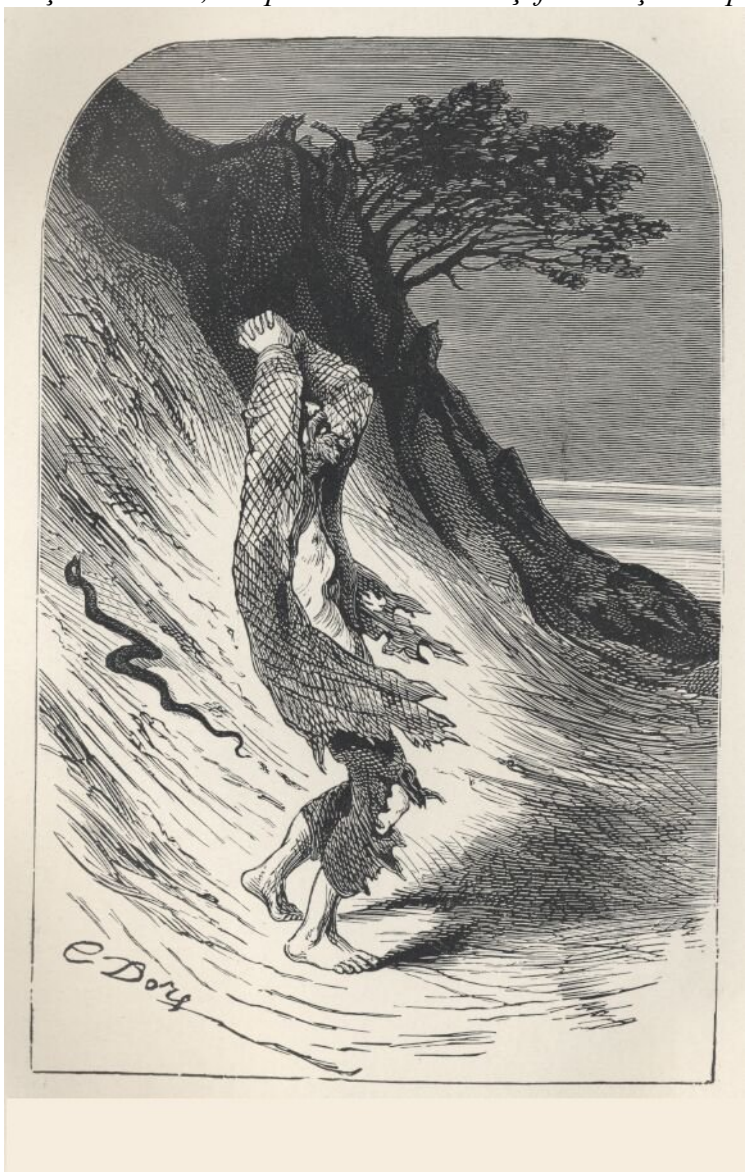

Acestea au fost întîmplări pe cît de cumplite pe atît de ciudate; dar văzute, ştiute şi adevărate. Ascultaţi cu luare—aminte ce s—a petrecut. Vreţi să cunoaşteţi urmarea? Doriţi să aflaţi cum s—a sfîrşit povestea? Minunea minunilor, oameni buni ; în apropiere de crucea de la Malchara s—a încins o bătălie atît de groaznică, încît mi se zburleşte părul numai cînd mă gîndesc ! Coţofenele au fost înfrînte, lăsînd pe cîmpul de luptă două miliarde cinci sute optzeci şi nouă de mii o sută nouă morţi, fără femei şi copii, adică pui şi păsări ouătoare. Aţi înţeles. Gaiţele au rămas biruitoare, dar au pierdut la rîndul lor pe multe dintre luptătoarele lor cele mai bune. A fost jale mare în întreaga ţară!

Bretonii, aşa cum îi ştiţi, sînt din firea lor oameni veseli; văzînd cele întîmplate, ar fi putut totuşi să se întristeze, ca de—o prevestire rea: căci hermina care împodobeşte blazonul lor e presărată cu cozi de coţofană, pe cînd veşmîntul de pene al gaiţei aminteşte armele zugrăvite pe scutul Franţei.

Iată cum s—a făcut că Guşata, după trei zile de lipsă, s—a întors acasă, deşelată, cu un ochi scos şi sătulă de război pînă peste cap. Dar în cîteva ceasuri s—a înzdrăvenit; s—a îndopat bine şi şi—a venit în fire.

Poporul plin de voie bună şi toţi şcolarii din Angers dădeau buzna să vadă gaiţa chioară. Guşata, astfel dichisită, îi îndemna să bea ca de obicei, mai punînd şi două vorbe de la ea: „înhaţă coţofana !" După cum bănuiesc, acela fusese strigătul de adunare al gaiţelor şi porunca de care trebuiau să asculte în luptă. Coţofana lui Bahuart nu s—a mai întors acasă. Fusese mîncatăl Şi de—atunci a rămas vorba: „Nu—i băutor mai harnic decît un vînător de coţofene!"

Spre neistovita aducere—aminte a acestor isprăvi, seniorul de Saint—Georges, Călugărul, a pus să zugrăvească coţofene pe tavanul sălii lui celei mari. Le puteţi vedea pe măgura lui Saint—Laurent, la Angers.

Chipurile încondeiate pe cartea ce mi—aţi dat—o, mă îndeamnă să cred că e vorba de ceva mai mult decît de rugăciuni. Pentru ce să—mi fi dăruit o carte de rugăciuni? Cărţi de rugăciune, mulţumită lui Dumnezeu şi dumneavoastră, am destule, şi vechi şi mai noi. Astfel gîndind, deschis—am acea carte şi am văzut că e minunat întocmită; vorbeşte despre lucruri cu rost şi în pilduiri potrivite. Mă îndemnaţi să beau în primul ceas al dimineţii vin alb; în al treilea, în al şaselea si în al nouălea, la fel; la vecernie şi după încheierea slujbei, porfiriu. Aşa beau, adică, mîncătorii de coţofene. Voi pleca la vînat.

Aţi spus. *Ce anume? Că nici o scîrbă nu v—au adus cărţile ce am tipărit pînă acum. Nu vă veţi supăra dacă voi folosi prilejul acesta pentru a vă aminti vorbele unui vechi ucenic al lui Pantagruel:*

E greu (zicea) să izbuteşti,
Pe prinţi s—ajungi să—i mulţumeşti.

Mai mult încă. Spuneţi că vinul celei de—a treia cărţi a fost bun şi v—a plăcut. E adevărat că şi mie mi s—a părut cam puţin: puţin şi bun, cum se zice; dar dumneavoastră aţi dori, ca prietenul meu Evispande Verron: mult şi bun ! M—aţi îndemnat să duc mai departe povestea lui Pantagruel, amintind folosul şi roadele ce le—aţi aflat, citind—o în tovărăşia altor oameni cumsecade. Îmi cereţi să vă iert că nu mi—aţi putut îndeplini rugămintea de a nu rîde decît la a şaptezeci şi opta carte. Vă dezleg de greşeală din toată inima. Nu sînt nici atît de aprig, nici atît de neîndurat precum aţi putea să credeţi; dar ceea ce vă rugasem era spre binele dumneavoastră. Vă voi răspunde, deci, cu vorbele lui Hector, amintite de Nevius: nu—i lucru mai plăcut decît să fii lăudat de oamenii vrednici de laudă.

Aşijderea spun şi întăresc, ars de viu dacă aş fi (pricepeţi unde bat), că sînteţi cu toţii oameni foarte de treabă, născuţi din părinţi de ispravă. Vă făgăduiesc, pe cinstea mea de pedestraş, că de ne vom întîlni vreodată în Mesopotamia, am să mă fac luntre şi punte, ca micul conte George al Egiptului—de—Jos să vă dăruiască la fiecare cîte un frumos crocodil din apele Nilului şi cîte o coropişniţă de pe malul rîului Eufrat.

Aţi hotărît! *În folosul cui? Şi—anume ce? Toate pătrarele vechi de lună, cîte au fost şi n—or să mai fie, lăsaţi—le pe seama făţarnicilor, habotnicilor, fariseilor, călugărilor, papistaşilor, ticluitorilor de jalbe, cotoilor pocăiţi, labelor îmblănite. Numai auzind despre aceştia, solului vostru i s—a zburlit părul în cap! Eu nu pricep nemţeşte şi nu ştiu ce fel de jivine se ascund sub acele nume.*

Cercetînd dinadins şi întrebînd în mai multe locuri, n—am întîlnit un singur om, care să primească a fi numit sau poreclit astfel. Înclin a crede, că sînt nişte dobitoace sălbatice, rămase de pe vremea grangurilor celor mari. Astăzi sînt o batjocură şi o înşelare a firii, ca toate lucrurile de pe pămînt cărora le—a sunat ceasul. Nici nu ştim cum să le mai numim, căci ceea ce s—a sfîrşit, nici nume nu mai are.

Dacă, prin acele porecle înţelegeţi pe bîrfitorii scrierilor mele, puteţi să le spuneţi mai de—a dreptul: diavoli! Căci în greceşte ponegrirea se cheamă diabole. *Ştiţi cît de urît e privită această patimă a clevetirii (vorbirea de rău a faptelor bune) în faţa lui Dumnezeu şi a îngerilor lui. Deşi alte ale lor păcate par să fie mai mari, diavolii iadului după năravul ponegririi se aleg şi se cunosc. Iar cei despre care pomeneam, nici măcar diavoli nu sînt, ci numai slugile şi trepăduşii lui Satana. Eu i—aş împărţi în draci negri, draci albi, draci de—alergătură şi draci de bătătură. Cum au bîrfit cărţile mele, vor mai bîrfi şi pe alţii, dacă nu—i ţinem înfrîu. Nu vreau să amintesc aici născocirile lor; o spun ca să nu mai scoată capul atîţia, dornici să—şi însuşească faima bătrînului Cato Cenzorul.*

Ştiţi ce înseamnă să—i scuipi cuiva în strachină? Cînd, pe vremuri, premergătorii acestor draci fără ruşine, meşteri în desfrînare şi spurcători ai cinstei, ca Filoxen, Gnatho sau alţii de aceeaşi teapă, vedeau, în cîrciumile unde îşi ţineau de obicei predicile, ce fel de bucate gustoase se puneau dinaintea

oaspeţilor, scuipau ca nişte mîrlani în blide, ştiind că nimeni nu se va mai atinge de mîncarea pe care cu balele lor au spurcat—o şi vor lăsa—o pe masă, ca să le rămînă lor. Cam la fel, deşi mai puţin scîrboasă, e povestea acelui felcer de apă dulce, nepotul răposatului avocat Amer, care spunea bolnavilor că aripa de clapon le face rău, tîrtiţa e otravă curată, ci numai gîtul (fără piele) le e îngăduit, ca să înfulece el bucăţile cele bune.

Aşa fac aceşti diavoli de lege nouă. Văzînd atîta lume dornică de a se înfrupta din cartea mea, după ce le gustase cu plăcere pe cele de mai înainte, s—au năpustit să—mi scuipe în strachină; mi—au spurcat, mi—au răstălmăcit şi mi—au ponegrit scrierile, ca nimeni să nu le mai citească, nimeni să nu le mai aibă, afară de ticăloşiile lor. I—am văzut cu ochii mei (nu cu urechile) cum ţineau cărţile mele printre hainele de noapte şi se slujeau de ele ca de—o oală pentru nevoile lor zilnice.

I—au oprit pe bolnavi, pe ologi şi pe alţi nefericiţi să se folosească de ele — deşi pentru aceia le—am scris, ca să le mai treacă de urît şi să—şi astîmpere durerile. De—aş fi putut să am sub îngrijirea mea pe toţi cei ce sufăr de boală sau de întristare, n—ar mai fi fost nevoie să dau aceste cărţi la iveală şi să le încredinţez tiparului. Hipocrate a scris dinadins o carte: Despre îndatoririle medicului desăvîrşit *(pe care Galien a întregit—o cu lămuriri preţioase), sfătuind pe doftori ca prin nimic să nu supere pe bolnavi: el nu uită să vorbească pînă şi de îngrijirea unghiilor ! Toate ale medicului, mişcările mîinii, faţa, îmbrăcămintea, vorba, privirile, pipăitul, astfel se cuvine a fi potrivite, ca să placă bolnavului şi să—l încînte. Eu însumi, fără să mă fudulesc, aşa am încercat a mă purta cu toţi cei pe care i—am avut în îngrijirea mea; după cum fac toţi ceilalţi din breasla noastră, deşi unii se numesc"şarlatani cu coate goale şi cu mînă lungă", luînd drept bune născocirile prosteşti ale unor lepădături.*

Mai mult, în cartea a doua despre Bolile molipsitoare *a aceluiaşi Hipocrate, se află o parte care a stîrnit multă gîlceavă printre noi: nu pentru a şti dacă doftorul încruntat, morocănos, ursuz şi nemulţumit întristează pe bolnav, iar cel zîmbitor, senin, glumeţ şi prietenos îl înveseleşte (căci toate acestea sînt ştiute şi dovedite) — ci dacă această întristare sau această voie bună izvorăsc din starea însăşi a bolnavului, ori dacă, dimpotrivă, purtarea ursuză sau prietenoasă a doftorului se răsfrînge asupra sufletului bolnavului, făcîndu—l vesel sau trist. Filozofii din şcoala lui Platon şi Averrhoes aşa cred. De aceea, fiindcă nu mi—e cu putinţă să mă găsesc la căpătîiul tuturor bolnavilor şi să—i iau sub îngrijirea mea, de ce să—i lipsesc de bucuroasa şi plăcuta trecere a timpului pe care (fără a jigni pe Dumnezeu, pe rege şi pe alţii) le—o dăruieşte, în lipsa mea, citirea cărţilor mele hazliii.*

Şi fiindcă, prin hotărîrea dumneavoastră, toţi aceşti bîrfitori şi clevetitori au fost legaţi laolaltă şi trimişi în lună, eu îi iert. N—am mai avea de cine să rîdem de—acum încolo, dacă i—am vedea pe toţi aceşti smintiţi lunatici, unii leproşi, alţii eretici, mulţi dintre ei şi eretici şi leproşi, bătînd cîmpii, rupînd băncile, scrîşnind din dinţi, spărgînd geamurile, umblînd pe toate drumurile, spînzurîndu—se, înecîndu—se, ducîndu—se val—vîrtej la toţi dracii, fiecare după scrînteala lui şi după ciozvîrta de lună pe care o poartă în căpăţînă: crai—nou, primul—pătrar, lună plină, al doilea pătrar sau lună nouă. Vrînd să—i răsplătesc pentru răutatea şi viclenia lor, voi urma pilda lui Timon, mizantropul care s—a răzbunat împotriva nerecunoştinţei atenienilor, după cum vă voi spune.

Amărît de purtarea poporului din Atena, Timon a pătruns într—o zi în sfatul cetăţii, cerînd să i se dea ascultare într—o pricină privitoare la nevoile obşteşti. La dorinţa lui s—a făcut tăcere şi toţi erau nerăbdători să—l asculte cu atît mai mult cu cit, de ani întregi, nu mai venise în mijlocul sfatului, fugea de lume şi trăia în singurătate. Iată cum le—a vorbit:

— Dincolo de zidul grădinii mele, în care nimeni nu intră, creşte un smochin mare şi stufos, sub ale cărui ramuri toţi disperaţii Atenei, bărbaţi, femei, tineri şi fecioare, vin să—şi pună laţul de gît şi să se spînzure. Vă dau de veste, că pentru a—mi lărgi gospodăria ,am de gînd să tai acel smochin de azi în opt zile. Aşadar, dacă printre voi sau în întreg oraşul se află vreunul care doreşte să se spînzure, îl poftesc să se grăbească. După ce voi tăia smochinul, nu veţi mai găsi nicăieri un alt loc atît de prielnic şi un copac atît de potrivit.

Ca şi Timon din Atena, îi vestesc pe toţi bîrfitorii mei să se spînzure înainte de ultimul pătrar al lunii acesteia: de ştreang mă voi îngriji eu. Le—am ales un loc bun de spînzurătoare, între Midy şi Faverolles. După prima lună nouă nu se vor mai putea spînzura atît de ieftin; vor fi nevoiţi să—şi cumpere frînghia pe banii lor şi să—şi aleagă copacul singuri, ca signorina *Leontium, cea care l—a ponegrit pe învăţatul şi iscusitul vorbitor Teofrast.*

CAPITOLUL I. Cum a pornit Pantagruel pe mare pentru a întreba oracolul sfintei Butelci

În luna iunie, de sărbătoarea vestalelor, ziua în care Brutus a cuprins Spania, iar zgîrcitul Crasus a fost răpus în luptă cu părţii, Pantagruel şi—a luat rămas bun de la Gargantua (care după cinstitul obicei al celor dintîi creştini s—a rugat pentru întoarcerea norocoasă a fiului său) — şi a luat calea mării, pornind de pe ţărmul Thalasei, însoţit de Panurge, de fratele Ioan Spintecătorul, de Epistemon, de Gimnast, de Eusten, de Rizotom, de Carpalim şi de ceilalţi slujitori mai vechi, printre care l—a luat şi pe Xenoman, mare călător şi deschizător de drumuri neumblate, care sosise cu cîteva zile mai înainte, la chemarea lui Panurge. Prevăzător întru toate, Pantagruel l—a rugat pe Gargantua să le arate, pe cartea cea mare a apelor, calea ce trebuiau să urmeze pînă la oracolul sfintei Butelci.

În cartea mea a III—a v—am înşirat cîte corăbii erau. Numărul lor a fost sporit cu mai multe trireme, nave cu vîsle şi galioane, toate bine înzestrate, smolite cu multă grijă şi din belşug încărcate cu iarba lui Pantagruel. Tălmacii, timonierii, căpitanii, năierii şi ceilalţi lupi—de—mare s—au adunat pe corabia lui Pantagruel. La pupa navei flutura un steag pe care era ţesută o butelcă pîntecoasă: jumătate în fire de argint, netede şi sclipitoare, iar jumătatea cealaltă în fire de aur, acoperite cu un smalţ de—un roşu—aprins. Era lesne de înţeles pentru oricine, că albul şi roşul erau culorile alese de nobilii călători, care porniseră să afle cuvîntul sfintei Butelci.

La pupa celei de a doua corăbii atîrna un felinar vechi, alcătuit cu deosebit meşteşug din pereţi foarte subţiri de marmură străvezie; acesta era semnul că vor trece prin ţara Luminilor. A treia corabie purta în cioc, ca pe o deviză, o carafă frumoasă şi cuprinzătoare de porţelan; a patra, o cană de aur cu două toarte, semănînd cu o urnă grecească; a cincea, un ibric uriaş stropit cu smaragd; a şasea un şip călugăresc, făurit din patru metaluri felurite, topite laolaltă; a şaptea, o pîlnie din lemn de abanos încrustată cu aur; a opta, un căuş tăiat din plută şi prins în aur bătut; a noua, un ulcior cu toarte subţiri de aur; a zecea, o ceaşcă mare din lemn frumos—mirositor de aloes, legată într—un cerc de aur cipriot cu tivitură persană; a unsprezecea, un paner de aur, lucrat ca un mozaic; a douăsprezecea, un butoiaş cu doage de aur—mort, şi cercuri bătute în perle indiene şi smalţ verde.

Oricît de trist şi de amărît ai fi fost, oricît de îngrijorat şi de mîhnit, Heraclit—cel—plîngăreţ să te fi chemat, n—ai fi putut să nu te înveseleşti, văzînd acel şirag de corăbii atît de strălucit împodobite. Ai fi înţeles fără greutate, că drumeţii aceia erau băutori straşnici şi bărbaţi de ispravă, a căror călătorie, atît la ducere cît şi la întoarcere, se va săvîrşi în deplină sănătate, sub semnul glumei şi al voioşiei.

Strîngîndu—şi oamenii laolaltă, Pantagruel le—a ţinut mai întîi o scurtă cuvîntare despre călătoriile pe apă, folosind pe ici pe colo pilde din Evanghelie. A sfîrşit destul de repede ce—avea de spus, apoi a rostit cu glas limpede şi pătrunzător o rugăciune către Cel—de—sus, pe care au stat s—o asculte toţi tîrgoveţii şi pîrgarii din Thalasa, îngrămădiţi pe ţărm să vadă plecarea corăbiilor.

După ce s—au rugat îndeajuns, au pornit să cînte cu evlavie şi pătrundere, psalmul care începe cu vorbele: *„Cînd a plecat Israel din Egipt"*. Isprăvind în cele din urmă şi psalmul, oamenii au întins mesele pe punte şi s—au ospătat. Thalassienii, după ce îşi potriviseră şi ei glasurile la cîntarea psalmilor, au scos, la rîndul lor, merindele şi băutura, pe care nu uitaseră s—o ia cu ei din belşug. A închinat fiecare în sănătatea tuturor şi toţi în sănătatea fiecăruia. Aşa s—a întîmplat, că nici unul din călătorii de pe corăbii n—a avut de suferit mai tîrziu de răul mării; nici capul şi nici pîntecele nu le—au făcut vreo supărare. N—ar fi scăpat atît de lesne nici dacă ar fi băut, cu o zi înainte, apă de mare sau de izvor, amestecată cu vin; nici dacă ar fi mîncat o gutuie, coajă de lămîie sau zeamă dulce—acrişoară de rodie; nici dacă ar fi ajunat aşternînd hîrtie pe burtă, sau ar fi ascultat celelalte sfaturi pe care le dau doftorii cei nerozi călătorilor pe mare.

Au mai închinat cîteva pahare la botul corăbiei, apoi oamenii s—au împărţit pe la locurile ce li s—au încredinţat.

Dis—de—dimineaţă au ridicat pînzele în bătaia vîntului de la răsărit, iar timonierul Jamet Brayer, căpetenia celorlalţi cîrmaci, a însemnat drumul şi a potrivit acul busolei. Planul lui, pe care Xenomen l—a încuviinţat pe de—a—ntregul, era să ajungă la oracolul sfintei Bacbuc, adică în India de Sus, lîngă hotarul Chinei, pe—o altă cale decît aceea folosită de portughezi. Călătorii portughezi treceau ecuatorul, ocoleau vîrful Bunei Speranţe, la capătul de miazăzi al Africii, încălecau echinoxul şi făceau un înconjur mare, ferindu—se de a se apropia prea mult de pol. Mai nimerit era, aşadar, să ţină paralel linia cercului care trece prin India, să înconjoare polul spre asfinţit, aşa încît, pătrunzînd în ţinuturile de miazănoapte

să rămînă tot timpul în apele Mării îngheţate, la înălţimea portului Olone, fără a se ridica mai sus.

Acest plan le—a fost călătorilor noştri de mare folos, căci, fără să întîmpine vreo primejdie şi fără să piardă un singur om, au făcut drumul pînă în India de Sus în patru luni, pe cînd portughezii, înfruntînd încercări nenumărate şi suferind pagube grele, n—ar fi ajuns acolo nici în trei ani. Eu, unul, dacă nu greşesc, aş înclina a crede că pe această cutezătoare cale au venit odinioară indienii în ţara germanilor, unde au fost primiţi cu toată cinstea de regele Suediei — în anul cînd era proconsul în Galia, O. Mettelus Celer, după cum arată Cornelius Nepos, Pomponius, Mela şi, după ei, Pliniu.

CAPITOLUL II. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Medamoti si ce lucruri minunate a cumpărat acolo

În ziua cea dintîi şi în zilele următoare, nici pămînt n—au întîlnit, şi nici privelişti neobişnuite n—au zărit, întrucît pe această cale mai umblaseră şi o cunoşteau. A patra zi au ajuns la un ostrov numit Medamoti, plăcut la vedere, pe—al cărui ţărm, cel puţin atît de lung ca al Canadei, se înălţau turnuri înalte de marmură şi un şir întreg de faruri luminoase.

Pantagruel a întrebat cine e mai mare peste acel ţinut, şi a aflat că acolo stăpîneşte regele Filofan, care lipsea de—acasă, fiind dus la nunta fratelui său Filoteam[...] regelui enginilor. Am coborît pe ţărm, privind cum luntraşii de apă dulce îşi cumpărau cele trebuincioase pentru drum. Pe malul mării erau înşirate o mulţime de dugheni şi de tarabe, cu tot felul de mărfuri rare: covoare, chipuri frumos zugrăvite, peşti, păsări şi alte vietăţi ale locurilor acelora. Era cea de—a treia zi de sărbătoare a tîrgului celui mare, cînd o dată pe an veneau cei mai bogaţi şi mai vestiţi neguţători din Africa şi Asia. Dintre toate acele minunăţii, fratele Ioan a ales două chipuri frumoase şi de preţ; cel dintîi înfăţişa un împricinat înaintea judecăţii, celălalt, o slugă care îşi căuta stăpînul, arătînd cu privirea ochilor, cu mişcarea mîinilor şi cu umbletul paşilor grija de care era cuprins. Amîndouă chipurile ieşiseră din mîna meşterului Charles Chamois, zugravul regelui Megist. Fratele Ioan a făgăduit să le plătească pe amîndouă la sfîntul—Aşteaptă.

Panurge a cumpărat o pînză mai mare, pe care era zugrăvit în culori faimosul covor, ţesut odinioară cu acul de Filomela, pentru a arăta surorii ei Progneia, cum Tereus, soţul acesteia, a necinstit—o şi i—a tăiat limba, ca să nu—i destăinuiască ticăloşia. Vă jur pe mînerul acestui felinar, că era o pictură plăcută şi măreaţă. Să nu vă închipuiţi că înfăţişa un bărbat împreunîndu—se cu o fecioară. Ar fi fost un lucru prostesc şi grosolan. Zugravul a dat dovadă de isteţime şi a închipuit cu totul altceva. Vă veţi încredinţa privindu—i lucrarea, care se păstrează la mănăstirea Thelemului, cum intri în sala cea mare, pe mîna stîngă.

Epistemon a cumpărat o altă pînză, pe care erau zugrăvite cugetările lui Platon şi atomii lui Epicur.

Rizotom a ales una care înfăţişa ecoul în carne şi în oase.

Gimnast a cumpărat pe seama lui Pantagruel treizeci şi opt de covoare de perete, lungi de patru stînjeni şi largi de trei, ţesute în mătase grecească, tivite cu aur şi argint, înfăţişînd viaţa şi luptele lui Ahile; nunta lui Peleu cu zeiţa Tetis, naşterea lui Ahile, tinereţea lui (povestită de Staţiu Papi—nian), isprăvile lui vitejeşti (preamărite de Homer), moartea şi punerea lui în mormînt, (cîntate de Ovidiu şi Quintus Calabrezul), apoi arătarea umbrei lui şi jertfa Polixenei (cum le—a scris Euripide).

Pantagruel a mai ales pentru el trei rinoceri tineri şi frumoşi, un armăsar roib, două iepe sure şi un tarand , pe care i l—a vîndut un scit din ţinutul Geloniei. Tarandul e o vietate sălbatică, de mărimea unui taur tînăr, avînd capul ceva mai mare decît al cerbului, coarnele încrengate, copita crăpată, părul lung ca al ursului şi pielea aproape tot atît de tare ca o platoşă. Nu se găsesc nici în Sciţia prea mulţi, iar acel om din Gelonia spunea că tarandul îşi schimbă înfăţişarea după aceea a locului unde trăieşte sau obişnuieşte să pască, luînd culoarea copacilor, a tufelor, a ierburilor şi a celorlalte lucruri înconjurătoare.

Aceeaşi însuşire le—a fost dată caracatiţelor de mare, adică polipilor, ca şi unor maimuţe din Africa, numite papion, apoi licornului din India şi cameleonului, care e un soi de şopîrlă atît de minunată, încît Democrit a scris o carte întreagă despre ea, arătîndu—i înfăţişarea, părţile trupului, însuşirile şi deprinderile ei vrăjitoreşti. Am văzut—o eu însumi cum îşi schimbă culoarea, nu numai pentru a semăna cu lucrurile dimprejur, dar chiar din pricina fricii pe care o simte. Aruncat pe un covor verde, cameleonul se înverzea, iar după un oarecare timp se făcea, rînd pe rînd, galben, albastru, vioriu, aşa cum îşi schimbă culoarea crestei cocoşul de India, cînd încearcă o durere.

Tarandul nu—şi schimbă însă numai culoarea pielii, ci şi a părului, ceea ce ni s—a părut cu atît mai ciudat şi mai vrednic de uimire. Alături de Panurge, care era îmbrăcat în haina lui sură, se făcea cenuşiu; lîngă mantia purpurie a lui Pantagruel, pielea şi părul lui se făceau roşii; lîngă cîrmaciul, care era înveşmîntat ca preoţii egipteni ai lui Isis, se făcea alb. Cameleonul nu se face alb sau roşu niciodată. Cînd nu e stăpînit de teamă sau de o altă pornire, culoarea tarandului e sură, ca a măgarilor din Meung.

CAPITOLUL III. Cum a primit Pantagruel veşti de la tatăl său şi despre felul minunat cum se pot trimite scrisori în ţări depărtate

Pantagruel îşi petrecea timpul cumpărînd aceste vietăţi ciudate, cînd deodată a auzit de departe zece lovituri de tun, apoi strigăte de bucurie pornind de pe puntea tuturor corăbiilor. Întorcîndu—se la ţărm, a zărit una din corăbiile uşoare ale tatălui său, numită *Chelidonia,* fiindcă purta la pupă un peşte zburător, turnat în aramă de Corint. Acest peşte, căruia i se spune rîndunica mării, seamănă cu o scrumbie de Loara, cărnos şi lipsit de solzi, avînd înotătoare osoase ca aripile liliacului, foarte lungi şi destul de largi, cu ajutorul cărora poate să zboare, cum l—am văzut adesea, la o palmă deasupra apei, într—un salt cît o bătaie a arcului. Marsiliezii îl numesc: *landol.* Corabia era mică, iute ea însăşi ca o rîndunică, şi părea mai mult că zboară decît că pluteşte. Pe puntea ei se afla Malicorn, scutierul lui Gargantua, trimis anume pentru a întreba despre sănătatea lui Pantagruel şi a—i aduce scrisori de la tatăl său.

Pantagruel l—a întîmpinat cu vorbe prieteneşti, l—a îmbrăţişat şi l—a întrebat:

— Ai adus cu dumneata pe Gozal, ştafeta văzduhurilor?

— Da, a răspuns Malicorn, e închis în acest paner.

Era o porumbiţă din hulubăria lui Gargantua. Cînd a pornit Malicorn cu *Chelidonia* la drum, porumbiţa tocmai scosese pui, şi era nerăbdătoare să revină la cuibul ei. Ea urma să se întoarcă acasă cu un semn de la cei aflaţi departe; o panglică neagră la un picior, dacă i s—ar fi întîmplat lui Pantagruel vreun rău. Dar, fiindcă toate erau bune, Pantagruel a dezlegat porumbiţa, i—a prins la picior o fîşie de mătase albă şi, fără să mai întîrzie, i—a dat drumul să plece în drumul ei. Porumbiţa a ţîşnit în văzduh, cu acea repeziciune a păsării clocitoare căreia îi e dor de puii ei, purtată în zbor zorit de grija pentru cuibul ce—o aşteaptă. În mai puţin de două ore, Gozal a străbătut o depărtare pe care, cu cea mai mare silinţă, corăbierii abia o călcaseră în trei zile şi trei nopţi, întinzînd toate pînzele şi vîslind fără răgaz cu vîntul în spate.

Ajungînd acasă, porumbiţa a coborît de—a dreptul la hulubărie, îndreptîndu—se ca o săgeată spre cuibul unde şi—a regăsit puii ei. Vrednicul Gargantua, văzînd că poartă la picior o panglică albă, s—a liniştit în inima lui şi s—a bucurat de sănătatea fiului său. Acest mijloc îl foloseau preacinstiţii Gargantua şi Pantagruel, de cîte ori voiau să afle o veste cu nerăbdare aşteptată şi multdorită, cum ar fi sfîrşitul unei bătălii pe mare sau pe uscat, căderea sau împotrivirea unei cetăţi, înfăţişarea vreunei neînţelegeri, fericita uşurare sau facerea grea a cine ştie cărei regine, moartea sau însănătoşirea unor prieteni bolnavi şi aşa mai departe.

Alegeau un porumbel călător şi, din mînă în mînă, de la o poştă la alta, îl trimiteau pînă la locul de unde aşteptau ştiri. Porumbelul se întorcea cu o panglică albă sau neagră la picior, după împrejurare, străbătînd pe aripile văzduhului, într—un ceas, cale mai lungă decît făceau, pe pămînt, treizeci de poşte într—o zi. În felul acesta primeau veştile mai degrabă şi cîştigau timp. Şi nu—i un lucru de mirare, că în fiecare lună a anului se aflau în cuiburile lor mulţime de porumbei avînd pui mici sau stînd să clocească. (La aceasta ajută, în orice gospodărie, praful de salpetru şi florile făcătoare de minuni ale verbinei.)

Dînd drumul porumbelului să—şi ia zborul, Pantagruel a desfăcut şi a citit scrisoarea primită de la tatăl său. Iată ce scria Gargantua:

„Fiul meu multiubit, dragostea pe care în chip firesc orice părinte o poartă copilului său, a crescut cu atît mai puternică în inima mea, văzînd şi preţuind alesele însuşiri cu care darul cerului te—a înzestrat; şi din clipa plecării tale gîndul meu te—a însoţit necontenit, stăpînit de—o singură grijă, ca nu cumva să ţi se întîmple pe drum vreun rău. Căci, după cum ştii, iubirea cea adevărată e întotdeauna temătoare. Hesiod ne arată că orice lucru început e pe jumătate îndeplinit, iar o veche zicatoare ne învaţă că pînă nu porneşti, nu ajungi; de aceea, pentru a—mi potoli frămîntarea gînăurilor, l—am trimis spre tine pe Malicorn, dorind a afla ştiri liniştitoare despre sănătatea ta şi despre întîmplările primelor zile ale călătoriei tale. Căci, dacă pînă acum drumul tău s—a îndeplinit cu noroc, ceea ce nădăjduiesc a fi, lesne voi putea să înţeleg şi să prevăd cum se va desfăşura mai departe.

Ţi—am ales aici cîteva cărţi vesele, pe care ţi le va înmîna purtătorul acestora. Le vei citi cînd vei avea cîtva clipe de răgaz în şirul altor îndeletniciri mai de seamă. Trimisul meu îţi va împărtăşi pe larg veşti de la curtea noastră. Pacea celui veşnic să fie cu tine!

Salută pe Panurge, pe fratele Ioan, pe Epistetnon, pe Xenoman, pe Gimnast şi pe ceilalţi slujitori ai tăi, bunii mei prieteni.

Din casa părintească, în a treisprezecea zi a lunii iunie.

Al tău părinte şi prieten
GARGANTUA"

CAPITOLUL IV. Cum a răspuns Pantagruel tatălui său, trimiţîndu—i o seamă de lucruri frumoase şi rare

După citirea acestei scrisori, Pantagruel a zăbovit cîtva timp de vorbă cu Malicorn, pînă cînd Panurge şi—a pierdut răbdarea şi a strigat:

— Dar noi nu bem nimic? Măriei—tale nu—i e sete? Domnul scutier nu obişnuieşte? Nu vi s—a uscat gura vorbind?

— Bine ai grăit, a spus Pantagruel. Du—te şi pregăteşte un ospăţ cum se cuvine la hanul de peste drum, unde ai să vezi atîrnînd deasupra uşii un ţap călare pe cal.

Panurge a luat—o din loc, iar Pantagruel între timp a alcătuit această scrisoare, pe care avea s—o încredinţeze scutierului:

„Preabunul meu părinte,

În faţa oricărei întîmplări neobişnuite sau nebănuite, cu care ne întîmpină trecerea vieţii, simţurile şi puterile noastre sufleteşti sînt adînc zdruncinate, uneori atît de mult, încît sufletul se desprinde de trup, chiar dacă ştirile sînt mulţumitoare şi plăcute; ceea ce nu se petrece, cînd aceeaşi întîmplare e presimţită sau prevăzută. Sosirea fără veste a scutierului tău Malicorn m—a înduioşat şi m—a tulburat nespus, căci nu nădăjduiam să văd curînd pe vreunul din oamenii tăi, nici să am veşti de la tine înainte de sfîrşitul călătoriei noastre. M—am lăsat în voia dulcii amintiri pe care inima mea o poartă şi în gîndul meu a răsărit aievea chipul tău regesc în toată strălucita lui măreţie.

Dar fiindcă ai depăşit aşteptările mele cu darul plăcutei tale scrisori, şi solia scutierului tău mi—a liniştit sufletul cu veşti bune despre sănătatea ta şi alor tăi, mulţumi—voi mai întîi Mîntuitorului, rugîndu—l să te ţină în deplină voie—bună, iar ţie îţi voi rămîne veşnic îndatorat pentru dragostea fierbinte şi statornică pe care o porţi fiului tău prea—supus şi nevrednicului tău slujitor.

În vremea Romei de altădată, un anume Furnius, al cărui tată fusese părtaş la răzvrătirea lui Antoniu, primind iertare de la Cezar—August pentru fapta părintelui său, a spus împăratului: Făcîndu—mi acest bine, m—ai sortit astăzi nevredniciei; căci nefiind în stare a te răsplăti, voi fi socotit de toţi, în viaţă ca şi după moarte, drept un nerecunoscător.

Ca şi acela aş putea să spun, că preamarea bunătate a iubirii tale de părinte mă sileşte să trăiesc şi să—mi sfîrşesc zilele ca un nerecunoscător, afară dacă nu—mi voi spăla vina cu înţelepciunea filozofilor stoici, care spun că orice facere de bine are trei înfăţişări: una a celui care dă, a doua a celui care primeşte, a treia a celui care o răsplăteşte. Cel care primeşte îşi arată recunoştinţa bucurîndu—se de darul primit şi păstrîndu—i o amintire neştearsă. Iar dacă, dimpotrivă, îl nesocoteşte şi îl uită, se dovedeşte a fi cu adevărat omul cel mai nevrednic din cîţi trăiesc pe lume.

Copleşit de neistovita îndatorire născută din marea ta bunătate şi neînvrednicindu—mă a—ţi mulţumi în cea mai neînsemnată parte, voi fi ferit de hulă şi de ponegrire întru aceea, că niciodată n—o voi da uitării; iar buzele mele nu vor conteni să mărturisească şi să—ţi aducă mulţumire, după înţelegerea şi puterile mele.

Cît despre celelalte, nădăjduiesc că, datorită ajutorului şi milosteniei lui Dumnezeu, sfîrşitul călătoriei noastre va fi asemenea începutului ei, încheindu—se cu bucurie şi deplină sănătate. Nu voi uita să fac însemnări zilnice despre întîmplările mai de seamă ce se vor petrece în acest răstimp, pentru a—ţi înfăţişa la întoarcere o povestire întru totul adevărată a drumului ce—am făcut.

Am aflat aici un tarand din Sciţia, un dobitoc minunat şi nemaiîntîlnit, care îşi schimbă culoarea părului şi—a pielii după aceea a lucrurilor înconjurătoare. Ţi—l trimit, nădăjduind că îţi va face plăcere. E tot atît de ascultător şi de lesne de purtat ca un miel. Mai adaug trei pui de rinocer, blînzi şi cuminţi ca nişte mîţişoare. I—am arătat scutierului cum trebuie ţinuţi: neputînd să pască din pricina cornului din frunte, ei mănîncă fructe de pe crengile pomilor roditori, din iesle sau din mînă; de asemenea iarbă, spice, mere, pere, orz, grîu şi orice fel de poame sau legume. Mă mir, că scriitorii noştri cei vechi au spus despre ei că sînt sălbatici, cruzi şi primejdioşi, şi că nici un om viu nu i—a văzut pînă acum cu ochii lui. Te vei încredinţa singur, dacă vei avea bunăvoie, văzîndu—i cît sînt de blînzi, cînd îi laşi în pace şi nu—i aţîţi cu răutate.

Îţi trimit totodată viaţa şi isprăvile lui Ahile, închipuite într—o tapiţerie foarte frumoasă, şi cu mult

meşteşug ţesută. Să fii încredinţat, că orice vietăţi necunoscute, păsări, ierburi, dobitoace sau pietre nestemate şi alte lucruri de preţ voi întîlni în drumul nostru, ţi le voi aduce, dacă Domnul—Dumnezeul nostru ne va ajuta. Îl rog să te ţină sănătos şi să—ţi dăruiască bunătatea lui.

Din Medamoti, în a cincisprezecea zi a lunii iunie.

Panurge, fratele Ioan, Epistemon, Xenoman, Gimnast, Eusten, Rizotom, Carpalim îţi sărută dreapta şi îţi înapoiază înmiit vorbele bune ce le—ai trimis.

Preasupusul tău fiu şi slujitor
PANTAGRUEL"

În vreme ce Pantagruel scria tatălui său, scutierul Malicorn fu întîmpinat şi înconjurat de ceilalţi călători, cu mare bucurie. Toţi îl îmbrăţişau din toate părţile, copleşindu—l cu semne de prietenie şi cu urări de sănătate.

Sfîrşind scrisoarea, Pantagruel l—a poftit pe scutier la masă, a închinat cu el şi i—a dăruit un lanţ greu de aur, cîntărind opt sute de galbeni. Lanţul era alcătuit din alte şapte lănţişoare, prinse din loc în loc cu diamante mari, rubine, smaralde şi peruzele. Fiecărui corăbier de pe *Chelidonia* i—a dat cîte cinci sute de scuzi însoriţi. Tatălui său, Gargantua, i—a trimis tarandul, acoperit cu o pătură de mătase, înflorită cu aur, apoi covoarele care înfăţişau viaţa lui Ahile şi cei trei rinoceri, îmbrăcaţi în postav cu ciucuri de aur.

Apoi s—au despărţit, urmînd fiecare calea lui. Malicorn s—a întors la Gargantua, iar Pantagruel a plecat mai departe spre ţinta călătoriei sale.

În largul mării, Epistemon i—a citit lui Pantagruel cărţile pe care i le adusese scutierul. A petrecut de minune în tovărăşia lor, fiindcă erau plăcute şi vesele. Am să vi le împrumut şi dumneavoastră, dacă mă veţi ruga frumos.

CAPITOLUL V. Cum a întîlnit Pantagruel o corabie care venea din ţara Luminilor

În a cincea zi, pe cînd, depărtîndu—ne de echinox, începusem să facem înconjurul polului pămîntului, am zărit o corabie cu mărfuri, care trecea la stînga noastră. Ne—am bucurat şi unii şi alţii de această întîlnire. Negustorii au primit de la noi veşti de pe mare, iar ei ne—au adus ştiri de pe uscat. Stînd de vorbă cu ei, am înţeles că sînt francezi din Saint—Orgeais. Pantagruel i—a întrebat despre drumul lor şi a aflat că vin din ţara Luminilor, ceea ce cu atît mai mult ne—a bucurat. Rugîndu—i să ne dea lămuriri despre rosturile ţării şi despre obiceiurile de—acolo, am aflat că pe la sfîrşitul lunii iulie urma să se ţină soborul cel mare al Luminilor şi, sosind la vreme, vom avea prilejul să luăm parte la vesela şi frumoasa sărbătoare a felinarelor. Se făceau pregătiri mari pentru ziua în care toţi oamenii din partea locului aveau să fie luminaţi. Ne—au mai spus, că vom trece pe lîngă marele regat Gebarim, unde vom fi primiţi cu mare alai de craiul Ohabe, stăpînul acelui ostrov, care, ca toţi ceilalţi supuşi ai săi, vorbeşte graiul din Tourraine.

În vreme ce culegeam aceste veşti, Panurge se luase la ceartă cu un negustor din Taillebourg, pe numele lui Dindenault. Acesta, văzîndu—l pe Panurge fără nădragi şi cu ochelarii prinşi de scufie, l—a arătat celorlalţi negustori, spunînd: — „Ia uitaţi—vă, ce mutră de încornorat!" Panurge, care de cînd purta ochelari auzea mai bine decît de obicei, s—a mîniat şi de aici a început sfada.

— Cum naiba să fiu încornorat, cîtă vreme nici însurat nu sînt, cum bănuiesc că eşti, judecînd după mutra ta tîmpită?

— Ai ghicit, a răspuns negustorul. Sînt însurat, dar nici pentru toţi nădragii din Europa şi pentru toţi ochelarii din Africa n—aş vrea să nu fiu, căci nevastă—mea e femeia cea mai frumoasă, cea mai cinstită şi cea mai vrednică din tot ţinutul Saintonge, să nu se supere celelalte. Îi duc ca dar, de pe unde am umblat, o creangă minunată de mărgean roşu, lungă de unsprezece degete. Ce te bagi şi ce te amesteci? De unde eşti şi cum îţi zice? Diavol cu ochelari, răspunde: eşti omul lui Dumnezeu, sau sluga lui Anticrist?

— Ia ascultă, a spus Panurge, ce—ai face, dacă după toată rînduiala şi cu încuviinţarea cerului şi a pămîntului, aş fi înghesatingimierlit—o puţin pe frumoasa şi vrednica ta nevastă, şi i—ar fi rămas în carne o ţepuşă din grădina lui Priap? O s—o laşi acolo pentru totdeauna, sau ai s—o tragi afară cu dinţii? Răspunde, berbecul lui Mahomet, lua—te—ar dracul!

— Am să—ţi tai urechile cu ochelari cu tot şi am să te frig ca pe un berbec ! a strigat negustorul, repezindu—se să tragă sabia. Dar sabia n—a ieşit din teacă, fiindcă, după cum bine ştiţi, armele ruginesc pe mare din pricina aerului umed şi sărat.

Panurge a chemat pe Pantagruel în ajutor. Fratele Ioan a pus mîna pe paloşul lui proaspăt ascuţit şi l—ar fi ucis pe negustor fără milă, dacă stăpînul corăbiei şi ceilalţi călători n—ar fi sărit de la locul lor, rugînd pe Pantagruel să potolească lucrurile, să nu iasă încăierare cu zarvă şi ruşine. Pînă la urmă vrăjmaşii s—au împăcat, Panurge a dat mîna cu negustorul şi s—au aşezat să bea împreună în semn de pace şi prietenie.

CAPITOLUL VI. Cum, după ce s—a potolit cearta, Panurge a cerut negustorului să—i vîndă un berbec

După ce s—au liniştit lucrurile, Panurge le—a şoptit lui Epistemon şi fratelui Ioan:
— Staţi deoparte şi veţi avea de ce să rîdeţi. O să—l dau puţin în leagăn, de nu s—o rupe frînghia.

Întorcîndu—se din nou spre negustor, a turnat pe gît o cană cu vin straşnic din ţara Luminilor, iar negustorul i—a răspuns cu toată cinstea şi voioşia cuvenită. Apoi, Panurge l—a rugat frumos să binevoiască a—i vinde un berbec din ai lui.

— Ei, ei, iubite prietene şi vecin de pahar, bine te pricepi să—ţi baţi joc de oameni! Frumos muşteriu, n—am ce zice ! Vrei să cumperi un berbec, nu—i aşa? Hm ! Dumneata semeni mai degrabă cu un pungaş de buzunare decît cu un cumpărător de berbeci. Eu unul, Doamne fereşte, n—aş trece pe lîngă dumneata, noaptea, cu punga la brîu. Hm ! hm ! Cine nu te cunoaşte, ar putea s—o păţească. Ia uitaţi—vă, oameni buni, cine vrea să mă tragă pe sfoară!

— Ia—o mai domol, a spus Panurge, şi nu te pripi. Hai fă—mi hatîrul şi vinde—mi berbecul. Cît ceri pe el?

— Vecine dragă, fă bine, treci de partea ceastălaltă şi vorbeşte—mi la urechea dreaptă.

Panurge — Cum dorești.

Negustorul — Mergi în ţara Luminilor?

Panurge — Precum zici.

Negustorul — Ai plecat să cutreieri lumea?

Panurge — Chiar aşa.

Negustorul — De plăcere?

Panurge — Ai ghicit.

Negustorul — Nu te cheamă cumva Robinel—Berbecu'?

Panurge — Întocmai.

Negustorul — Fără supărare.

Panurge — Sluga dumitale.

Negustorul — N—oi fi vreun măscărici?

Panurge — Sînt.

Negustorul — Nu mai spune? Aha, va să zică cutreieri lumea, eşti măscărici şi te cheamă Robinel—Berbecu`. Bun! Pe berbecul meu tot aşa îl cheamă, ca pe dumneata: Robinel, Robinel! Robinel! Bee! Bee! Ce glas frumos!

Panurge — Frumos şi plăcut.

Negustorul —Vecine ,hai să facem amîndoi un rămăşag. Dumneata, Robinel—Berbecu, aşază—te pe un taler al cîntarului, iar berbecul Robinel să stea pe talerul celălalt. Uite, mă prind pe—o sută de stridii bordeleze, că la greutate şi la preţ, berbecul meu te rămîne; aşa cum o să rămîi dumneata, într—o zi, atîrnat ca un cîrnat.

— Ia—o mai domol, negustorule ! a spus Panurge. Eu cred că ai face mai bine, spre folosul meu şi norocul copiilor dumitale, dacă mi—ai vinde berbecul; pe ăsta, ori pe altul din turma dumitale. Te rog!

— Prietene, i—a spus negustorul, află că din lîna acestui berbec se ţese cel mai bun postav de Rouen. Lîna englezească e o cîrpă pe lîngă lîna berbecilor mei. Din pielea lor se tăbăceşte marochinul cel mai scump, pe care oricînd poţi să—l treci drept turcesc, spaniolesc, sau cel puţin de Montelimar ! Din maţe se fac strune de lăută şi de harpă, tot atît de preţuite ca şi cele de [...] sau de Aquila. Aud?

— Fii bun, a spus din nou Panurge, şi vinde—mi berbecul: altminteri nu scapi de mine. Îţi plătesc bani—gheaţă. Cît?

Spunînd acestea, a scos o pungă plină cu *henrici* noi—nouţi şi a făcut—o să sune.

CAPITOLUL VII. Cum s—a tîrguit Panurge cu negustorul de oi

— Iubitul meu prieten şi vecin de pahar, a răspuns negustorul, din carnea berbecilor mei se înfruptă numai regii şi împăraţii. Carnea lor e fragedă şi gustoasă ca o mană cerească. Îi aduc dintr—o ţară unde purceii — Dumnezeu să—i ţie — se îngraşă cu migdale dulci, iar scroafelor, cînd sînt — să iertaţi — după nuntă, li se dă să mănînce numai flori de lămîiţă.
— Vinde—mi berbecul, a spus Panurge, şi ţi—l plătesc regeşte, pe cuvîntul meu de călător. Cît?
— Dragă vecine şi scumpe prietene, oile mele sînt din sămînţa celor pe care le—au purtat Phrixus şi Helle pe marea Helespontului.
— Ei, drăcia dracului! Eşti *clericus vel adicens*[1], care va să zică.
— *Ita*[2] sînt miei, *vere*[3] sînt ai mei. Behe — he! Behe — he ! Ia auzi—l pe Robinel. Înţelegi ce spune? Trebuie să mai ştii, că pe brazda unde îşi lasă udul oile mele creşte grîul ca şi cînd le—ar uda Dumnezeu. Nu mai e nevoie nici de gunoi, nici de băligar. Mai mult decît atît, din udul lor se scoate cel mai bun salpetru din lume. Cu baliga lor, nu vă supăraţi, felcerii de la noi vindecă şaptezeci şi opt de feluri de racile, dintre care cea mai nevinovată e dropica, boala sfintei Eutropa — să vă ferească Dumnezeu s—o aveţi! Mai ai ceva de zis, iubite vecine şi dragă prietene? Trebuie să ştii, că le—am plătit cu preţ mare.
— Cît face, atîta dau, a răspuns Panurge, vinde—mi un berbec şi ţi—l voi plăti bine.
— Dragă prietene şi iubite vecine, te rog să ţii seama, că aceste dobitoace sînt o adevărată comoară; pînă şi părţile pe care le—ai crede nefolositoare au însuşiri minunate şi îţi dau cîştig bun. Ia două coarne de berbec, pisează—le cu un ciocan de fier sau cu vătraiul (e totuna), apoi seamănă—le în pămînt la un loc bătut de soare şi stropeşte—le des; în cîteva luni vei vedea răsărind cel mai frumos sparanghel din lume (socotind şi pe cel de Ravena, dacă nu te superi).

Te rog să—mi răspunzi: coarnele dumneavoastră, a soţilor înşelaţi, au asemenea însuşiri minunate?
— Domol, domol! a spus Panurge.
— Nu ştiu dacă dumneata eşti cărturar, a spus negustorul, eu însă am văzut în viaţa mea mulţi cărturari încornoraţi, ba chiar dintre cei mari, să fie cu iertare. Iar dacă eşti într—adevăr cărturar, trebuie să ştii că aceste binecuvîntate vietăţi au la amîndouă picioarele un os al călcîiului: *astragalul,* pe care nu—l găseşti la alte dobitoace — afară de măgarul indian şi de cerbii din Libia; cu aceste oase se juca în vremea veche regescul joc de arşice, împăratul Octavian August a cîştigat într—o seară la arşice cincizeci de mii de scuzi. Dumneavoastră, bărbaţii încornoraţi, nu veţi avea niciodată atît noroc.
— Domol, domol! a spus Panurge. Treci mai departe.
— Ce—aş putea să mai spun, dragă prietene şi iubite vecine, întru lauda celorlalte mădulare şi măruntaie ale lor: spinarea, pulpa, muşchiul, pieptul, ficatul, splina, băşica din care se fac mingile, burta şi coastele, cărora copiii din Pygmion le pun o coardă de arc şi trag în ciori cu sîmburi de cireşe. Capul se fierbe cu

---

[1] Cleric sau învăţăcel (lat.).
[2] Astfel (lat.).
[3] Adevărat (lat.).

puţină pucioasă, iar zeama lui e cel mai bun leac pentru cîinii cu maţul încuiat.
— Zît! i—a spus, ca din partea lui, stăpînul corăbiei. Vinde—i berbecul dacă vrei, iar dacă n—ai de gînd, nu—i mai bate capul!
— O să i—l vînd de hatîrul dumitale, a spus negustorul. Dar să—mi plătească pe el trei livre.
— E prea mult, a răspuns Panurge. În ţara noastră aş putea să cumpăr cinci, ba chiar şase, cu aceiaşi bani. Nu ţi se pare că ceri prea mult? Am mai văzut eu asemenea negustori lacomi, care, voind să se îmbogăţească repede, au ajuns pînă la urmă în neagră sărăcie, iar unii dintre ei şi—au frînt gîtul.
— Scutura—te—ar frigurile, mîrlan nepricopsit ce eşti! a spus negustorul. Jur pe sfînta clopotniţă a mănăstirii din Charrous, că cel mai tinerel dintre cîrlanii mei preţuieşte de patru ori mai mult decît berbecii pe care coraxienii din Tuditania, un ţinut al Spaniei, îi vindeau cu un talant de aur bucata. Ştii cît face un talant de aur, muşteriu de vorbă lungă, fără nici un sfanţ în pungă?
— Milostive jupîne, a spus Panurge, ai luat—o razna, după cum te văd şi te aud. Să nu mai lungim vorba: uite aici, cît ai cerut!

Panurge a plătit negustorului şi a ales din turmă un berbec mare şi frumos, care a început numaidecît să behăie. Auzindu—l, toate oile i—au răspuns, jelindu—se că le pleacă berbecul. Negustorul le—a spus ciobanilor săi:
— A ştiut, ticălosul, ce să aleagă! Mi—a luat berbecul pe care îl pusesem deoparte pentru seniorul din Cancale, căruia îi ştiu gusturile. E vesel şi fericit, cînd îi pui dinainte o pulpă de berbec mustoasă şi bine rumenită. O mînuieşte ca pe—o lopată cu care bate mingea, iar pînă la urmă, luptînd cu un cuţit bine ascuţit, o răpune!

CAPITOLUL VIII. Cum a înecat Panurge în mare pe negustor şi toate oile lui

Dintr—o dată, nici eu nu ştiu cum, că n—am prins de veste, Panurge a luat în braţe berbecul şi, fără o vorbă, l—a azvîrlit în mare. Berbecul ţipa şi behăia, iar după el, ţipînd şi behăind, toate oile s—au repezit să sară în mare, buluc, pe urma lui. Se grămădeau şi se îmbrînceau, care de care, să se arunce în apă mai degrabă. Era cu neputinţă să le opreşti; căci aşa e obiceiul oilor, cum ştiţi: una o ia după alta, ori încotro ar porni—o cea dintîi. (Aristotel spune că nu se află pe lume un dobitoc mai prost şi mai nătîng).

Negustorul, văzînd cu groază cum toate oile i se înecau şi piereau sub ochii lui, se silea din răsputeri să le aţină calea şi să le oprească. Dar în zadar, una după alta săreau de pe punte şi piereau în valuri. În cele din urmă şi—a încleştat mîinile în lîna unui berbec voinic şi a încercat să—l ţină pe loc, nădăjduind că astfel se vor opri din goană şi oile celelalte. Dar berbecul, cum era puternic şi îşi luase vînt, l—a tîrît cu el în mare, iar negustorul s—a înecat; aşa i—a scos afară din peşteră pe Ulise şi pe însoţitorii lui, oile lui Polifem, uriaşul cu ochiul în frunte. Ceilalţi ciobani şi paznici ai turmei au păţit la fel. Încercînd să oprească oile, apucîndu—le care de coarne, care de picioare, care de coadă, au fost tîrîţi în mare şi înecaţi fără urmă.

Pe puntea corăbiei, înspre partea unde erau bucătăriile, Panurge se proptise cu o lopată în mînă, dar nu pentru a veni în ajutorul ciobanilor, ci pentru a—i da peste cap, de cîte ori încercau să se urce înapoi în corabie şi să scape de înec. Le vorbea, în cuvinte alese, despre zădărnicia lumii acesteia şi despre mulţumirea care îi aşteaptă pe lumea cealaltă, încredinţîndu—i că morţii sînt mai fericiţi decît cei ce rămîn să—şi poarte amarul în această vale a plîngerii... Nici fratele Olivier Maillard şi nici părintele Jean Bourgeois n—ar fi ţinut o predică mai frumoasă ! Făgăduia fiecăruia că—i va ridica o cruce şi—i va aşeza o lespede de piatră drept amintire pe muntele Cenis, după ce se va fi întors din ţara Luminilor. Le—a urat să aibă noroc şi să întîlnească pe valuri un chit care să—i înghită, iar după trei zile să iasă din pîntecele lui, pe un ţărm liniştit, întregi şi sănătoşi ca Ionas.

Văzînd că s—a golit puntea de turmă şi de păstori, Panurge a întrebat pe fratele Ioan:

— A mai rămas în corabie vreun suflet de laie—bucălaie? Unde—s mieii lui Păcală? Unde—s berbecii lui Tîndală, care dormeau, pe cînd oile păşteau în poiană? Nu ştiu, n—am văzut! Lovitură hoaţă, frate Ioane, ce zici? A mers ca la război!

— Pe toate ştii să le potriveşti, a răspuns fratele Ioan. Nu mai am de spus decît atît: altădată, la vreme de război, ostaşilor li se făgăduia, în ziua bătăliei, simbria îndoită; dacă biruiau se găsea de unde să li se plătească, iar dacă pierdeau lupta, le era şi lor ruşine să mai ceară; aşa s—au lăsat păgubaşi elveţienii fugari după lupta de la Cerisoles. Trebuia să mai amîni plata berbecului, şi să ţii frumuşel banii în pungă.

— Nu—mi pasă de pagubă, a zis Panurge. Să mă bată Dumnezeu, dacă o asemenea petrecere nu preţuieşte cel puţin cincizeci de mii de franci. Să ne întoarcem la berbecii noştri. Vîntul îmi pare prielnic pentru plecare. Frate Ioane, ascultă ce—ţi spun! Niciodată n—am uitat să răsplătesc pe omul care mi—a venit în ajutor, şi i—am păstrat în inima mea, oricînd, o bună amintire. Nu sînt din fire nerecunoscător. Dar tot astfel, nimeni nu mi—a făcut pînă astăzi vreun rău, fără să se căiască; dacă nu pe lumea asta, măcar pe lumea cealaltă; că nici atît de prost nu m—a făcut mama.

— Eşti vîndut Satanei! i—a răspuns fratele Ioan. *Mihi vindictam*[4] şi celelalte. Deschide cartea de rugăciuni şi citeşte.

[4] A mea este răzbunarea (lat.) (Paul *Ai Rom.* XII,19).

CAPITOLUL IX. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Enasinilor şi despre ciudatele înrudiri ale oamenilor de—acolo

Se pornise vîntul despre apus şi o zi întreagă am mers fără să întîlnim ţărmul. A treia zi spre amiază, pe la ceasul cînd se trezesc muştele, am zărit o limbă de pămînt în trei colţuri, care prin aşezarea ei amintea oarecum înfăţişarea Siciliei. Era ostrovul Rubedeniilor. Bărbaţii şi femeile semănau aidoma cu roşcovanii din Poitou, cu singura deosebire că toţi, pînă şi pruncii, aveau nasul crestat în chip de trifoi. Din pricina aceasta, vechiul nume al ostrovului fusese al Enasinilor, adică al Cîrnilor. Toţi erau înrudiţi unii cu alţii prin legături de sînge şi se mîndreau cu aceasta. Marele lor dregător ne—a spus fără înconjur:

— Dumneavoastră, oamenii din restul lumii, socotiţi că a fost o faptă de mare cinste, cînd într—o zi (la 13 februarie) pe aceeaşi poartă a cetăţii (Poarta Carmentală, zidită pe vremuri la poalele Capitoliului între Tibru şi stînca Tarpee) au ieşit împotriva unor duşmani ai Romei (etruscii din cetatea Veies) trei sute şase războinici, toţi înrudiţi între ei (din neamul flaminilor) şi au căzut în luptă dimpreună cu cinci mii de slujitori ai lor, (alături de apa Cremenei, care porneşte din lacul Băcan). În ţara noastră, la o asemenea primejdie, s—ar ridica mai bine de trei sute de mii din acelaşi sînge.

Înrudirile lor erau foarte ciudate, căci fiind toţi neamuri unii cu alţii, nu se mai ştia care e tată sau mamă, soră sau frate, unchi sau nepot, noră sau ginere, naş sau nănaşă. Am văzut astfel un moşneag cîrn, care îi spunea „tăticule" unei fetiţe de trei ani, în vreme ce aceasta îi spunea moşneagului „copila mea".

Înainte de a părăsi această ţară, după ce am cercetat locurile şi am aflat multe despre obiceiurile oamenilor fără nas, am intrat într—un han să ne odihnim puţin. Aici am dat peste o nuntă. N—am să mă plîng, de—ale mîncării se găseau din belşug. Am fost de faţă la cununie: o pară, numai foc şi pară pe dinafară, rumenă şi nurlie (unii care au pipăit—o spuneau că era cam moale) lua un tînăr caş, cavaler cu pufuşor bălăior pe botişor. (Auzisem mai demult despre faima mirelui şi—a miresei, şi ştiam că în multe părţi s—au mai pus la cale asemenea împreunări, iar la noi în ţara vacilor se spunea, că domnişoara Pară—Mălăiaţă se potriveşte foarte bine cu un Caşcavaler ceva mai dospit). În altă încăpere am văzut nunta unei cizme bătrîne cu un tînăr şi sprinten papuc. Tînărul papuc i—a spus lui Pantagruel că se însoară cu bătrîna cizmă, fiind o femeie de treabă, zdravănă, grasă şi frumoasă, care îi era de trebuinţă în gospodărie, mai ales cînd mergea la pescuit. În altă odaie, o gheată nouă se însoţea cu un ciorap de lînă. Nuntaşii ne—au spus, că gheata primise să se mărite cu ciorapul, nu pentru frumuseţea şi voinicia lui — Doamne fereşte ! — ci fiindcă era plin, pînă în vîrf, cu arginţi.

CAPITOLUL X. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Plăcintelor, unde stăpînea regele Panigon cel Sfînt

Am părăsit, cu vîntul de apus în spate, ostrovul acestor urîcioase corcituri fără nas şi am ieşit la larg. Spre asfinţitul soarelui ne—am oprit la ostrovul Plăcintelor, un ţinut întins şi mănos, unde trăiau oameni mulţi şi bogaţi.

Ţara o stăpînea regele Panigon cel Sfînt. Însoţit de fiii săi şi de ceilalţi prinţi ai curţii, regele a ieşit pe ţărm întru întîmpinarea lui Pantagruel şi, primindu—l cu prietenie, l—a poftit în palatul său.

În faţa turnului cetăţii aştepta regina, cu fiicele şi doamnele de la curte. La dorinţa lui Panigon, toate au venit să—l îmbrăţişeze pe Pantagruel şi pe însoţitori, după obiceiul şi buna—deprindere a ţării aceleia. Numai fratele Ioan, care se strecurase printre căpitanii regelui, lipsea.

Panigon a stăruit pe lîngă Pantagruel să primească a fi oaspetele lui în ziua aceea şi cea următoare. Pantagruel şi—a cerut iertare, spunînd că va trebui să se folosească de marea liniştită şi de vîntul prielnic, pe care toţi călătorii pe apă îl doresc, dar nu li—e la îndemînă totdeauna. (Dacă nu porneşti la drum cînd e vreme bună, zadarnic o aştepţi mai tîrziu, că nu vine.)

După ce fiecare dintre oaspeţi a golit douăzeci—treizeci de pahare, ne—am luat rămas bun de la Panigon. Întorcîndu—ne pe corabie, Pantagruel a băgat de seamă lipsa fratelui Ioan. A întrebat: unde poate să fie şi pentru ce nu se află împreună cu noi? Panurge nu mai ştia cum să—l apere şi se pregătea să se întoarcă după el la palat, cînd iată că îl văzură pe fratele Ioan venind în goana mare, sprinten şi voios, strigînd cît îl ţinea gura:

— Trăiască marele Panigon ! o mie de frigări şi de străchini! Să vedeţi ce rînduială ţine la bucătărie ! De—acolo viu. M—am luptat oleacă cu cratiţele, încercînd să—mi astîmpăr foamea, după bunul obicei călugăresc.

—Faci ce faci, prietene, a spus Pantagruel, şi nimereşti la bucătărie.

— *Corpo di gallina* ! a răspuns fratele Ioan. Cunosc prea bine toate schimonoselile şi maimuţărelile acestor întîlniri cu înaltele doamne: plecăciuni pînă în pămînt, o dată, de două ori, îmbrăţişări, pupături, sărut frumoasele mîini ale înălţimii—voastre, ale măriei—tale, *magni, magna, cacabessa,* să fiţi aşa şi pe dincolo... Pîrţ ! Nu zic, nu m—aş da în lături de la puţintică giugiuleală. Dreptul meu ! Dar de atîtea serbede închinăciuni, martor mi—e sfîntul Benedict, sînt sătul ca de mere acre ! Să mă pup cu domniţele, aţi dori dumneavoastră? Aş face—o bucuros, dacă pentru cinstea cuvioasei haine ce port, nu m—aş teme s—o păţesc cum a păţit—o seniorul Guyercharois, dacă—l ştiţi.

— Îl cunosc, a răspuns Pantagruel. E unul din prietenii mei cei mai bum. Ce i s—a întîmplat?

— A fost poftit o dată la un mare ospăţ, pe care îl dădea unul din vecinii lui, cu care de—altminteri se şi înrudea. Veniseră la măritul praznic toţi cavalerii, doamnele şi domniţele de prin împrejurimi. Înainte de—a sosi seniorul, acele doamne şi domniţe au chemat pe toţi copiii de casă şi i—au îmbrăcat în haine femeieşti, ca pe nişte codane spilcuite, sclivisite şi cu grijă dichisite. Copiii de casă, preschimbaţi în fetiţe, i—au ieşit înainte pe puntea din faţă a castelului, iar domnul Guyercharois i—a pupat pe toţi, cu adînci plecăciuni şi cuviincioase îmbrăţişări. Cucoanele, care îl priveau de la fereastră, au pufnit în rîs şi au făcut semn băieţilor să—şi dezbrace podoabele. Iar vrednicul senior, văzîndu—se păcălit, de ciudă şi de ruşine n—a vrut să mai sărute nici un obraz de femeie, spunînd că şi doamnele celelalte ar putea să fie, la rîndul lor, nişte slujitori în haine schimbate, mai bine dichisiţi decît cei care îl amăgiseră. Nu—i mai cuminte, Doamne iartă—mă, *da jurandi*[5], să ne mutăm cu închinăciunile în sfînta Bucătărie, desfătîndu—ne cu jocul frigărilor şi cu clămpănitul vătraiului? Să luăm îndeaproape cercetare cum se prăjeşte slănina, cum fierbe ciorba, cum se rumenesc plăcintele, care—i rînduiala felurilor de bucate şi ce vinuri s—au ales pentru fiecare fel. *Beati immaculati in via*[6]. Scrie în cartea de rugăciuni!

---

[5] *Da jurandi [veniam]* — dă—mi voie să jur (lat.).
[6] Fericiţi cei neprihăniţi pe drum (lat.).

CAPITOLUL XI. De ce se grăbesc călugării la bucătărie

— Vorbeşte în neştire, ca la mănăstire, i—a spus Epistemon. Eşti călugăr de grătar, nu călugăr de altar. Mi—am adus aminte, ascultîndu—te, de—o întîmplare la care am fost de faţă în Florenţa, acum vreo douăzeci de ani. Mă aflam împreună cu o seamă de oameni înţelepţi, călători pătimaşi, dornici de a cerceta meleagurile Italiei, vechile ei aşezări şi pe învăţaţii acelei ţări minunate. Pe cînd priveam neasemuitele frumuseţi ale Florenţei, măreţia domului, strălucirea bogată a bisericilor, întrecîndu—ne în a găsi cele mai potrivite cuvinte de laudă, s—a apropiat de noi un călugăr din Amiens, anume Bernard, zis şi părintele Slănină, spunîndu—ne foarte aspru şi supărat: „Nu pricep, ce găsiţi aici de laudă? M—am uitat şi eu, că n—am orbul găinilor. Ei şi? Ce vedeţi? Nişte case arătoase. Atîta tot. Dumnezeu şi dumnealui sfîntul Bernard, ocrotitorul nostru, să ne aibă în buna lui pază, dar n—am văzut nicăieri, în tot oraşul cît l—am umblat, nici un han şi nici o ospătărie ! Am stat dinadins să număr şi să socotesc, pe dreapta şi pe stînga, de care parte ar fi să fie mai multe plăcintarii cu plăcinte şi ospătarii unde să te ospătezi. Nimic ! La Amiens, pe—o uliţă de trei ori şi de patru ori mai scurtă decît aceea pe unde am mers, aş putea să vă arăt pe puţin paisprezece birturi cinstite şi bine aromitoare. Nu—mi intră în cap, ce plăcere simţiţi privind, lîngă turnul de pază al cetăţii, leii şi *africanii,* cum le ziceţi dumneavoastră (tigrii cum li se spune pe aici) ori struţii şi aricii din grădina seniorului Filip Strozzi? Să mă trăsnească Dumnezeu, băieţi, dacă nu m—ar ispiti mai degrabă un boboc de gîscă rumenindu—se în frigare !

Stîlpii aceştia de porfir şi aceste chipuri de marmură sînt frumoase, n—am ce zice. N—am să le ponegresc, dar după pofta inimii mele, turtele cu miere, cum se fac la noi la Amiens, sînt mai gustoase. Statuile romane or fi cioplite cu mult meşteşug, dar martor mi—e sfîntul Fereol din Abbeville, că mie îmi plac de o mie de ori mai mult plăcintele de la noi."

— Vrei să zici, i—a tăiat vorba fratele Ioan, că pe călugări îi găseşti totdeauna la bucătărie. Adevărat! Papii şi împăraţii nu dau pe—acolo niciodată.

— O fi, te pomeneşti, a spus Rizotom, vreo putere nevăzută sau vreo însuşire cu totul deosebită, ascunsă printre cratiţe şi frigări, care îi lasă nepăsători pe papi şi pe împăraţi, în vreme ce pe călugări îi atrage, precum magnetul pilitura de fier. Sau, poate, o pornire încuibată în glugă şi în anteriu, care îi împinge pe călugări la bucătărie, chiar cînd (bieţii de ei) n—ar fi voit să intre.

— Aceasta înseamnă, a răspuns Epistemon, că orice mişcare porneşte de la materie, după cum arată Averrhoes.

— Asta e ! a spus fratele Ioan.

— Fără să mă încumeta răspunde la această întrebare, pe care o socotesc mult prea spinoasă şi mi—e teamă să nu mă înţep (a spus, la rîndul lui, Pantagruel), vă voi aminti o întîmplare din alte vremuri. Am citit undeva, că regele Antigoniu al Macedoniei, venind o dată în bucătăria rînduită într—un cort al taberei lui şi văzînd pe poetul Antagoras care frigea un ţipar şi ţinea el însuşi de coada tingirii, l—a întrebat în glumă: — „Homer stătea să vadă cum fierb racii, cînd cînta isprăvile lui Agamemnon?" Dar Antagoras i—a răspuns: — „Şi tu crezi, că Agamemnon, cînd îşi săvîrşea isprăvile lui, umbla prin corturi să vadă dacă nu se află vreunul care fierbe raci?" I se păruse regelui lucru de ruşine, ca un poet să—şi facă de lucru la bucătărie; dar poetul i—a arătat, că era cu atît mai nepotrivit, ca un rege să—şi bage nasul prin cratiţe.

— Am să vă dau gata pe toţi, a spus Panurge, istorisindu—vă ce a răspuns într—o zi bretonul Villandry ducelui de Guise. Vorbeau amîndoi despre bătălia pe care a purtat—o regele Francisc împotriva împăratului Carol Quintul, şi în care bretonul, deşi înarmat cu platoşă de oţel călit şi genunchiere, călare pe un armăsar năstruşnic, nu fusese văzut nicăieri. — „Pe cinstea mea, spunea bretonul, n—am fost lipsă şi mi—e lesne s—o dovedesc. Numai că mă aflam într—un loc unde domnia—voastră n—aţi fi îndrăznit să mă căutaţi". Ducele, înţelegînd pe—alături aceste cuvinte, pe care le socotea mult prea îndrăzneţe, a ridicat din umeri. Dar Villandry a pornit să rîdă şi l—a liniştit, spunînd: — „Păzeam lăzile cu merinde, unde înălţimii—voastre nu i—ar fi trecut niciodată prin gînd să se ascundă!"

Tot povestind astfel au ajuns la corăbiile lor. Apoi s—au depărtat în grabă de ţărmul ostrovului Plăcintelor.

CAPITOLUL XII. Cum a trecut Pantagruel prin ţara Gîlcevilor şi despre ciudatele obiceiuri ale numiţilor cîrcotaşi

Urmîndu—ne calea, am ajuns în ziua următoare pe ţărmul Gîlcevilor, într—o ţară al cărei pămînt, de la un capăt la celălalt, era zgîriat, răscolit şi răvăşit. Am privit în jurul meu şi nimic din ce cunoşteam n—am văzut. Aici trăiesc judecătorii şi cîrcotaşii; oameni amestecaţi şi de toate soiurile. Nu ne—au dat nici să bem, nici să mîncăm. Făcîndu—ne o mulţime de plecăciuni şi de temenele, ne—au spus că sînt gata să ne slujească şi să ne pună la îndemînă orice dorim, dacă le plătim.

Unul din tălmaci i—a povestit lui Pantagruel felul ciudat cum îşi ţineau zilele acest neam de oameni. În vechea Romă trăiau o seamă de cetăţeni, care îşi cîştigau viaţa bătînd, ucigînd şi vînzînd otravă. Cîrcotaşii, dimpotrivă, se lasă scărmănaţi în aşa fel, că dacă vreunul nu mănîncă bătaie vreme mai îndelungată, moare de foame, el cu femeia şi copiii lui.

— Aceşti oameni, a spus Panurge, seamănă cu cei despre care pomeneşte CI. Galien, că nu pot să ridice steagul bărbăţiei spre ecuator, dacă nu sînt biciuiţi cumsecade. Sfinte Tibalde ! Mie să—mi facă unul aşa ceva, la mama dracului, n—aş mai fi bun de nimic !

— Iată care e obiceiul şi deprinderea lor, a spus tălmaciul. Cînd oarecare călugăr, popă, cămătar sau advocat pune gînd rău vreunui gentilom din ţara lui, îi trimite pe cap unul din aceşti cîrcotaşi, care îl cheamă la judecată, îl descoase, îl amînă, îl suduie şi îl ocărăşte fără ruşine, după împuternicirea şi îndrumările primite; pînă cînd gentilomul cu pricina, afară dacă nu—i mai nesimţitor şi mai nătîng decît o broască, se vede nevoit să—i pună ciomagul pe spinare, să—i cresteze scăfîrlia cu sabia, să—i taie picioarele, sau fără multă vorbă să—l arunce în şanţ pe fereastra castelului. Iată—l astfel pe cîrcotaşui nostru pricopsit pe cel puţin patru luni, întorcîndu—se de la chelfăneală ca de la culesul grîului! Fiindcă

popa, cămătarul, călugărul sau advocatul îl despăgubesc cu prisosinţă, iar gloaba, pe care trebuie s—o plătească gentilomul pentru oasele rupte, e cîteodată atît de mare, încît bietul om îşi pierde tot avutul sau moare în temniţă, mişeleşte, ca şi cum şi—ar fi omorît regele.

— Eu cunosc un mijloc foarte bun pentru a te apăra de asemenea neplăceri, a spus Panurge. Îl ştiu de la seniorul din Basche.

— Anume? a întrebat Pantagruel.

— Seniorul din Basche, a început Panurge, era un bărbat viteaz, drept, cinstit şi darnic. Întorcîndu—se dintr—un lung război în care ducele de Ferrara luptase cu ajutorul francezilor împotriva furiilor papei Iuliu al II—lea, s—a pomenit zi de zi chemat la judecată, amînat, întrebat, hărţuit, după bunul—plac al grăsunului egumen de Saint—Louant.

Într—o zi, pe cînd stătea la masă cu slujitorii săi (căci era om bun şi cu inimă largă) a chemat la el pe brutarul Loyre şi pe femeia lui, apoi pe preotul parohiei, un anume Oudard, care era în acelaşi timp şi pivnicerul seniorului (cum se obişnuia pe—atunci în Franţa). În faţa tuturor oamenilor săi, slujitori şi cavaleri, a vorbit astfel:

— Băieţi, ştiţi cît sînge rău îmi fac mîrlanii ăştia de cîrcotaşi. Sînt atît de hărţuit, încît, dacă nu—mi veniţi în ajutor, sînt hotărît să părăsesc această ţară şi să plec în Sudan, la mama dracului. Aşadar, cînd vor mai veni să mă amărască, dumneata, Loyre, dimpreună cu nevasta dumitale, să vă înfăţişaţi în sala cea mare a castelului, îmbrăcaţi cu hainele dumneavoastră de nuntă, ca şi cum aţi vrea să vă însoţiţi, ca altădată. Iată aci o sută de scuzi de aur pentru cheltuială. Dumneata, părinte Oudard, să nu uiţi să—ţi îmbraci cele mai frumoase odăjdii şi să aduci apă sfinţită, ca pentru slujba logodnei. Iar dumneata, Trudon (aşa îl chema pe toboşarul castelului), să fii de faţă cu flautul şi cu tamburina. După ce părintele va binecuvînta tînăra pereche, iar logodnicul va da logodnicei sale prima sărutare, Trudon va bate toba, iar dumneavoastră, ca semn de amintire, vă veţi trage în glumă, unul altuia, cîţiva pumni în spinare. O să vă faceţi puţină poftă de mîncare. Iar cînd o să vie rîndul cîrcotaşului, să daţi în el ca la fasole ! Nu—l cruţaţi, pocniţi—l, buşiţi—l, scărmănaţi—l, după cum vă rog! V—am pregătit nişte mănuşi de zale, îmbrăcate în piele de căprioară. Loviţi—l din toate părţile, unde se nimereşte, fără să mai număraţi. Cu cît veţi da mai vîrtos, vă voi iubi mai mult. Să n—aveţi teamă de judecată, mă pun eu chezaş pentru toţi. Să faceţi însă aşa, ca şi cînd ar fi o joacă, să rîdeţi şi să glumiţi cum se obişnuieşte la orice nuntă de—a noastră.

— Foarte bine, a spus Oudard, dar cum vom deosebi noi pe cîrcotaş dintre ceilalţi, căci în casa dumneavoastră vin în fiecare zi fel de fel de oameni?

— Am dat poruncile cuvenite, a răspuns Basche. Cînd se va arăta la poartă un călăreţ descălecat sau călărind pe—o mîrţoagă, purtînd în degetul cel mare un inel de argint, să ştiţi că ăla e ! Portarul îl va pofti cu plecăciuni şi va trage clopotul. Voi să fiţi gata şi să vă pregătiţi pentru nuntă, aşa cum v—am arătat.

Într—o bună zi, cu voia lui Dumnezeu, s—a înfăţişat la castel un cîrcotaş roşcovan, bătrîn şi rotofei. A sunat la poartă, iar portarul l—a cunoscut după încălţările lui mari şi grele, după iapa lui costelivă, după traista cu hîrţoage pe care o purta la brîu, şi, mai ales, după inelul de argint de pe degetul cel mare de la mîna stîngă.

Portarul l—a întîmpinat cu temenele, l—a poftit să intre şi a sunat voios din clopot. Auzind clopotul, brutarul Loyre şi nevastă—sa au îmbrăcat hainele lor de la nuntă şi au intrat în sala cea mare, zîmbitori şi veseli cum se cuvenea. Oudard şi—a pus patrafirul, iar cînd a dat să intre, s—a întîlnit nas în nas cu cîrcotaşul, pe care l—a poftit, pînă una—alta, la un păhărel de zăbavă. În vremea aceasta, ceilalţi îşi trăgeau de zor mănuşile. „Nici nu se putea să nimereşti mai bine, i—au spus. Stăpînul nostru e în toane bune şi ne vom ospăta pe săturate. Toate vor merge ca pe roate: avem nuntă! Ia, bea şi te înveseleşte."

Cîrcotaşul s—a aşternut pe băutură, iar Basche, văzîndu—i pe toţi oamenii lui strînşi laolaltă l—a chemat pe Oudard să vie cu apa sfinţită. Cîrcotaşul, călcînd în urma lui, împărţea tuturor cuviincioase plecăciuni şi temenele. S—a îndreptat cu o hîrtie în mînă spre Basche, iar acesta l—a întîmpinat cu zîmbetul cel mai dulce pe buze. I—a pus în palmă un galben şi l—a poftit prietenește să fie de faţă la logodnă. Cîrcotaşul n—a zis ba. Toate au mers pe şartul lor, iar la sfîrşitul slujbei au început să curgă pumnii! Cînd, bineînţeles, i—a venit rîndul cîrcotaşului, l—au mîngîiat şi l—au dăruit cu atîţia ghionti de mănuşă, încît a rămas năuc şi aiurit, cu un ochi învineţit, cu opt coaste stîlcite, cu coşul pieptului strivit, cu spinarea ferfeniţă şi cu falca în trei bucăţi. Toţi rîdeau, iar Trudon bătea toba ! Oudard se pornise şi el pe treabă, cu ajutorul lui Dumnezeu, ascunzînd sub pulpana patrafirului mănuşa lui de

hermină căptuşită cu zale. Era voinic, părintele, şi trăgea cu sete !

Cîrcotaşul s—a întors în ostrovul Gîlcevilor vărgat ca un tigru, fără să poarte vreo pică seniorului Basche, care îl primise atît de prietenos. Cu ajutorul felcerilor pricepuţi din ţara lui s—a înzdrăvenit şi a trăit mai mult decît s—ar fi cuvenit. Amintirea lui s—a stins, o dată cu cîntecul clopotelor care s—au tras cînd l—au pus în pămînt.

CAPITOLUL XIII. Cum, după pilda lui Frangois Villon, seniorul Basche i—a lăudat pe oamenii lui

După ce cîrcotaşul a ieşit pe poartă călare pe iapa lui chioară, Basche s—a dus în grădină sub bolta de viţă, şi a chemat la sine pe soţia lui, pe domniţe şi pe toţi oamenii curţii. A poruncit să li se dea tuturor vin de băut, plăcinte, şuncă, poame şi brînzeturi, a închinat cu ei plin de voie bună şi le—a vorbit astfel:
— Meşterul Frangois Villon, spre sfîrşitul anilor săi bătrîni, s—a aşezat la Saint—Maixent, în Poitou, unde îl poftise preotul din acel loc, un om de ispravă. Pentru a face poporul să petreacă, Francois Villon s—a gîndit să joace *Patimile lui Isus,* în graiul oamenilor din acel ţinut şi după înţelegerea

lor. A arătat fiecăruia cuvintele pe care trebuia să le înveţe, a pregătit locul unde avea să se aşeze podeaua şi a înştiinţat pe primar şi pe ceilalţi sfetnici ai oraşului, că vicleimul se va ţine în cea din urmă zi a bîlciului din Niort. Rămînea să mai aleagă veşmintele potrivite pentru cei care aveau să joace *Patimile.* Primarul şi sfetnicii oraşului au dat poruncile cuvenite. Pentru îmbrăcămintea unui ţăran bătrîn, care făcea pe Dumnezeu—tatăl, meşterul Villon a rugat pe fratele Frîngegît, paracliserul mănăstirii să—i împrumute un anteriu şi o glugă. Frîngegît l—a trimis la plimbare spunînd că avea poruncă de la episcopie, să nu dea nici—de—unele comedianţilor care joacă teatru.

Villon i—a răspuns că acele rînduieli erau privitoare numai la scamatorii, la măscări, şi alte comedii deşănţate, după cum el însuşi a văzut la Bruxelles şi prin alte locuri. Frîngegît nu s—a lăsat înduplecat şi l—a trimis să încerce în altă parte, că el din paraclisul lui nu—i dă nici un capăt de aţă. Villon a împărtăşit oamenilor săi purtarea duşmănoasă a paracliserului, spunînd cu mare ciudă, că Dumnezeu va şti să—l pedepsească pentru răutatea lui.

În sîmbăta următoare, aflînd că Frîngegît, călare pe fecioara mănăstirii (aşa îi spunea iepei, care nu fusese dată la armăsar), plecase cu talerul să strîngă danii la Saint—Ligaire, de unde n—avea să se întoarcă decît după—prînz, a pornit cu alaiul dracilor de—a lungul oraşului şi prin tîrg. Diavolii, îmbrăcaţi în piei de lup, de viţel şi de oaie, purtînd capete de miei, coarne de bou şi vătraiuri de bucătărie, încinşi cu chimiruri late de piele, la care atîrnaseră clopote de la gîtul vacii şi zurgălăi de măgar, au stîrnit pe uliţe o larmă ca aceea. Unii ţineau în mînă o bîtă vopsită—n negru, în vîrful căreia legaseră scăpărători cu capsă şi plesnitori; alţii cîte un lemn aprins, pe care, la fiecare răspîntie, îl tăvăleau în praf de răşină, scoţînd flăcări şi fum ca de sub talpa iadului. Înşirîndu—i astfel spre hazul oamenilor şi spaima copiilor, i—a purtat pînă la o casă de pe drumul care duce la Saint—Ligaire, să bea şi să petreacă. Acolo l—au zărit de departe pe Frîngegît, care se întorcea cu căldăruşa plină, rostind stihuri lumeşti:

Hic est de patria, natus de gente belistra, Qui solet antiquo bribas portare bisaco.[7]

— Naiba să—l ia ! au strigat dracii. N—a vrut să—i împrumute lui Dumnezeu patrafirul; să—i vîrîm în oase puţină spaimă.

— Bine v—aţi gîndit, a spus Villon, să ne—ascundem pînă—o trece, iar voi pregătiţi—vă pocnitoarele şi staţi cu făcliile gata.

Cînd a ajuns Frîngegît în dreptul lor, au ţîşnit toţi de—a valma din ascunzătoare şi i—au ieşit înainte cu zarvă mare, împroşcînd foc din toate părţile asupra lui şi asupra iepei, bătînd darabana şi urlînd ca nişte diavoli ce erau: „Hu ! hu ! hu ! Brrrr ! Rrr ! Rrr ! Hu ! hu ! hu ! Frate paracliserule, plăcut—a—ţi dracii?"

Iapa speriată a luat—o la galop, sărind, tropăind, pîrţîind, smucindu—se, împleticindu—se, schimbînd piciorul şi pîrîind ca din puşcă; în goana cea mare, l—a zvîrlit din şa pe Frîngegît, care se ţinea de oblînc cu amîndouă mîinile, pe cît îl ajutau puterile. Şaua i s—a răsucit, încălţările i s—au încurcat în curele şi, neizbutind să scoată piciorul din scări, a rămas agăţat, cu şezutul tîrşit pe pămînt, în vreme ce iapa îl sălta ca pe—un sac, tîrîndu—l val—vîrtej peste garduri, prin stufişuri şi prin şanţuri, pînă i—a zdrobit scăfîrlia, mînjind cu creierii lui crucea Floriilor. I—a ciopîrţit trupul, o ciozvîrtă ici, una mai încolo, braţele şi picioarele la fel, i—a scos afară maţele, măcelărindu—l atît de grozav, că n—a mai ajuns din el la mănăstire decît laba piciorului drept şi o gheată agăţată în cureaua scării.

Villon, văzînd că totul s—a petrecut aşa cum socotise, a spus diavolilor săi: — „Aţi jucat bine, domnilor draci, halal să vă fie ! Aţi jucat bine, n—am ce să spun. Să poftească dracii din vorbitoarele de la Saumur, Montmorillon,, Langres, Saint—Esprit, Angers şi, Doamne iartă—mă, chiar din Poitiers, să

---

[7] Ăsta e de prin partea locului, născut din neam de milogi, ăsta—i unul de duce firimituri într—o traistă veche (lat.).

se măsoare cu dumneavoastră ! Draci mai adevăraţi ca dumneavoastră nici nu se află!"
— Tot aşa şi eu, iubiţii mei prieteni, a încheiat Basche, sînt încredinţat că aţi fi nişte diavoli minunaţi, de vreme ce, la cea dintîi încercare l—aţi scărmănat, l—aţi buşit şi l—aţi gîdilat atît de bine pe cîrcotaşul meu. Vă măresc tuturor simbria de două ori. Iar dumneata, draga mea (i—a spus soţiei sale) cinsteşte—i după cum vei crede de cuviinţă; îţi las pe mînă şi în bună grijă cheile de la toate cămările. Cît despre mine, să—mi îngăduiţi să ridic paharul în sănătatea voastră a tuturor, dragi prieteni! Vinul e bun şi îndeajuns de—rece. Iubitul meu chelar, ţine acest vas de argint, ţi—l dăruiesc. Scutieri, luaţi fiecare cîte un pocal de argint. Copiii de casă să nu fie bătuţi la tălpi timp de două luni. Draga mea, să le dai cîte o pălărie nouă, cu pană albă şi fluturi de aur. Părinte Oudard, ţine din partea mea acest şip de argint. Să li se împartă şi bucătarilor cîte unul. Feciorii vor primi cîte o cană de argint. Grăjdarilor le dau cîte o nuia de argint aurit. Portarilor, aceste două talere, îngrijitorii catîrilor vor primi cîte o lingură. Dumneata, Trudon, ia aceste linguriţe de argint şi o cutioară pentru cofeturi. Argaţilor le dăruiesc cîte o solniţă frumoasă. M—aţi slujit cu credinţă, prieteni, şi vă sînt recunoscător. Iar acum vă spun, Dumnezeu mă aude, că mai bine mă învoiesc a primi în coif o sută de lovituri de măciucă, luptînd pentru bunul nostru rege, decît să mai fiu chemat în judecată o singură dată de vreo javră de cîrcotaş, pentru plăcerea cine—ştie cărui egumen pîntecos !

CAPITOLUL XIV. Urmare la chelfăneala cîrcotaşilor în casa lui Basche

Patru zile după aceea, un alt cîrcotaş, mai tînăr, lung şi deşirat, s—a înfăţişat să—i înmîneze lui Basche o chemare în judecată din partea aceluiaşi egumen borţos. Portarul l—a cunoscut numaidecît şi a tras clopotul. Toţi oamenii curţii au priceput ce se întîmplă. Loyre tocmai frămînta aluatul, iar nevastă—sa cernea făina. Oudard şedea la masa lui de scris. Cavalerii băteau mingea. Seniorul Basche juca o sută—unu cu soţia lui; domniţele jucau arşice; căpitanii jucau taroc; pajii jucau fripta. Toţi au sărit de la locurile lor, cînd au aflat că intră pe poartă cîrcotaşul. Oudard şi—a îmbrăcat în grabă anteriul, Loyre cu nevastă—sa au lăsat plămada în copaie şi şi—au pus hainele de sărbătoare. Trudon a pornit să bată toba şi să sufle în flaut. Toţi rîdeau şi făceau haz, pregătindu—şi mănuşile.

Basche a coborît în curte cel dintîi. Cîrcotaşul, zărindu—l, i—a ieşit în cale, a pus un genunchi la pămînt şi i—a ţinut o frumoasă cuvîntare, rugîndu—l să nu se supere, dar trebuie să îndeplinească porunca egumenului; spunea că el e un slujbaş al stăpînirii, împuternicit al cinului monahal, portărel al mitrei episcopeşti, gata oricînd să—l slujească la fel, ca pe oricare din neamu lui, de cîte ori seniorul va găsi cu cale să—l cheme. — „Nu face nimic, a răspuns Basche. Să nu ne despărţim însă, pînă nu vei gusta un pahar din vinul meu cel mai bun de Quinquenais, şi nu vei lua parte la nunta care se va săvîrşi astăzi în casa mea. Părinte Oudard, dă—i oaspelui nostru să bea şi să mănînce, apoi vino cu el împreună în sala cea mare. Prietene, fii binecuvîntat!"

Cîrcotaşul, după ce şi—a udat bine gîtlejul şi s—a ghiftuit cu de—ale gurii, a intrat cu Oudard în sala cea mare, unde se aflau adunaţi nuntaşii. Ştia fiecare ce—avea de făcut, ca să iasă petrecerea cum se cuvine. Cîrcotaşul a fost întîmpinat cu rîsete şi glume, făcînd şi el haz, în rînd cu toţi ceilalţi. După ce Oudard a rostit ultimele cuvinte despre taina cununiei; după ce, aplecîndu—se asupra mirilor, le—a împreunat mîinile şi i—a stropit cu agheasmă, după ce mirele şi—a sărutat mireasa, iar slujitorii au adus tăvile cu vin şi cu dulciuri, au început să curgă pumnii din toate părţile. Cîrcotaşul i—a tras cîţiva ghionti lui Oudard, dar părintele stătea pregătit cu mîna înmănuşată sub patrafir, şi cînd i—a venit bine, i—a răspuns cîrcotasului cu vîrf şi îndesat. Ploua asupra lui pumnii din toate părţile, şi fiecare, cum îl încolţea şi îl atingea cu o mîngîiere înzăuată, îi striga: — „Amintire de la nuntă ! De la nuntă, de la nuntă ! Să nu uiţi!"

L—au dichisit atît de bine, încît îi ţîşnise sîngele din nas, din ochi şi din urechi.

S—a ales cu şalele frînte, cu umărul scrîntit, cu spinarea cocoşată, cu ţeasta capului crăpată, cu ceafa zdrelită, cu pieptul sfărîmat, cu braţele rupte şi cu tot trupul făcut ferfeniţă. Vă rog să mă credeţi, că nici şcolarii din Avignon, în cîşlegi, nu—şi cară, jucînd leapşa, atîţi ghionti, cîţi a înghiţit la înghesuială bietul cîrcotaş ! În cele din urmă s—a prăbuşit la pămînt. L—au stropit cu vin pe obraz, i—au legat la subsuoara pieptarului, ca amintire de la nuntă, cîteva panglici galbene şi verzi, l—au proptit în şa pe—un cal răpciugos şi l—au trimis frumuşel acasă. Nu ştiu cum a ajuns în ostrovul Gîlcevilor şi cine l—a oblojit, nevasta sau felcerii din partea locului; nimic nu s—a mai pomenit de atunci despre numele lui.

A doua zi, altă poveste. Hîrtia de chemare în judecată s—a găsit neatinsă în traista cîrcotasului chelfănit, aşa că egumenul cu burtă mare s—a văzut nevoit să trimită un al treilea cîrcotaş, care să—i înmîneze seniorului Basche hîrtia cu pricina. I—a mai dat şi doi aprozi să—l însoţească. Portarul a tras clopotul spre bucuria tuturor, care au înţeles că sosise cîrcotaşul.

Basche stătea la masă cu soţia lui şi cu alţi cavaleri. A trimis să—l cheme pe cîrcotaş şi l—a aşezat lîngă el; aprozii au rămas cu domnişoarele. Au prînzit cu voie bună şi din belşug. La sfîrşitul mesei, cînd s—au adus cofeturile, cîrcotaşul s—a ridicat şi, în faţa celor doi aprozi, i—a înmînat lui Basche chemarea în judecată. Basche a primit—o şi a dat cîrcotasului şi fiecărui aprod cîte patru scuzi însoriţi.

Apoi toţi s—au împrăştiat, aşteptînd să înceapă comedia; Trudon pornise să bată din tobă. Basche l—a poftit pe cîrcotaş să ia parte ca martor la logodna unuia din căpitanii castelului, pentru care va fi plătit spre deplina lui mulţumire. Cîrcotaşul a primit cu plecăciune, şi—a scos călimara de la brîu, a cerut hîrtie şi a chemat lîngă el pe cei doi aprozi. Loyre a intrat în sala cea mare pe—o uşă, nevastă—sa şi domnişoarele pe—o alta, toţi în haine de nuntă. Oudard, înveşmîntat în odăjdii, a dat binecuvîntarea mirilor şi i—a stropit cu apă sfinţită. Învoiala cununiei s—a scris şi s—a iscălit. Dintr—o parte au sosit vinul şi dulciurile, de partea cealaltă mărturiile de logodnă, împletite din panglici albe şi cafenii; apoi mănuşile de fier au răsărit ca din pămînt!

CAPITOLUL XV. Cum au reînviat cîrcotaşii vechile obiceiuri ale logodnelor de altădată

După ce a dat pe gît o cană mare cu vin de Bretania, cîrcotaşul i—a spus seniorului:
— Domnule, sînt lucruri care mie nu—mi plac. Unde sînt nunţile de altădată? Vai! Toate bunele obiceiuri se duc pe apa sîmbetei! Nu mai sînt iepuri în pădure; nu mai găseşti prieteni. Aţi văzut cum s—au scos de prin unele biserici vechile locuri de adăpare ale cucernicului din postul Crăciunului. Oamenii umblă cu capul prin nori. Se apropie sfîrşitul lumii. Vedeţi şi dumneavoastră: avem nuntă! Nuntă! Şi, rîzînd, a început să—l pocnească pe Basche, apoi pe soţia lui, pe domnişoare şi pe Oudard. Mănuşile de zale atît au aşteptat să intre în joc; iar pînă la urmă, cîrcotaşul a plesnit în nouă locuri. Unul din aprozi s—a ales cu braţul rupt, al doilea, cu falca dezghiocată; i se zărea omuşorul şi pierduse un mare număr de măsele, ca să nu mai pomenesc despre dinţi.

În sunet vesel de tobă, nuntaşii au ascuns mănuşile degrabă, iar slujitorii au venit cu alte rînduri de dulciuri. Au închinat unii pentru alţii, şi toţi de—a rîndul, în sănătatea cîrcotaşului şi a aprozilor. Era nevoie ! Oudard zicea că s—a săturat de nuntă, fiindcă unul din aprozi îi desfincornifistibulizase umărul. Cu toate acestea a ridicat paharul şi a băut cu voie bună în cinstea lui.

Aprodul cu falca scoasă îşi cerea iertare cu mîinile împreunate. Loyre, brutarul, se plîngea că celălalt aprod (cu braţul rupt) îi trăsese un pumn atît de amarnic, încît îi zdrobistrevicotonosfărîmutilizase călcîiul. Iar Trudon, ascunzîndu—şi ochiul stîng sub batistă şi arătîndu—şi toba spartă pe—o parte, se văita: — „Ce—au avut cu mine? Ce rău le—am făcut? Nu s—au mulţumit să—mi umflinvinestîlcitochiorobroscocrucilizeze ochiul, dar mai mi—au spart şi toba. Toboşarii sînt chemaţi la nuntă să bată toba, nu să fie ei bătuţi! Dracul să vă pieptene !" — „Frate—meu, i—a spus aprodul ciung, nu te supăra, am să—ţi dau din vechile şi înaltele porunci regeşti, pe care le port în tolbă, una scrisă frumos pe piele de viţel, ca să—ţi dregi toba. Iartă—mă, frate—meu, jur pe Maica Domnului din Riviere, că n—am vrut să—ţi fac rău! Doamne păzeşte!"

Unul din scutieri, şchiopătînd şi sărind într—un picior (ca bunul şi vrednicul senior din Roche—Posay) a spus aprodului cu fălcile smulse:—„Ce sînteţi voi? Aprozi sînteţi sau bătăuşi? Mi—aţi fărîdezcărstrivibraţojupilungoscobifrînzdrelizit amîndouă mîinile cu încălţările voastre grosolane, şi mi—aţi înbortisfîrticîrpiboţidesprecurgoliferfeniţat fundul nădragilor, trăgînd în ei la ţintă cu vîrful ciubotelor ! Astea sînt petreceri voinicești? Vă mulţumesc de astfel de glume !

Aprodul cu mîinile împreunate, se ruga de iertare, mormăind ca un mormoloc: — „Ia—ia—iar—tă—mă—mă—mă!"...

Mireasa rîdea şi plîngea, plîngea şi rîdea, văitîndu—se că aprodul o pocnise peste toate mădularele fără să mai aleagă, îi smulsese conciul şi îi mototopipăciufugăurirăvăşidesfăpătrumpinsese părţile ruşinoase.
— Ei, drăcia dracului! a spus Loyre. Măria—sa regele (aşa i se spunea cîrcotaşului, cînd venea cu poruncile stăpînirii) altă treabă mai bună de făcut n—a găsit, decît să—i burduşească neveste—mi spinarea? Dar pot să mă supăr? Aşa se glumeşte la nuntă. Mi—ai plăcut, prietene, vorbeşti ca un înger şi te baţi ca un diavol! Ai în dumneata ştofă de călugăr ! Beau în sănătatea dumitale; şi în a dumneavoastră, domnilor aprozi.
— Nu ştiu ce—au avut cu mine, spunea soţia lui, de mi—au cărat atîţia pumni după ceafă? Nu—mi aduc aminte să ne fi certat. Nici nu doresc.Ce să vă spun? are o mînă grea cum încă n—am simţit pe spinarea mea niciodată!

Bucătarul îşi înfăşurase mîna într—o cîrpă şi se văita, prăpămototoscărmăbuşit de tot.
— Dracul m—a pus să viu la nuntă? M—am ales, Doamne iartă—mă, cu amîndouă mîinile învîrfărîmăcelărupte. Nuntă—i asta? Fac ceva pe ea!

Cîrcotaşul nu spunea nimic. Tăcea chitic. Aprozii nu ştiau cum să—şi mai ceară iertare, jurîndu—se pe Dumnezeul din cer, că nu avuseseră nici un gînd rău. Apoi au plecat. Întorcîndu—se în ostrovul Gîlcevilor, la ei acasă, au spus tuturor că n—au întîlnit nicicînd un bărbat mai de ispravă ca seniorul Basche, nici n—au intrat într—o casă mai cinstită decît a lui; că n—au fost poftiţi în viaţa lor la o asemenea nuntă furtunoasă, şi că toată vina fusese a celor care au început să dea. Au mai trăit multă vreme după aceea, dar n—aş putea să spun anume cît.

Din ziua aceea, s—a înrădăcinat printre aprozi şi cîrcotaşi credinţa că banii lui Basche erau mai primejdioşi, mai blestemaţi şi mai ucigători decît fusese odinioară aurul Tuluzei şi calul Sejan, pentru

toţi cei care rîvniseră să—l aibă. Şi de atunci, numitul senior a avut linişte, iar nunţile din Basche au rămas de pomină.

CAPITOLUL XVI. Cum a dat pe faţă fratele Ioan firea adevărată a cîrcotaşilor

— Povestea aceasta mi s—ar părea plăcută, a spus Pantagruel, dacă n—aş purta mereu în suflet teama de pedeapsa lui Dumnezeu.

— Ar fi fost şi mai veselă, a spus Epistemon, dacă grindina de pumni ferecaţi s—ar fi abătut pe spinarea egumenului celui gras, care îşi cheltuia timpul şi banii hărţuindu—l pe Basche şi trimiţînd pe cîrcotaşi să mănînce bătaie. I s—ar fi potrivit cîţiva ghionti pe scăfîrlia lui pleşuvă, fiindcă prea au ajuns prădalnici şi apucători aceşti juzi fără scaun, care umblă de colo pînă colo, tăbărînd pe capul oamenilor ! Şi ce pricină de ceartă aveau diavolii aceia împotriva lui Basche?

— Nu ştiu, a spus Pantagruel, dar îmi aduc aminte de povestea unui cavaler din Roma de altădată, numit L. Neratius. Era coborîtor dintr—un neam de oameni de seamă şi bogaţi. Avea însă un obicei, de care nu se putea dezbăra. De cîte ori pleca de—acasă, umplea cu aur şi cu bani de tot felul pungile slujitorilor care îl însoţeau; apoi, întîlnind pe stradă oarecare tineri mai spilcuiţi şi mai drăgălaşi, îi lua la bătaie fără nici o pricină de ceartă şi le căra pumni în obraz, numai aşa ca să facă haz. Cînd socotea că era de ajuns, se oprea; şi ca să nu fie chemat la judecată, împărţea celor chelfăniţi atîtea pungi de aur, încît aceia plecau mulţumiţi şi bine despăgubiţi, după cum scrie în legea celor *Douăsprezece Table*. Aşa şi—a cheltuit cavalerul averea, luînd la bătaie oamenii şi împăcîndu—i cu bani grei.

— Pe cuvioasa cizmă a sfîntului Benedict, a spus fratele Ioan, nu voi avea linişte, pînă nu voi vedea ce fel de oameni sînt aceştia!

Coborînd pe ţărm, a scos din pungă douăzeci de scuzi de aur şi a strigat cîrcotaşilor, care se strînseseră în număr mare împrejurul lui:

— Care vrea să mănînce o bătaie zdravănă pentru douăzeci de scuzi?

— Eu, eu, eu ! au răspuns din toate părţile. Ştim bine că o să ne rupi oasele, domnule, dar douăzeci de scuzi sînt bani buni!

Toţi se îngrămădeau şi se îmbrînceau, care de care, s—o ia înaintea celorlalţi, pentru a mînca bătaie. Fratele Ioan a ales din grămadă un cîrcotaş cu botul roşu, care purta la mîna dreaptă un inel mare de argint încrustat cu un ochi de broască. Ceilalţi, rămaşi pe dinafară, au început să murmure; iar unul din ei, mai tînăr, slab şi deşirat, bun cărturar şi, după cum spunea lumea, adevărată uşă de biserică, mîrîia şi se plîngea, că bot—roşul le ademeneşte muşteriii, iar dacă n—ar fi în toată ţara decît douăzeci şi cinci de beţe la fund de cîştigat, el ar şti să facă rost de treizeci! Toate aceste mîrîieli şi plîngeri porneau însă numai din pizmă.

Fratele Ioan i—a cărat cîrcotaşului cu bot roşu atîtea ciomege pe spinare, pe burtă, pe cap, pe mîini şi pe picioare, încît am crezut că l—a lăsat mort. Apoi i—a dat cei douăzeci de scuzi. Mîrlanul nostru s—a ridicat de jos, vesel şi voios ca un rege; ba chiar ca doi.

Ceilalţi i—au spus fratelui Ioan:

— Domnule părinte al diavolului, dacă vei avea buna—plăcere să mai baţi pe cîţiva dintre noi, vă facem un preţ mai scăzut. Sîntem toţi ai dumitale, cu ghiozdane, cu hîrtie, cu condeie şi toate celelalte.

Bot—roşu s—a răstit la ei şi a început să strige în gura mare:

— Huş ! Păcătoşilor ! Aţi venit să—mi stricaţi treburile? Vreţi să—mi luaţi muşteriii? Am să vă chem pe toţi în judecată, la Episcopie ! Să poftiţi la înfăţişare peste opt zile. Să vă învăţaţi minte să încercaţi a mă mai înşela ! La ! la! la! la! O să vă fac să jucaţi tontoroiul, ca diavolii din casa lui Vauvert[8]! (Apoi îndreptîndu—se spre fratele Ioan, i—a spus:) Preacucernice frate întru Satana, domnule, dacă m—aţi găsit pe gustul dumneavoastră şi v—ar face plăcere să mă mai chelfăniţi puţin, mă voi mulţumi cu preţul pe jumătate. Vă rog să nu mă cruţaţi, sînt al dumneavoastră, domnule drac, cu tot ce am: cap, bojoci, maţe şi celelalte. Sînt negustor cinstit şi vă dau marfă bună !

Fratele Ioan nu i—a mai răspuns şi s—a îndreptat în altă parte. Cetele de cîrcotaşi i—au înconjurat pe Panurge, Epistemon, Gimnast şi ceilalţi, rugîndu—i să—i bată, mulţumindu—se cu oricît ar binevoi să le plătească, fiind ameninţaţi altminteri să rabde de foame cine ştie cîtă vreme.

Puţin după aceasta, căutînd apă proaspătă pentru vîslaşii corăbiei, am întîlnit două babe cîrcotaşe, care se boceau şi se tînguiau de mama focului. (Pantagruel, care rămăsese în corabie, a dat poruncă să sune adunarea.) Crezînd că sînt nişte neamuri ale cîrcotaşilor ciomăgiţi, le—am întrebat de ce plîng atît de amarnic? Ne—au răspuns că jalea lor are o pricină bine—ntemeiată, fiindcă tocmai atunci fusese duşi la spînzurătoare, cu ştreangul de gît, doi din oamenii cei mai cumsecade din întreg neamul cîrcotaşilor. Voind să aflăm pentru ce faptă fuseseră osîndiţi, babele ne—au spus, că furaseră odoarele din altar şi le ascunseseră sub mîneca parohiei.

— A parohiei? Iată ce înseamnă să vorbeşti cu subînţeles !a spus Epistemon.

---

[8] Hotelul *Vauvert,* părăsit sub Ludovic al IX—lea, era loc de adăpost pentru bandele de răufăcători.

CAPITOLUL XVII. Cum a ajuns Pantagruel la ostroavele Tohu—Bohu şi despre ciudata moarte a lui Bringhinarilă, căpcăunul morilor de vînt

În aceeaşi zi, Pantagruel a trecut prin strîmtoarea dintre cele două ostroave: Tohu şi Bohu. Aici n—am putut să fierbem nici un fel de mîncare, fiindcă uriaşul Bringhinarilă, care trăia pe acele meleaguri, înghiţise toate cuptoarele, toate grătarele, toate căldările, toate cratiţele şi toate frigările din ţară (nemaigăsind nici o moară de vînt, cu care se hrănea de obicei). Cu o zi înainte, căzuse greu bolnav de—o aprindere a stomacului (aşa spuneau felcerii), fiindcă, deprins să înfulice mori de vînt întregi, nu putuse să mistuie cuptoarele şi frigările. Căldările şi cratiţele nu—i căzuseră atît de greu; le măcinase destul de bine, după cum se vedea din resturile şi tulbureala celor patru butoaie în care îşi lăsase udul de două ori. Felcerii încercaseră să—l uşureze cu tot felul de leacuri după rînduiala doftoricescului meşteşug, dar boala s—a arătat mai îndărătnică decît leacurile. Iar nobilul Bringhinarilă răposase în dimineaţa aceea într—un chip tot atît de ciudat ca şi Eschil. Acestuia îi prevestiseră ghicitoarele că va muri într—o anumită zi, căzîndu—i în cap o greutate. Sosind ziua aceea, Eschil a ieşit afară din cetate, ferindu—se cu mare grijă să nu treacă pe lîngă vreo casă sau pe sub vreun copac, unde ar fi putut să—l pîndească primejdia. S—a oprit în mijlocul cîmpiei întinse, încrezător în limpezimea văzduhului liniştit şi socotind că nu are a se teme de nimic, fiindcă n—ar fi putut să—i cadă în cap decît cerul, ceea ce socotea el că n—ar fi fost cu putinţă. (Se spune, că numai ciocîrliilor li—e frică să nu se prăbuşească bolta cerului peste ele, care, dacă s—ar întîmpla, nici una n—ar scăpa neprinsă.) Celţii, care trăiau lîngă apa Rinului, erau stăpîniţi de aceeaşi teamă; iar francezii cei mîndri, cutezători şi bătăioşi, învingători în toate războaiele, cînd i—a întrebat Alexandru cel Mare, de ce anume se tem mai mult pe lumea aceasta — crezînd că din pricina nenumăratelor sale fapte, biruinţe şi cuceriri, îl vor numi pe el — au răspuns că nu se tem decît de un singur lucru, să nu cadă cerul peste ei; dar primesc să lege bună prietenie şi să lupte alături de un rege atît de viteaz şi de darnic. Dacă veţi da crezare lui Străbun şi lui Arian, nu veţi pune la îndoială nici spusele lui Plutarh. În cartea pe care a scris—o asupra diferitelor înfăţişări ale lunii, pomeneşte despre un oarecare Fenaciu, care se temea să nu cadă luna pe pămînt, şi deplîngea soarta celor care trăiau necontenit cu această primejdie deasupra capului lor, ca etiopienii şi taprobanienii. Aşa ar putea să se prăbuşească cerul şi pămîntul laolaltă, dacă nu s—ar sprijini pe stîlpii lui Atlas, cum credeau cei vechi şi cum arată Aristotel *(lib. V. Metaphys).*

Iar Eschil a fost ucis de o broască—ţestoasă, pe care o purta un vultur în gheare, şi care, căzîndu—i în cap din văzduh, i—a zdrobit creierii.

Tot astfel, Anacreon, dulcele cîntăreţ al Eladei, şi—a dat duhul înecîndu—se cu un sîmbure de strugure. Fabius, pretorul roman, a murit înăbuşit cu un păr de capră, dintr—o strachină cu lapte. Un alt bărbat de seamă al Romei a pierit cu ruşine în faţa împăratului Claudiu, fiindcă s—a ţinut să nu tragă un pîrţ şi n—a dat drumul vînturilor rele. Tot la Roma, pe Calea Flamină, se află mormîntul unuia care, după cum scrie în epitaf, a murit muşcat la degetul mic de—o mîţă. Q. Lecanius Bassus s—a sfîrşit cu zile înţepîndu—se la degetul cel mare al mîinii drepte cu un ac atît de subţire, încît locul abia se vedea. Doftorul Quenelault din Normandia s—a prăpădit scoţîndu—şi cu briceagul o căpuşă din palmă.

Filomen se pregătea să prînzească şi trimisese sclavul să—i cumpere smochine proaspete. Văzînd apoi că lipseşte vinul de la masă, s—a sculat să—şi aducă. În lipsa lui, un măgar rătăcit a intrat în casă şi a început să mănînce cu evlavie smochinele. Pe cînd se întorcea cu vinul, Filomen a zărit măgarul, şi privind cu cîtă gingăşie se ospătează, i—a spus sclavului: — „Fiindcă ai lăsat măgarul să mănînce smochinele, e drept să—i dai să bea şi vinul cel bun pe care l—am adus". Spunînd acestea, a început să rîdă cu hohote, dar atît de tare, încît i—a plesnit splina, i s—a tăiat răsuflarea şi a murit pe loc. Spirius Saufeius s—a prăpădit mîncînd un ou cleios, după baie. Iar Boccaccio pomeneşte despre un italian, care s—a sfîrşit pe negîndite scobindu—se între dinţi cu un fir de salvie.

Filip Plăcut era voios,
Deştept, voinic şi sănătos,
Dar, datoria şi—a plătit,
Şi fără veste a murit,

fără să fi suferit cîndva de—o altă boală.

Meşterul Zeuzis a murit de rîs, privind chipul unei babe pe care el însuşi îl zugrăvise pe pînză.

Alte multe întîmplări din acestea veţi afla în cele scrise de Veres, Pliniu, Valeriu, Baptist Fulgose şi Bachery—bătrînul.

Vrednicul Bringhinarilă, fie—i ţărîna uşoară, a murit înecîndu—se cu o lingură de unt, pe care îl topise la gura unui cuptor încins, după cum îl sfătuiseră doftorii.

Am mai aflat de asemeni, cum regele Curgros din Bohu răpusese pe satrapii regelui Mehenghi şi prădase cetatea Belimei.

După aceasta am trecut, rînd pe rînd, pe lîngă ostroavele Narg, Zarg, Teneliabin şi Geneliabin (aceste două din urmă bogate în clistire), apoi pe lîngă ostroavele Enig şi Evig, unde landgraful din Hessa a fost însemnat odinioară la obraz cu o lovitură de sabie.

CAPITOLUL XVIII. Cum a înfruntat Pantagruel o furtună cumplită

A doua zi am întîlnit la tribord nouă corăbii mari, încărcate cu călugări iacobini, iezuiţi, capuţini, eremiţi, augustini, bernardini, celestini, cordelieri, carmeliţi şi alte cuvioase feţe, care plecau la conciliul din Chesil, să hotărască despre dreapta—credinţă împotriva unor eretici care se iviseră de curînd.

Panurge s—a bucurat atît de mult văzîndu—i, ca şi cum ziua aceea (şi cele următoare) ar fi fost cele mai norocoase din viaţa lui. A dat bineţe sfinţilor părinţi, cerîndu—le să se roage pentru mîntuirea sufletului său, apoi le—a azvîrlit în corabie şaptezeci şi opt de duzini de şunci, mai multe grămezi de icre, cîţiva stînjeni de caltaboşi, sute de tăvi cu plăcinte şi două mii de galbeni pentru sufletele celor răposaţi.

Văzîndu—l pe Pantagruel gînditor şi îngrijorat, fratele Ioan l—a întrebat despre pricina întristării sale neobişnuite. În clipa aceea, cîrmaciul a băgat de seamă că vela mică din vîrful catargului de la pupa se învîrtea şi se răsucea, vestind volbură vrăjmaşă şi furtună mare. Toţi timonierii, vîslaşii, năierii şi ceilalţi călători de pe corabie se pregăteau să înfrunte primejdia. Au strîns pînzele, au întărit catargele, au coborît velele mari şi n—au lăsat decît săgeţile.

Pe negîndite marea a început să fiarbă şi să se frămînte din adînc. Mistralul s—a pornit să urle într—un vîrtej dezlănţuit, valuri furioase loveau în coasta corăbiei şi pale înspăimîntătoare de vînt şuierau peste vîrfurile catargelor. Fulgere sfîşiau bolta cerului, umplînd—o de tunet şi de lumină, Ploaia s—a pornit cu grindină, văzduhul întreg s—a întunecat şi, în noaptea care ne înfăşurase deodată cu umbrele ei, nu mai luminau decît suliţele frînte ale fulgerelor şi învolburarea norilor cuprinşi de flăcări. Trăsnetele se prăbuşeau în valuri, răscolind vîrtejuri fierbinţi, aprinzînd văzduhul şi abătînd asupra noastră, de jur împrejur, săgeţi de foc şi cutremur. Toţi eram în picioare, zăpăciţi şi înspăimîntaţi; vîntul furios întorcea necontenit înapoi valurile care ne purtau. În preajma noastră stăpînea noianul fără margini de la începutul lumii. Văzduhul, focul, apa, pămîntul, toate elementele se amestecau şi se

războiau între ele, într—o cumplită învălmăşeală.

Panurge, care trimisese înapoi, la mama lor, toţi peştii pe care îi avea în burtă, stătea pe vine la marginea punţii, pleoştit, prăpădit, pe jumătate mort, chemînd în ajutor toţi sfinţii şi toate sfintele din calendar, făgăduind să se spovedească, de îndată ce se va potoli vremea. Apoi a pornit să strige:

— Hei, bucătar! Prietene, unchiule, tată, adu—mi oleacă de sărătură, rogu—te, că după cum văd, o să avem de băut. „Mîncarea e fudulie, băutura e ce e !" De—ar da Dumnezeu şi sfînta Fecioară curată şi binecuvîntată să mă văd viu şi sănătos pe pămînt, acum o dată şi cît mai repede! Ah ! De o mie de ori sînt mai fericiţi cei care, la timpul ăsta, seamănă varză ! O, ursitoare ale mele, de ce nu m—aţi făcut grădinar? Cît de puţini sînt cei aleşi, cărora le—a hărăzit Jupiter soarta să semene varză ! Aceia stau cu un picior pe pămînt, iar cu celălalt pe—aproape. Întrebe—se cine—o vrea, care—i mulţumirea şi binele cel mai mare pe lume; eu am zis şi am hotărît în clipa de faţă, că cele mai fericite vietăţi ale pămîntului sînt semănătorii de varză! Piron, aflîndu—se în aceeaşi primejdie de moarte ca şi noi, văzînd pe ţărm un purcel care ronţăia orz dintr—o troacă, l—a fericit de două ori: mai întîi că avea înaintea lui grăunţe din belşug, şi în al doilea rînd că nu călătorea pe mare.

Ah ! Nu—i pe lume un palat mai domnesc şi mai binecuvîntat de Dumnezeu decît grajdul vacilor ! Ajută—mă, Doamne milostive, că mă duce valul! Daţi—mi o gură de oţet, fraţilor, nu mă lăsaţi! Sînt asudat leoarcă. Auleo! S—au rupt pînzele, parîmele sînt ferfeniţă, s—au desfăcut odgoanele, arborele mic a căzut în mare, carena e dezgolită, amarele sînt vraişte ! Auleo ! Auleo ! Unde—s velele? Ne—am dus pe copcă ! Catargul dinainte a intrat la apă ! Auleo ! A cui e gheata asta? Flăcăule, ţi—ai pierdut felinarul... Fraţilor, daţi—mi o apărătoare de valuri! Hei, ţine cîrma bine ! Nu lăsaţi să vă scape palancul! Pîrîie catargul! S—a rupt? Bî, bî, bî! Uită—te la acul busolei, meştere cititor al stelelor, de unde s—a pornit furtuna asta năprasnică? Doamne—Dumnezeule, mă ia cu răcori! Brr, brr, brrr ! Sînt un om mort! Mi s—au întors maţele pe dos! M—am scăpat pe mine de frică ! Bî, bî, bî! Brrr ! Brr ! Brr ! Mă înec, mă prăpădesc, oameni buni, m—am dus la fund! M—am înecat!

CAPITOLUL XIX. Cum s—au luptat Panurge şi fratele Ioan cu furtuna

Pantagruel, după ce s—a închinat lui Dumnezeu—milostivul şi a rostit o rugăciune pentru toţi, a trecut la catargul cel mare sprijinindu—l cu toată puterea, după sfatul cîrmaciului. Fratele Ioan şi—a dezbrăcat anteriul şi a sărit în ajutorul năierilor împreună cu Epistemon, Ponocrate şi ceilalţi. Panurge a rămas la locul lui pe punte, plîngînd şi văicărindu—se. Fratele Ioan, văzîndu—l atît de prăpădit, i—a spus:

— Uitaţi—vă la el, Doamne, Doamne ! În ce hal a ajuns Panurge viţelul, Panurge plîngăreţul, Panurge bocitoarea ! Ai face mai bine să dai o mînă de ajutor, decît să răgi ca o vacă, cu fundul pe cămaşă!

— Gî, gî, gî! a răspuns Panurge. Frate Ioane, tată, prietene, mă înec, mă înec, vericule ! Părinte al sufletului meu, s—a sfîrşit cu mine ! Nici sabia ta nu mă mai poate mîntui. Auleo, am sărit peste vîrful scării, dincolo de do—diez ! Gî, gî, gî! Am coborît de—a berbeleacul pînă la *gama*! Mi s—au rupt toate strunele ! Ah, unchiule, tată, inima vieţii mele ! Mi—a intrat apă în gheată pe la ceafă ! Brrr ! Brr ! Gî! Gî! Hapciu. Hu, hu ! Hu ! Vai! Vai! Vai! Mă înec ! Auleo ! M—am dus cu tălpile în sus şi cu capul la fund ! Dumnezeule mare, ce bine m—aş simţi în corabia preacuvioşilor părinţi de azi—dimineaţă! Ce cucernici erau ! Ce grăsuţi! Ce dolofani! Ce voioşi! Ce lipsiţi de griji! Vai! Vai! Vai! Auleo ! Ce val al dracului! *Mea culpa, Deus !*[9] Se duce corabia la fund! Auleo ! Frate Ioane, prietene, taică, vreau să mă spovedesc, cad în genunchi. *Confiteor*[10]*,* dă—mi binecuvîntarea din urmă...

— Naiba să te ia, spînzuratule ! i—a spus fratele Ioan, vino încoace şi ne dă ajutor! O mie de draci împieliţaţi, vii sau nu vii? Uite—l, că mai stă la tocmeală!

— Nu înjura, frate Ioane, tătucule, iubitule, nu—i acum timpul potrivit, las—o pe mîine. Vai! Vai! A intrat apa în corabie ! Mă înec ! Auleo ! Auleo ! Gî, gî, gî! Hu ! Hu ! Ne scufundăm ! Auleo, dau optsprezece sute de mii de scuzi, bani număraţi, dacă se mai găseşte pe lumea asta un om cumsecade, care să mă scoată la mal, aşa spîrcăcios şi cufurit cum mă aflu. Auleo ! *Confiteor*... Auleo ! Lasă—mă să—mi fac diata... Ultima mea voinţă este...

— Călca—te—ar vaca neagră, păcătos încornorat ce eşti! a strigat fratele Ioan. Doamne iartă—mă, îţi arde de ultima ta voinţă, cînd sîntem în primejdie şi ne silim toţi din răsputeri să scăpăm cu faţă curată? Vii, diavole, ori nu vii? Hai, voinicule, mititelule, viteazule, fă—te încoa! Gimnast, aici, la pupa! Dumnezeule mare, furtuna asta o să ne lase dezbrăcaţi! Mi s—a stins felinarul. Se duc toate la mama dracului.

— Valeu ! Valeu ! se văicărea Panurge. Bî, bî, bî! Valeu, pînă aici mi—a fost! Vai, oameni buni, mă înec, am murit! *Consummatum est*! S—a sfîrşit cu mine!

— Na ! Na i—a spus fratele Ioan. Urît mai eşti, miorlăitule ! Băligosule ! Musule, băiete, tu întoarce—te sub punte. Te—ai lovit? Ţin—te bine de cabestan. Ici, colea, mititelule, aşa... Fir—ar al dracului de vînt!

— Ah, frate Ioane, tata sufletului meu, prietene, nu înjura. E păcat. Valeu ! Valeu ! Brr, brr! Gî, gî! Mă înec ! Mor! Iubiţii mei, vă iert pentru toate cîte mi—aţi greşit. Rămîneţi cu bine, *in manus!*[11] Brr! Of! Of! Sfinte Mihail, sfinte Nicolae, ajutaţi—mă numai acum o dată ! Vă făgăduiesc la amîndoi, şi domnului nostru Isus Cristos de asemenea, dacă mă ajutaţi în primejdie şi mă scoateţi pe uscat, vă făgăduiesc să vă ridic o mare şi frumoasă bisericuţă sau chiar două, între Candes şi Montsoreau...

Şi nimeni n—o să pomenească,
Pe—acolo vacă să mai pască.

Auleo şi vai de mine ! Am înghiţit pe puţin optsprezece găleţi de apă, şi încă două. Ptiu, că sărată şi amară mai e !

— Fire—ar să—ţi fie de cap şi de ciolane ! Dacă te mai aud o dată miorlăind, încornoratul dracului, te fac peşte! Dumnezeule sfinte, ce bine ţi—ar sta în fundul mării! Hei, vîslaşule dragă, prietene, nu te lăsa! Ţin—te bine ! Tună şi fulgeră, de parcă s—au năpustit asupra noastră toate duhurile iadului! Ori poate că au apucat—o pe Proserpina durerile facerii. Joacă toţi dracii, cu zurgălăi la picioare !

---

[9] Sînt vinovat, Doamne! (lat.)
[10] Mărturisesc (lat.).
[11] *în manus [Domini]*— în mîinile Domnului (lat.).

CAPITOLUL XX. Cum părăsesc năierii corabia în toiul furtunii

— Vai, a oftat Panurge, păcătuieşti cu vorba, scumpul meu *fost* prieten, frate Ioane ! Zic că ai fost, fiindcă în clipa de faţă nimic nu mai sîntem, nici eu, nici tu. Mă doare în inimă că trebuie să ţi—o spun. Ştiu că înjurînd ţi se uşurează pipota, aşa cum îl ajută, pe tăietorul de lemne, unul care stă pe—aproape şi face „hîc !" de cîte ori îl vede că trage cu toporul; sau cum se simte îndemnat jucătorul de popice, cînd după ce a azvîrlit bila greşit, vede lîngă el pe unul deştept, care se apleacă uşurel spre partea unde ar fi trebuit s—o apuce ghiuleaua ca să lovească popicul. Dar e păcat să înjuri, cuvioase ! Nu crezi, că dacă am gusta dintr—o pulpă de căprioară, bine friptă, am înfrunta mai lesne furtuna? Am citit undeva, că slujitorii zeilor cabiri, slăviţi de Orfeu, de Apollonius, de Ferecyde, de Strabon, de Pausanias şi de Herodot, nu ştiau ce—i frica şi nici primejduiţi nu erau.
— Vorbeşti într—aiurea, diavole, a spus fratele Ioan. O mie de milioane de draci împieliţaţi să te găsească, încornoratul naibii! Hai şi ne ajută! Hu ! Hu ! Tigrule ! Vii ori nu vii? Ia—o la stînga ! Pocitură de sfînt mucenic, ce maimuţăreală de rugăciune bolboroseşti între dinţi? Numai din pricina nebunului ăsta, ucigă—l toaca ! s—a pornit toată furtuna, şi acum nu vrea, păcătosul, să dea o mînă de ajutor la vîsle ! Doamne, Doamne ! Dacă mi—aş pune mintea cu tine, te—aş face ferfeniţă, diavol vîntos! (Ţin—te bine, micuţule, stai să fac aici un nod grecesc.) De i—ar da lui Dumnezeu în gînd, stareţ al Pesmeţilor te—ar pune, iar pe cel de acum l—ar trimite să păzească vacile la Croullay ! (Ponocrat, frăţioare, ai să—ţi rupi degetele... Epistemon, nu sta sub uşă, că te trăsneşte !)
— Strîngeţi pînzele !
— Comanda e bună ! Strîngeţi pînzele ! Luntrea sus ! Sus ! Sfinte Dumnezeule, ce—i asta? Toată partea din faţă a corăbiei s—a făcut zdrob ! Urlaţi, diavolilor ! Tunaţi! Pîrţîiţi—vă şi băligaţi—vă, val—vîrtej ! Ca m—aş în el de val, era să mă răstoarne ! Toţi dracii s—au adunat în sobor, ca la o alegere de stareţ!
— Stînga!
— Bine ! Hei, flăcăule, păzeşte—ţi dovleacul! Stînga! Stînga !
— Bî, bî, bî! s—a bîlbîit Panurge. Bî, bî, hî, hî! Hu, hu, hu, mă înec ! Nu mai văd nici cer, nici pămînt! Au ! Au ! Din cele patru elemente, n—au mai rămas decît două: focul şi apa! Aş binecuvînta numele Domnului, dacă m—aş găsi acum în via de la Seuille sau la plăcintăria lui Inocenţiu din Chinon, lîngă gîrliciul beciului, anevoindu—mă cu mînecile suflecate să scot plăcintele din cuptor. Băiete dragă, n—ai putea să mă arunci dincolo de ţărm, pe pămînt sănătos? Eşti priceput la toate, după cîte am auzit. îţi dăruiesc moşia mea de la Salmigondinois, cu toate acareturile, dacă mă scoţi la mal. Auleu ! Auleu !... Mă înec ! Dragii şi iubiţii mei prieteni, să nu mai alegem locul, să aruncăm ancora unde o fi! Coboară greutatea, meştere, să măsurăm adîncimea apei. Dă drumul firului cu plumb, prietene, pentru numele lui Dumnezeu cel sfînt, mai repede... O să bem apă de—a—n—picioarele ! Nu mai avem mult...
— Hei, uretac ! La catargul mare ! a strigat cîrmaciul. Uretac ! Ţineţi cîrma ! Puneţi corabia în pană ! Prova în vînt! Jos pînzele ! Hei! Uretac ! Dezlegaţi parîmele! Corabia în pană! Jos gabia! Ţineţi bine cîrma!
— Nu mai e nici o nădejde? a întrebat Pantagruel. Bunul Dumnezeu să ne aibă în paza lui!
— Ei, puneţi corabia în pană ! a strigat Jamet Brayer, cîrmaciul corăbiei. Jos pînzele! Prova în vînt! Aveţi grija sufletelor voastre şi rugaţi—vă lui Dumnezeu să se întîmple o minune !
— Să ne rugăm, a bîlbîit Panurge. Vai şi iar vai! Auleo ! Bî, bî, bî! Valeu ! Să ne pocăim, fraţilor, să dăm de pomană, hai, hai, scoateţi fiecare ce aveţi în pungă...
— Ei, mişcă, lua—te—ar o mie de draci! a spus fratele Ioan. La tribord ! Dezlegaţi parîmele, pentru numele lui Dumnezeu ! Strîngeţi pînzele ! Puneţi corabia în pană ! O să avem ce bea ! Apa sărată face bine la burtă. Ascultă, bucătarule, ia spune ce—ai gătit pentru azi? Ne—am dus dracului! Copilaşule, adu—mi tu cartea mea de rugăciuni... Aşa, deschide—o aici. A plouat—o şi a bătut—o grindina. Ţine—o mai sus. Cînd o fi căzînd ziua celor patruzeci de sfinţi? Azi e sărbătoarea a patruzeci de milioane de draci!
— Frate Ioane, iar înjuri! Îţi vinzi sufletul iadului pe nimic. Ce prieten bun mi se duce ! Valeu, valeu, se îngroaşă gluma ! Am căzut din Scila în Caribda! Vai! Vai! Frate Ioane, părintele meu, prietene, meştere filozof, neostenitule călător, Achate al sufletului meu, viaţa mea! Mă înec, mor! Aşteaptă puţin, să—mi fac diata, două vorbe şi un cuvînt: *Confiteor*... Stai colea pe scăunel, lîngă mine!

CAPITOLUL XXI. Cum s—a înteţit furtuna şi despre diatele făcute pe mare

— Să te apuci să—ţi faci diata, cînd ar trebui să dai ajutor din toate puterile pentru a scăpa corabia de înec, a spus Epistemon, mi se pare tot atît de nepotrivit, ca şi purtarea căpitanilor şi băieţandrilor lui Cezar, care, pătrunzînd cu legiunile în Galia, îşi pierdeau vremea scriindu—şi diata şi punîndu—i coadă, jelindu—şi avutul, tînjind de dorul femeilor şi al prietenilor din Roma, în loc să ridice armele şi să pornească asupra lui Ariovist, vrăjmaşul lor. E o neghiobie tot atît de mare ca aceea a cărăuşului, care, văzîndu—şi căruţa cu roţile în sus, ar cădea în genunchi şi ar cere ajutorul lui Hercule, în loc să pună umărul la roţi şi să îndemne boii. La ce slujeşte să—ţi faci acum diata? Fiindcă, din două, una: sau scăpăm cu viaţă, sau vom pieri înecaţi. Dacă vom scăpa, te—ai frămîntat degeaba, căci ce rost mai are diata, dacă n—ai murit? Iar dacă ne vom îneca, va pieri în valuri o dată cu noi şi diata ce—ai scris. Cine s—o ducă moştenitorilor?

— Un val prielnic, a răspuns Panurge, care o va azvîrli la ţărm ca pe Ulise; iar fiica unui rege, ducîndu—se cu paşi uşori să se scalde, va găsi—o şi îmi va împlini dorinţa din urmă, înălţînd la marginea mării un semn în amintirea mea; ca Didona, soţului ei Siceu; ca Andromaca, lui Hector, în cetatea Butrat; ca atenienii, lui Euripide şi lui Aristotel, la Hermias şi Eubul; ca romanii, lui Drusus în Germania şi împăratului Alexandru Sever în Galia; ca lui Argentin, la Callaicra; ca lui Xenocrit, la Lisidicia; ca Timor, fiului său, Teleutagor; ca Eupolice şi Aristodicia fiului lor Teotim; ca Onest lui Timocle şi Calimah, la Sopolis, fiului său Dioclide; ca Statius, tatălui său; ca Germain de Brie lui Herve, faimosului corăbier al Bretaniei.

— Aiurezi! s—a răstit fratele Ioan. Lua—te—ar cinci sute de milioane de draci, vino şi ne—ajută! Dare—ar Dumnezeu să ţi se umple bărbia de coşuri coapte, să te pricopseşti cu cinci coţi de şancru şi să—ţi faci nădragi noi cu bube la şezut! Corabia a rămas în voia valurilor! Cum s—o cîrmim din loc? Toţi diavolii mării s—au năpustit peste noi! Nu mai scăpăm, ne—a luat dracul!

Atunci a răsunat în vîrtejul furtunii glasul lui Pantagruel, rugîndu—se:

— Dumnezeule, Doamne, vino şi ne mîntuieşte, că pierim! Ascultă rugăciunea noastră, milostive, şi facă—se voia ta!

— Dumnezeu şi maica Domnului să fie cu noi! a spus Panurge. Vai, mă înec ! Bî, bî, bî! Gî, gî, gî! *In manus.* Sfinte tare şi fără de moarte, trimite—mi pe valuri un delfin, să mă ducă la ţărm ca pe micul şi drăgălaşul Arion. Îţi voi cînta din harfă, de n—o avea strunele rupte.

— Să mă ia o mie de draci! a strigat fratele Ioan. (Doamne miluieşte... a murmurat Panurge printre dinţi.) Cînd vom ajunge la ţărm, o să te duc în faţa oglinzii să—ţi arăt ce desagi de viţel nerod îţi atîrnă la fund, încornorat cu coarne ce eşti! Vino, blegule, de ne ajută! Nu plînge ca o vacă, lua—te—ar o mie de draci! Vii ori nu vii, viţel de apă sărată? Ptiu, urît mai eşti, miorlăitule!

— Alt cîntec nu mai ştii?

— Ia—o din loc, sugaciule, dacă nu vrei să te jupoi în răspăr! *Beatus vir qui non abiit.*[12] Să—i spun povestea sfîntului domn Nicolae.

Horrida tempestas montem turbavit acutum.[13] Tempesta îl chema pe unul din dascălii de la Montaigu, care bătea pe şcolari cu biciul. Dacă sînt vrednici de ocară dascălii care bat copii nevinovaţi, şi dacă Ixion stă în Hades la roată biciuind cîinele scurt de coadă care—o trage, cu atît mai vîrtos...

---

[12] Fericit bărbatul care n—a plecat (lat.)

[13] Grozavă furtună l—a bîntuit pe Montaigu (lat.) (vezi mai sus, cartea I, cap. XXXVII).

CAPITOLUL XXII. Sfîrşitul furtunii

— Pămînt! Pămînt! a strigat Pantagruel. Se zăreşte pămîntul! Băieţi, inima sus ! Nu vă lăsaţi! Sîntem aproape de ţărm. Cerul a început să se limpezească la miazănoapte. Priviţi spre răsărit.
— Nu vă lăsaţi, băieţi, a strigat cîrmaciul. Furtuna se potoleşte. La catargul dinainte ! Sus pînzele ! Sus ! Gabia sub vînt! Sus ! Parîmele la cabestan ! Vira ! Vira ! La şarturile catargului din mijloc ! Ţine bine cîrma ! Luaţi seama la buline ! Vira ! Vira ! Murele la babord ! Pînzele în bătaia vîntului! Strînge bulinele la tribord, fecior de lele !
— Bucură—te, băiete, a spus fratele Ioan, o să ai veşti de la maică—ta !
— Ţineţi bine cîrma !
— Cîrma e ţinută ! au răspuns corăbierii.
— Prova pe intrare! Ţineţi—vă beretele, să nu vi le ia vîntul. Sus pînzele ! Sus!
— Foarte bine ! a spus fratele Ioan. Sus ! Sus ! Băieţi, daţi—i zor ! Aşa... Sus ! Sus ! La babord !
— Furtuna s—a potolit şi se apropie de sfîrşit. Lăudat să fie Domnul! Diavolii au început să spele putina.
— Se vede ţărmul!
— Ţi—a ieşit un porumbel alb din gură ! Ţărmul! Ponocrat, voinicule, Dumnezeu să te ţie în putere şi să—ţi dea numai feciori. Eusten, flăcăule, treci la catargul din faţă.
— Sus pînzele, sus !
— Foarte bine ! Sus pînzele ! Doamne—ajută ! Nici prin minte nu—mi trece, să—mi mai fie teamă.

Azi e zi cu soare,
Azi e sărbătoare!

— Iată un cîntec care îmi place, a spus Epistemon. Ziua de azi e o zi sfîntă.
— Sus pînzele, sus ! Bine !
— Să aveţi încredere, a spus Epistemon. Zăresc la dreapta mea pe Castor, fiul cel bun al Ledei.
— Bî, bî, bî! a spus Panurge, mi—e teamă să nu fie tîrfa de Elena.
— E Mixarchahevas, dacă îţi sună mai bine în ureche vorbirea argivilor. Fiţi veseli! Zăresc pămîntul, zăresc ţărmul, zăresc oameni pe mal. Văd lumină în vîrful unui obelisc.
— Înainte ! a strigat cîrmaciul. Dublaţi capul şi ocoliţi stîncile.
— Am dublat! au răspuns marinarii.
— Corabia înaintează ! a spus căpitanul. Corăbiile din urmă de asemeni. Se face vreme bună.
— Sfinte Ioane! a spus Panurge. Frumoase vorbe ştii să rosteşti!
— Gîl, gîl, gîl! a spus fratele Ioan. Să mă înghită toţi dracii, de ţi—oi da să înghiţi o picătură! Ai auzit, baliga naibii? Ţine, prietene, bea din oală, e vin de cel mai bun. Gimnast, adu pahare şi cîteva bucăţi mai dolofane de plăcintă; cu carne sau cu brînză, e tot aia. Bagă de seamă, să nu torni pe de lături!
— Sus inima, copii! a spus Pantagruel. Să fim veseli! Priviţi! Se apropie de noi două luntre, trei corăbii mai mici, cinci bărci englezeşti, opt caravele, patru gondole şi cinci fregate; oamenii de pe ţărmul ostrovului apropiat ni le trimit în ajutor. Dar cine—i neisprăvitul care strigă şi se văicăreşte ca o bocitoare? N—am ţinut catargul cel mare cu mîinile mele, mai strîns decît două sute de odgoane?
— Pe diavolul ăsta de Panurge l—au apucat frigurile de baltă, a răspuns fratele Ioan. Aşa tremură, de cîte ori se îmbată.
— E adevărat că a fost stăpînit de teamă în timpul cumplitei furtuni care ne—a primejduit viaţa, şi nu s—a gîndit să ne sară în ajutor; eu, totuşi, n—am încetat a—l preţui ca şi mai înainte. Numai acela e vrednic de a fi socotit mişel, care se teme de nimic; aşa era Agamemnon (pe care Ahile îl mustra spunîndu—i că are ochi de cîine şi inimă de cerb). Să—ţi fie frică în faţa primejdiei, nu—i un semn al lipsei de bărbăţie. Pot să spun că dintre toate lucrurile de care ne temem în viaţă, începînd cu mînia lui Dumnezeu, nu moartea e cel mai înfricoşător. Nu vreau să spun, ca Socrate şi ca filozofii academici, că moartea nu—i prin ea însăşi nici rea, nici de temut; dar a pieri înecat e un sfîrşit chinuitor, groaznic şi nefiresc, aşa cum îl socoteşte şi Homer. Tot astfel Enea, surprins de furtună în drum spre Sicilia, spunea că mai bine ar fi fost răpus de braţul puternicului Diomed, socotindu—i de trei ori mai fericiţi pe cei căzuţi în războiul Troiei. Dintre noi n—a pierit nici unul. Bunul Dumnezeu, pavăza zilelor noastre, să fie lăudat în veci! Dar gospodăria noastră e cam răvăşită. Trebuie să facem puţină rînduială. Fiţi cu grijă, să nu loviţi fundul corăbiei de stînci...

CAPITOLUL XXIII. Cum s—a făcut Panurge băiat de treabă, după ce—a trecut furtuna

— Ha! Ha ! a spus Panurge. Merge bine ! Furtuna a trecut. Fraţilor, să—mi daţi voie să cobor cel dintîi. Am puţină treabă... Staţi, să vă ajut! Adu încoace parîma s—o înnod ! Aţi văzut că nu mi—e frică? Eu am inimă tare ! Dă—mi voie, prietene... Ştii, nu mi—e teamă nici cît e negru sub unghie! E—adevărat că un val vrăjmaş m—a plimbat oleacă de la prova la pupa şi mi—a cam zdruncinat vinele...
— Strîngeţi pînzele !
— Foarte bine ! De ce stai degeaba, frate Ioane? Acum e vreme de băut? Dacă dălcaucii sfîntului Martin stîrnesc din nou vînturile? Iar o să mă chemaţi să vă ajut! Să fiu al naibii dacă nu—mi pare rău că n—am urmat sfatul cel înţelept al filozofilor care spun că a te plimba pe mare fără să te depărtezi de ţărm e tot atît de plăcut şi de puţin primejdios, cum ai merge pe drum, ţinînd calul de căpăstru. Ha, ha, ha ! Merge bine ! Mai aveţi nevoie de mine? Dă—mi voie, băiete, să—ţi ajut. Să nu—ţi fie teamă, am mîini dibace, fire—aş al dracului!

Epistemon, ţinînd cu nădejde parîma, se rănise în palmă şi sîngera. Auzind cuvintele lui Pantagruel, a spus:
— Să nu—ţi închipui, stăpîne, că mie mi—a fost mai puţin frică decît lui Panurge. Ei şi? Teama nu m—a împiedicat să viu în ajutorul corăbierilor. Eu cred cu adevărat că moartea e un sfîrşit pe care nu—l putem înlătura, şi numai sfînta voie a lui Dumnezeu hotărăşte în ce fel şi cînd vom pieri. Iată de ce nu trebuie să încetăm nici o clipă a îndrepta spre el rugăciunile noastre, cerîndu—i îndurare şi preamărindu—l. Dar nu—i de ajuns atît: „Ajută—te şi Dumnezeu te va ajuta", a spus Mîntuitorul.

Aduceţi—vă aminte de vorbele pe care le—a rostit consulul Flaminius, cînd s—a văzut împresurat de vicleanul Anibal, lîngă lacul Peruziei, care se chema pe atunci Trazimen: „Copii, a spus el ostaşilor săi, să nu nădăjduiţi a ieşi din această încercare chemînd pe zei în ajutor şi rugîndu—vă. Nu—i decît o singură scăpare: să ne croim drum cu sabia în mînă prin rîndurile vrăjmaşilor!"

Salustiu tot astfel spune, că nu dobîndim ajutorul zeilor rugîndu—i cu umilinţă şi bocindu—ne ca muierile, ci veghind, muncind, străduindu—ne să ducem lucrările noastre la bun sfîrşit. Dacă în faţa constrîngerilor şi a primejdiei, omul se dovedeşte leneş, vlăguit de puteri şi lăsător, cu cît mai amarnic se va jeli, cu atît zeii vor fi, în mînia lor, mai neînduplecaţi.
— Să mă ia dracul, s—a jurat fratele Ioan (viu şi eu, a spus Panurge) dacă via noastră din Seuille n—ar fi fost jumulită şi culeasă de tîlhari, dacă aş fi stat să cînt ca ceilalţi diavoli de călugări: *Contra hostium insidias*[14] (cum scrie în cartea de rugăciuni), în loc să—i iau la goană pe prădalnicii din Lerne, punîndu—le prăjina crucii pe spinare.
— Corabia înaintează! a strigat Panurge. Toate sînt bune. Numai fratele Ioan stă degeaba. Trîndăveşte ca un porc şi se uită la mine cum asud dînd ajutor acestui om de ispravă, cîrmaciul cel dintîi al corăbiei. Ei, prietene! Două vorbe, dacă nu te superi. Ce grosime au pereţii corăbiei?
— Două degete, a răspuns cîrmaciul. N—ai nici o teamă.
— Sfinte Dumnezeule ! Mereu la două degete de moarte ! Să fie una din cele nouă plăceri ale omului însurat? Ah, prietene, bine faci că masori primejdia cu cotul. Cît despre mine, nici că îmi pasă! Pe mine mă cheamă Vilhelm—Viteazul, ca să ştiţi. Am mai multă vitejie decît îmi trebuie. Nu vitejie de iepure, vitejie de lup: rup fără milă! Nu mi—e frică decît de primejdie.

---

[14] Împotriva uneltirilor duşmanilor (lat.)

CAPITOLUL XXIV. Cum fratele Ioan îl sileşte pe Panurge să—şi mărturisească frica fără rost din timpul furtunii

— Bună ziua, domnilor, a spus Panurge. Bună ziua la toţi! Cum vă simţiţi? Mulţumesc lui Dumnezeu, eu sînt bine. Dar dumneavoastră? Să coborîm. Vîslaşi, lăsaţi jos scara. Apropiaţi—vă de caravela din dreapta. Mai aveţi nevoie de ajutor? Mi—e o foame de lup ! Am muncit cît patru boi ! Ţinutul e frumos şi oamenii par să fie de treabă. Mai aveţi nevoie de mine, copii? Lăudat să fie numele Domnului, nu cruţaţi sudoarea frunţii mele! Adam, adică *Omul,* s—a născut pentru a munci, după cum pasărea a fost făcută să zboare. Aşa a hotărît Domnul Dumnezeul nostru, să ne cîştigăm pîinea cea de toate zilele cu truda braţelor, nu ca acest călugăr trîndav, numit fratele Ioan, pe care îl vedeţi cum bea şi tremură de frică. Vremea s—a îndreptat. Abia acum îmi dau seama cît de bine şi de întemeiat a gîndit marele filozof Anacharsis atunci cînd, fiind întrebat pe ce fel de corabie se simte mai puţin primejduit, a răspuns: „Pe corabia care a tras la mal!".

— Nu numai atît, a întregit Pantagruel. Îndemnat să spună dacă numărul celor morţi întrece pe—al celor vii, el a întrebat: „Pe cei ce călătoresc în largul mării, cum se cuvine a—i socoti?" dînd astfel a înţelege că aceştia, aflîndu—se în veşnică primejdie de a pieri, trăiesc alături de moarte şi mor în fiece clipă. Portius Cato zicea că trei lucruri nu şi—a iertat în viaţă: de cîte ori a încredinţat o taină unei femei, de cîte ori a petrecut o zi în trîndăvie şi de cîte ori a pornit pe mare, la un drum pe care ar fi putut să—l facă tot atît de bine pe uscat.

— Jur pe sfînta haină ce—o port, a spus fratele Ioan lui Panurge, că ţi—a fost frică degeaba, cocoşelule, fiindcă ursita ta nu e să pieri înecat, ci atîrnat în văzduh sau prăjit pe foc, vesel ca un tată. Doreşti, măria—ta, o haină bună care să te apere de ploaie? Leapădă blana de lup şi de bursuc. Jupoaie—l pe Panurge şi fă—ţi ipingea din pielea lui. Numai să nu te apropii de foc şi să nu treci, Doamne fereşte, pe lîngă foalele fierăriei, că se preface ipingeaua în cenuşă şi te pomeneşti dezbrăcat! În ninsoare şi sub grindină, poţi să stai fără grijă. Aruncă—te în gîrlă şi n—ai să te uzi. Fă—ţi din Panurge cizme şi n—o să—ţi intre în ele nici o picătură de apă. Croieşte din pielea lui colaci, şi învaţă—ţi copiii să înoate: nu—i nici o primejdie !

— Aşadar, a spus Pantagruel, pielea lui are aceleaşi minunate însuşiri ca şi iarba numită Cosiţa—lui—Venus, care nu se udă şi nu se umezeşte niciodată. Oricît de adînc ai cufunda—o în apă, rămîne uscată; de aceea îi zice, pe greceşte, *adiantos.*

— Panurge, scumpul meu prieten, să nu—ţi fie teamă de apă niciodată. Viaţa ta în flăcări se va sfîrşi.

— Adevărat? a spus Panurge. Dar bucătarii iadului nu bagă bine de seamă şi greşesc uneori, punînd la fiert ce—ar trebui să meargă la cuptor; cum se întîmplă adesea pe pămînt cu unii, care împănează potîrnichile, porumbeii şi pulpele de căprioară, ca să le pună chipurile în frigare, şi cînd colo le fierb în oală! Potîrnichile cu varză, porumbeii cu praz şi pulpa de căprioară cu sfeclă. Ascultaţi, prieteni buni! În faţa dumneavoastră, mă leg ca biserica pe care am făgăduit s—o închin sfîntului domn Nicolae, s—o zidesc în fundul apei, unde *încă nu s—a mai văzut Bou sau vacă la păscut*!

— Darnic mai eşti! a spus Eusten. Nu—i pe lume altul să—ţi semene. Vorba italienească:

Passato el pericolo, gabbato el santo![15]

[15] După ce—a trecut primejdia, le dai sfinţilor cu tifla (it. dialect.).

CAPITOLUL XXV. Cum a ajuns Pantagruel după furtună în ostrovul Macreonilor

Tocmai atunci am ajuns la ţărmul ostrovului care se cheamă al Macreonilor. Oamenii din partea locului ne—au întîmpinat cu cinste şi cu prietenie. Un bătrîn macrob (cum se numea primarul lor) l—a poftit pe Pantagruel în casa de obşte a cetăţii, spre a se întrema şi a se odihni după osteneala drumului. Dar Pantagruel i—a mulţumit şi a rămas la ţărm, pînă cînd au coborît pe uscat toţi oamenii lui. După ce s—a încredinţat că nu lipseşte nici unul, le—a poruncit să—şi schimbe veşmintele şi să scoată din cămară toate merindele, ca vîslaşii să se ospăteze după pofta inimii. Ceea ce s—a îndeplinit fără zăbavă. Şi Dumnezeu ştie, cît au mîncat şi au băut! Oamenii locului aduceau din belşug de—ale gurii, şi nici ai lui Pantagruel nu se lăsau mai prejos. Am avut mare noroc, că merindele nu suferiseră de pe urma furtunii.

Sfîrşindu—se ospăţul, Pantagruel a rugat pe fiecare să dea o mînă de ajutor pînă se vor drege stricăciunile corăbiei. Treaba a fost destul de uşoară, fiindcă toţi trăitorii acelui ostrov erau meşteşugari, mai ales dulgheri buni, cum nu se găsesc decît în arsenalul Veneţiei. Ostrovul era foarte întins, dar nu cuprindea decît trei cetăţi la ţărmul mării şi alte zece parohii; cea mai mare parte a ostrovului era acoperită de o pădure deasă şi neumblată, cum sînt la noi codrii Ardenilor.

La rugămintea noastră, bătrînul macrob ne—a arătat clădirile mai de seamă, vrednice de văzut, ale ostrovului. Pătrunzînd dincolo de pădurea umbroasă şi sălbatecă, am întîlnit mai multe altare vechi dărîmate, obeliscuri, piramide, morminte strămoşeşti, cu felurite pisanii şi epitafuri. Unele scrise cu hieroglife, altele cu semne arabe, cu slove slavoneşti şi altele.

Epistemon le—a buchisit pe toate cu multă luare—aminte, iar Panurge i—a spus fratelui Ioan:

— Ostrovul acesta se numeşte al macreonilor. *Macreon,* în greceşte, înseamnă bătrîn, om încărcat de ani.

— Numele nu—mi place, dar nu am ce—i face, a spus fratele Ioan. N—am fost de faţă la botez!

Bătrînul macrob l—a întrebat pe Pantagruel în graiul ionic, prin ce minune a putut să ajungă la ţărmul lor, cînd se dezlănţuise în văzduh o furtună atît de aprigă, iar pe mare vîrtejuri de apă atît de cumplite. Pantagruel a răspuns, că Domnul se îndurase de vrednicia şi de sufletul curat al oamenilor lui, care nu călătoreau pentru cîştig sau schimb de mărfuri, ci porniseră pe mare cu gîndul cinstit de a cerceta oracolul înţeleptei Bacbuc şi de a afla cuvîntul sfintei Butelci într—o grea cumpănă şi îndoială a unuia din ei. Totuşi călătoria lor n—a fost lipsită de mari încercări şi de înfricoşata primejdie a înecului. L—a întrebat, aşadar, care putea să fie pricina acelei grozave furtuni şi dacă mările vecine ale ostrovului erau bîntuite adesea de asemenea vîltori, cum sînt în Ocean apele repezi de la Saint—Mathieu sau Maumusson, iar în Marea—de—Mijloc vîrtejurile de la Satalia, Montargentan şi Plombin, Capul Melio în Laconia, strîmtoarea Gibraltarului, farul din Messina şi altele.

CAPITOLUL XXVI. Cum povesteşte bunul macrob lui Pantagruel despre viaţa vitejilor şi moartea lor

Macrobul îndatoritor a răspuns:

— Prieteni călători, acesta e unul din ostroavele Sporade; nu cele pe care le ştiţi din marea noastră Carpatică, ci ostroavele Sporade ale Oceanului. În vremile de demult, a fost aici o ţară rodnică şi ades cercetată, cu mult popor şi întinse legături de negoţ, supusă cîrmuirii Bretaniei. Astăzi, după trecerea anilor şi decăderea lumii, e aşa cum o vedeţi, săracă şi pustie.În aceste păduri adînci, care se întind în faţa dumneavoastră pînă la o depărtare de şaptezeci şi opt de mii de parasangi[16], trăiesc o mulţime de demoni şi de mari războinici, acum foarte bătrîni. Fiindcă steaua cu coadă, care s—a ivit acum trei zile, nu se mai zăreşte pe cer, bănuim că unul dintre ei ar fi răposat. La moartea lui s—a dezlănţuit furtuna cu care aţi avut de luptat. Cît timp sînt în viaţă, ostrovul nostru şi ostroavele vecine au linişte, iar marea e cuminte. Dar cînd piere unul din ei, se aud pornind din adîncul pădurii bocete grozave şi strigăte de jale, iar asupra noastră se abat dintr—o dată nenorociri mari: ciuma şi alte urgii. Văzduhul se umple de noapte şi peste ape se dezlănţuiesc furtuni cumplite.

— E un miez de adevăr în cele ce spui, a răspuns Pantagruel. O torţă, cîtă vreme arde, răspîndeşte în jurul ei lumină şi străluceşte în văzul tuturor, bucurîndu—i pe toţi şi nevătămînd pe nimeni; dar cînd se stinge, otrăveşte aerul cu fumul şi mirosul ei greu, înăbuşind pe toţi cei de faţă şi primej—duindu—le sănătatea. Aşa se întîmplă cu aceste suflete mari şi viteze. Cîtă vreme sînt una cu trupurile lor, casa în care locuiesc e liniştită, plăcută şi priincioasă; dar în clipa desprinderii sufletului de trup, se dezlănţuie în văzduh o straşnica tulburare, abătînd asupra lumii întunecime, fulgere şi grindină; pămîntul se cutremură şi se prăpădeşte, marea se înfurie şi fierbe; popoarele îşi strigă jalea lor, credinţele cad, domniile se schimbă, ţările se prăbuşesc.

— Am avut şi noi o dovadă despre aceasta la moartea viteazului şi dreptului cavaler Guillaume de Bellay; în timpul vieţii lui, Franţa a fost o ţară fericită, temută şi pizmuită de toţi; dar după ce a închis ochii, numai răstrişte şi hulă s—a abătut asupra ei, spuse Epistemon.

— Tot astfel s—a întîmplat, a spus Pantagruel, cînd a pierit Anchise la Trapeni în Sicilia; o furtună cumplită s—a abătut asupra lui Enea. Irod, regele crud şi nemilos al iudeilor, văzîndu—se în pragul unui sfîrşit scîrnav (căci a murit de *ftiriasis,* ros de viermi şi mîncat de păduchi, ca mai demult Sylla, apoi Pherekide din Siria, care a fost dascălul lui Pitagora, poetul grec Alcman şi alţii) — şi prea—bine ştiind că poporul la moartea lui va aprinde focuri de bucurie în toată ţara, a chemat la el din toate cetăţile, oraşele şi castelele Iudeii pe căpitanii şi pe dregătorii săi, minţindu—i că ar avea să ie împărtăşească lucruri însemnate pentru nevoile cîrmuirii. Cînd i—a văzut strînşi la un loc, a dat poruncă să fie toţi închişi în circul cel mare, spunînd surorii sale Salomeea şi bărbatului acesteia, Alexandru: „Ştiu foarte bine, că iudeii se vor bucura la moartea mea; dar dacă veţi face aşa cum vă spun, voi fi înmormîntat cu toată cinstea şi poporul mă va plînge cu jale şi mîhnire. În clipa morţii mele porunciţi arcaşilor, aşa cum i—am înştiinţat, să ucidă pe toţi căpitanii şi dregătorii închişi. Aflînd despre moartea lor, iudeii, fără să vrea, se vor întrista şi vor plînge; iar străinii îşi vor închipui că jelesc pierderea marelui şi viteazului lor rege."

Un alt tiran ieşit din minţi spusese odinioară: „Focul şi pămîntul să se amestece, cînd voi muri!" adică să piară lumea întreagă. Neron, după cum arată Suetoniu, a spus la fel: *„Eu* să trăiesc !" Dion Nicanus şi Seneca au pus această vorbă urîtă în gura împăratului Tiberiu.

---

[16] *Parasang* — măsură de lungime la vechii perşi, echivalentă cu 30 de stadii, adică cea 5160 m.

CAPITOLUL XXVII. Cum vorbeşte Pantagruel despre sfîrşitul sufletelor vitejeşti şi cumplitele minuni ce s—au întîmplat înaintea morţii răposatului senior din Langey

— Avînd de înfruntat eu însumi cumplita vrăjmăşie a valurilor, a spus Pantagruel, nu mă încumet să privesc cu dispreţ spusele acestui vrednic macrob. Sînt chiar înclinat a crede tot ceea ce ne—a povestit despre steaua cu coadă, care s—ar fi ivit pe cer în ajunul morţii acelui bătrîn războinic; sînt focuri ale cerului, care vestesc cu mai multe zile înainte pierderea sufletelor mari şi vitejeşti. Aşa face doftorul cel bun, care, cunoscînd după anumite semne vădite apropiatul sfîrşit al bolnavului, dă de ştire femeilor şi copiilor, rudelor şi prietenilor să fie pregătiţi, iar pe cel care mai trăieşte încă îl sfătuieşte să—şi încheie socotelile cu viaţa, să—şi binecuvînteze copiii, să spună un ultim cuvînt femeii, să lase cele cuvenite pentru creşterea orfanilor, punîndu—şi casa şi cugetul în bună rînduială. Tot astfel cerul îmbietor aprinde focuri de bucurie, meteoruri şi comete în cinstea sufletelor fericite pe care se pregăteşte să le primească la sînul lui, dînd de ştire oamenilor că în puţine zile se vor desprinde de trupul lor, părăsind pămîntul.

Înţelepţii areopagului din Atena, stînd să chibzuiască ce pedepse se cuvin răufăcătorilor, obişnuiau să folosească anumite semne pentru a arăta hotărîrile ce—au luat: [...] însemna osîndă la moarte, *T* însemna iertare, iar *A* însemna că pricina nu e destul de bine lămurită şi, fiind nevoie de noi dovezi, se amînă. Aceste semne erau aduse la cunoştinţa tuturor, curmînd cu un ceas mai devreme grija şi îndoiala rudelor, prietenilor şi a tuturor cetăţenilor doritori să afle ce soartă îi aşteaptă pe cei întemniţaţi. După cum luminile ce se ivesc pe bolta cerului vor să spună oamenilor: „Fiinţe muritoare ! Dacă vreţi să ştiţi, să aflaţi şi să cunoaşteţi ceea ce ar putea să vă mai spună, spre folosul vostru şi spre binele obştesc, sufletele fericite care se pregătesc să părăsească lumea, grăbiti—vă a le întreba, căci sfîrşitul trecerii lor prin viaţă se apropie; iar după ce jalnica poveste se va fi încheiat, zadarnice vor mai fi părerile voastre de rău".

Mai mult decît atît. Pentru a dovedi celor ce trăiesc pe pămînt, că sînt nevrednici să stea alături şi să se bucure de tovărăşia acelor suflete mari, cerul trimite asupra lor semne supraomeneşti: groază, minuni şi prăpăd, aşa cum s—a întîmplat la moartea învăţatului şi viteazului cavaler de Langey, despre care ai pomenit.

— Mă cuprind fiori de spaimă, a spus Epistemon, iar inima mea tremură şi acum în găoacea ei, cînd îmi aduc aminte de înfricoşatele semne şi minuni pe care le—am văzut cu ochii noştri, cinci sau şase zile înainte de a—şi da obştescul sfîrşit. Prietenii şi slujitorii lui: seniorii d'Assier, Chemant, Mailly chiorul, Saint—Ayl, Villeneuve, Guyart, meşterul Gabriel, doftorul Savillan, Rabelais, Cohuau, Massuau, Maiorici, Bulou, Cercu zis Burgmaistrul, Francois Proust, Ferron, Charles Girard, Francois Bourre, şi atîţia alţii stăteau înmărmuriţi şi se priveau în tăcere fără să rostească un cuvînt, stăpîniţi de aceleaşi griji şi presimţind că în curînd cerul va chema la el, ca pe un bun al lui, pe cavalerul fără păcat, care fusese al Franţei cel mai strălucit ocrotitor.

— Chelului, tichie de mărgăritar îi trebuie ! a spus fratele Ioan. Aş vrea şi eu să ajung om învăţat la bătrîneţe, că minte,slavă Domnului, am destulă.

Deci vă—ntreb cu întrebare,
Cum întreabă fiecare:
Căpitanii pe ostaşi,
Mamele pe copilaşi:

E oare cu putinţă ca vitejii—vitejilor şi cei născuţi din zei să coboare ca şi noi în mormînt? Nu sînt ei, sfîntă Fecioară, nemuritori ca heruvimii? Dumnezeu să mă ierte, dar parcă reverendisimul macrob ne spunea că şi ei, pînă la urmă, mor.

— Nu toţi, a răspuns Pantagruel. Filozofii stoici ne arată că orice fiinţă e pieritoare, afară de una singură, fără moarte, netulburată în veşnicia ei nevăzută. Pindar arată lămurit, că ursitoarele şi parcele, atît de părtinitoare, au tors din caierul lor şi au dăruit zeiţelor hamadriade un fir de viaţă mai lung decît al copacilor pe care îi au în pază şi grija lor. (Sînt stejarii, din care ele însele s—au născut, cum cred Calimah şi Pausanias, iar după ei Martin Capella.) Cît despre semizei, satiri, silvani, egipani, spiriduşi, zîne, demoni şi eroi, viaţa multora dintre ei, după socoteala lui Hesiod, numără pînă la nouă mii şapte

sute douăzeci de ani, adică unu luat de patru ori, înmulţit cu patru şi din nou cu cinci pe fiecare latură a triunghiurilor întregi. (Vezi *Cartea Oracolelor* a lui Plutarh.)

— În cartea mea de rugăciuni, a spus fratele Ioan, nu se pomeneşte nimic despre toate acestea. Eu unul cred, ca să—ţi fac dumitale plăcere.

— Eu aşa spun, a întărit Pantagruel, că foarfecă lui Atropos cruţă firul vieţii sufletelor atotştiutoare, care sînt fără moarte: ale îngerilor, ale demonilor ca şi ale oamenilor. Iată, vă voi povesti o întîmplare cu totul ciudată, dar scrisă si întărită de mai mulţi cronicari învăţaţi.

CAPITOLUL XXVIII. Cum povesteşte Pantagruel trista moarte întîmplată unui viteaz

— Epithersiu, tatăl retorului Emilian, călătorea din Grecia în Italia pe o corabie încărcată cu mărfuri şi lume de tot felul. Vîntul, încetînd spre seară, în preajma ostroavelor Echinade, între Moreea şi Tunis, corabia s—a oprit la Paxes. Unii călători se culcaseră; alţii beau şi mîncau; cînd deodată s—a auzit, venind de pe acel ostrov un glas care a strigat: *„Thamun!"* Toţi au tresărit înspăimîntaţi. Thamun îl chema pe cîrmaciul corăbiei, un egiptean; dar prea puţini dintre călători îi cunoşteau numele. Acelaşi glas înfricoşat a strigat a doua oară: *„Thamun!"* Nimeni n—a răspuns. Toţi tremurau de groază şi tăceau. Glasul a strigat a treia oară şi mai puternic: *„Thamun!"* Atunci, Thamun însuşi a răspuns: „Aici sînt. Cine eşti şi ce vrei de la mine?" — „Cînd vei ajunge la Palodes să dai tuturor de veste, că marele zeu Pan a murit!" i—a poruncit glasul necunoscut. Epithersiu povesteşte că la auzul acestor cuvinte toţi oamenii de pe corabie s—au înfricoşat şi, cuprinşi de o adîncă tulburare, s—au sfătuit ce ar fi mai bine să facă: să ducă vestea, aşa cum le poruncise glasul cel tainic, sau să tacă? Văzînd vîntul prielnic, Thamun a hotărît să treacă pe lîngă Palodes ca şi cum nimic nu s—ar fi întîmplat. Marea era liniştită şi nu se arăta nici o primejdie. Iată, însă, că în apropierea acelui ostrov vîntul a căzut şi corabia s—a oprit în loc. Întorcîndu—se cu faţa spre ţărm, Thamun a dat atunci de ştire că marele zeu Pan a murit! Nici n—a apucat să sfîrşească vorba şi s—au ridicat de pe pămînt puternice strigăte de jale şi gemete prelungi, dar nu ale unuia singur, ci ale mai multor glasuri.

Cei care au fost atunci de faţă au povestit întîmplarea aceasta mai departe, iar vestea a ajuns pînă la Roma. Tiberiu, cezarul Romei, a chemat la sine pe acel Thamun, şi, ascultîndu—l a dat crezare spuselor lui. Întrebînd pe învăţaţii de la curtea lui şi pe cei din Roma, a aflat de la ei, că Pan era fiul lui Mercur şi al Penelopei (după cum scrisese mai demult Herodot, iar mai pe urmă Cicero, în cartea a III—a *Despre zei.)* Eu cred că era vorba mai degrabă despre marele Mîntuitor al credincioşilor, pe care l—au dat morţii, în Iudeea, pizma şi strîmbătatea saducheilor, fariseilor, popilor şi călugărilor legii lui Moise. Această ticluire nu mi se pare greşită, căci, pe bună dreptate, se poate spune despre el în greceşte *„Pan",* adică *Totul.* Toată viaţa şi toată nădejdea noastră e în el, prin el şi de la el. E bunul zeu Pan, marele păstor, care (cum spune Corydon), nu iubeşte numai oile sale, ci şi pe ciobanii care le păzesc. La moartea lui au suspinat, au plîns şi au gemut cerul şi pămîntul, mările şi iadul însuşi. Potrivirea mi se pare cu atît mai grăitoare, cu cît Mîntuitorul a murit aproape de Ierusalim, în acele zile cînd stăpînea la Roma împăratul Tiberiu.

Sfîrşind povestirea lui, Pantagruel a păstrat o îndelungă tăcere, rămînînd adîncit în gînduri. Am zărit curgînd din ochii lui lacrimi mari, cît oul de struţ. Să mă bată Dumnezeu dacă mint, măcar cît e negru sub unghie.

CAPITOLUL XXIX. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Sobolilor, unde domnea Postul cel Mare

După ce am dres toate stricăciunile corăbiilor şi ne—am împrospătat merindele, lăsînd pe macreoni întru totul mulţumiţi de dărnicia cu care Pantagruel îi răsplătise, naierii noştri, mai voioşi decît oricînd, au întins pînzele şi pornirăm la drum în dimineaţa următoare, purtaţi din urmă de un vînt senin şi mîngîietor. Pe la amiază, Xenoman ne—a arătat în depărtare ostrovul Sobolilor, unde domneşte Postul cel Mare. Pantagruel auzise vorbindu—se despre el şi bucuros ar fi voit să—l vadă aievea, dar Xenoman l—a sfătuit să se lase păgubaş, ţinînd seamă, pe de o parte, de ocolul pe care trebuia să—l facem, iar pe de altă parte de îndoielnica primire cu care am fi fost întîmpinaţi în acele ţinuturi, şi mai ales la curtea Postului cel Mare. În loc de orice ciorbă, a spus Xenoman, vă va ieşi înainte un mîncău de mazăre frecată, culegător de scoici, vînător de cîrtiţe şi cărător de paie; un soi de uriaş cu tuleie în barbă şi tunsoare în creştetul capului, neobosit strîngător de mucuri, născut la umbra lumînărilor, staroste al mîncătorilor de peşte, căpetenia muştarurilor, bătăuş al pruncilor, aprinzător de cenuşă, doică şi sugaci de doftori, împărţitor de iertări şi lătrător de predici. Altminteri, întru totul cucernic. Boceşte trei sferturi din zi, iar pe la praznice nu se arată. E drept că un alt meşter mai priceput în grătare şi frigărui n—ai să găseşti peste nouă mări şi ţări. Acum şase luni, trecînd prin ostrovul Sobolilor, am luat cu mine o frigare mare şi am dus—o măcelarilor din Candes, care mi—au mulţumit pe bună dreptate. Cînd ne—om întoarce acasă, am să vă arăt alte două agăţate de uşa bisericii. Gămanul se hrăneşte cu saramură de coifuri, cu zeamă de zale şi fier fiert în fiere, din care pricină suferă cîteodată de dureri de băşică. Culoarea veşmintelor lui e foarte veselă: cenuşie şi rece. Croiala de asemenea: nimic dinainte, nimic în spate, iar mînecile la fel.

— Ţi—aş rămîne îndatorat, a spus Pantagruel, dacă, aşa, cum mi—ai vorbit despre îmbrăcămintea, despre hrana, despre obiceiurile şi deprinderile Postului cel Mare, mi—ai zugrăvi în cîteva cuvinte înfăţişarea şi diferitele părţi ale trupului lui.

— Te rog şi eu, cocoşelule, a spus fratele Ioan. Am dat peste el în cartea mea de rugăciuni: l—am găsit înaintea sărbătorilor schimbătoare.

— Bucuros, a răspuns Xenoman. De altfel veţi auzi vorbindu—se mai multe despre el, cînd vom trece pe lîngă ostrovul Sălbatic, unde domnesc scrumbiile grase, împotriva cărora Postul cel Mare poartă un război cumplit şi fără cruţare. Dacă nu le—ar sări să le apere bunul lor vecin şi ocrotitor Lăsatul—secului, pe toate le—ar fi zvîntat şi le—ar fi înghiţit pînă acum.

— Sînt parte femeiască sau bărbătească? Îngeri sau muritoare? Muieri sau fecioare?

— Sînt parte femeiască, a răspuns Xenoman; născute pentru a muri; unele sînt fecioare, altele nu.

— Să fiu eu al dracului, a spus fratele Ioan, dacă n—am să le viu în ajutor ! E un lucru împotriva firii să te războieşti cu femeile. Să ne întoarcem şi să—i facem de petrecanie acestui mîrlan!

— Las—o naibii de treabă, a spus Panurge, eu, unul, nu—s nici atît de smintit, nici atît de viteaz, să—mi măsor puterile cu Postul cel Mare. *Quid juris*[17] dacă ne vom pomeni striviţi între Postul cel Mare şi scrumbii, ca între ciocan şi nicovală? Mulţumesc. Ia—o din loc ! Să ne vedem de cale. Rămîi cu bine, Postule cel Mare ! Îţi las în grijă scrumbiile, şi nu uita nici de cîrnaţi!

[17] Ce hotărîre judecătorească? (lat.)

CAPITOLUL XXX. Despre Postul cel Mare şi părţile trupului său

— Postul cel Mare, a început Xenoman, are părţile trupului astfel alcătuite (sau cel puţin aşa le ştiam pe vremea mea):

Creierul din aceeaşi plămadă şi de aceeaşi mărime ca fudulia stingă a unei căpuşe de parte bărbătească.

Ventriculul creierului ca un piron.
Ieşindurile vermiforme ca un mai.
Membranele ca o glugă de călugăr.
Gîtlejul ca o targa de zidar.
Obrazul ca un bostan.
Mădularul bărbăţiei ca un cimpoi.
Reţeaua vaselor minunate ca un căpăstru.
Sfîrcul ţîţelor ca un bocanc.
Timpanele ca o morişcă.
Tîmplele ca un şomoiog.
Ceafa ca un fanar.
Nervii ca o cişmea.
Omuşorul ca o ţeava.
Cerul gurii ca o macara.
Scuipatul ca uleiul de rapiţă.
Amigdalele ca nişte ocheane.

Gura ca o boltă de biserică.
Beregata ca un coş cu struguri.
Stomahul ca un chimir.
Pilorul ca o furcă de fier.
Artera cea mare ca o custură.
Gîtul ca un ghem de cîlţi.
Bojocii ca o pelerină de canonic.
Inima ca un patrafir.
Mediastinul ca un căuş.
Pleura ca o scoabă.
Arterele ca o mantie bearneză.
Diafragma ca o scufie cu cocardă.
Ficatul ca o secure cu două tăişuri.
Vinele ca o răsadniţă.
Splina ca o capcană de potîrnichi.
Maţele ca un năvod.
Băşica fier ii ca o găleată.
Măruntaiele ca o mănuşă.
Mezenterul ca o mitră episcopească.
Maţul—subţire ca un cleşte.
Maţul—orb ca un pieptar.
Maţul—gros ca un ulcior.
Maţul—curului ca un şip călugăresc.
Rărunchii ca o mistrie.
Şalele ca un lacăt.
Porii ureterului ca un cuier.
Vinele rărunchilor ca două ţevi.
Vasele spermatice ca foile de plăcintă.
Prostata ca o ulcică.
Băşica udului ca o arbaletă.

Gîtul băşicii ca o limbă de clopot.
Mirachul[18] ca un fes albanez.
Sifachul[19] ca o mînecă.
Muşchii ca nişte foaie.
Vinele ca laba gîştei.
Încheietura oaselor ca o turbincă.
Oasele ca nişte pesmeţi.
Măduva ca o desagă.
Zgîrciurile ca o broască ţestoasă.
Gîlcii ca un cosor.

Bătăile inimii ca nişte ghionti.
Puterea de viaţă ca o plesnitură din degete.
Sîngele, iute ca nişte bobîrnaci.
Udul ca un hughenot.
Prăsila lui era un sac de cuie.
Doica lui îmi spunea, că, însoţindu—se cu Jumătatea—Postului, au dat naştere unui şir întreg de zile flămînde.
Avea ţinere de minte ca o basma.
Priceperea ca un băţ.
Închipuirea ca o bătaie de clopot.
Gîndurile ca un zbor de sticleţi.
Cugetul ca un cuib de barză.
Hotărîrea ca nişte foaie de orgă.
Remuşcarea ca un tun cu două ţevi.
Sîrguinţa ca un fund de corabie.
Mintea ca o carte de rugăciuni zdrenţuită,
Înţelegerea ca un melc ieşind din zmeuriş.
Voinţa ca trei nuci într—o căldare.
Pofta cît şase căpiţe de fîn.
Gîndirea ca o limbă de pantof.
Cumpătarea ca un scripete.
Judecata ca un scăunel cu trei picioare.

[18] Muşchii pîntecelui.
[19] Membrana stomacului şi ficatului.

CAPITOLUL XXXI. Tot despre mădularele Postului cel Mare

— Postul cel Mare, a spus mai departe Xenoman, e destul de bine făcut, iar părţile trupului oarecum potrivite, afară de cele şapte coaste, care depăşesc măsura obişnuită la ceilalţi muritori.

Are degetele de la picioare ca un ţambal.

Unghiile ca un sfredel.

Picioarele ca o cobză.

Călcîiul ca o măciucă.

Pulpele ca o viţă sălbatică.

Genunchii ca un butuc.

Coapsele ca un coif.

Şoldurile ca o coarbă.

Pîntecele încheiat în nasturi, cum se purta mai demult, şi petrecut peste piept.

Buricul ca o lăută.

Celelalte părţi ca o plăcintă.

Mădularul ruşinos ca un papuc.

Desagii ca o damigeana.

Fuduliile ca nişte lopeţi.

Perineul ca un clarinet.

Gaura şezutului ca o oglindă de cleştar.

Bucile ca o furcă.

Rărunchii ca un gavanos.

Prapurul ca o masă de biliard.

Spinarea ca un arc încordat.

Şira spinării ca un cimpoi.

Coastele ca o vîrtelniţă.

Coşul pieptului ca un polog.

Spata ca o piuă.

Pieptul ca o harmonică.

Ţîţele ca un corn de vînătoare.

Subţiorile ca un joc de şah.

Umerii ca o targa.

Braţele ca o glugă.

Degetele ca nişte grătare mănăstireşti.

Oasele mîinii ca nişte picioroange.

Braţele pînă la cot ca nişte seceri.

Coatele ca nişte greble.

Mîinile ca o ţesala.

Gîtul ca o ceaşcă.

Bărbia ca o strecurătoare.

Mărul lui Adam ca un ciubăr de care atîrnau două guşi de aramă, rotunde şi frumoase, ca un ornic de soare.

Barba ca un felinar.

Bărbia ca un dovleac.

Urechile ca două mitene.

Nasul ca o cizmă pe un blazon.

Nările ca o scufie.

Sprîncenele ca nişte frigărui.

Sub sprînceana stîngă avea o aluniţă ca o oală de noapte şi de aceeaşi mărime.

Pleoapele ca o cobză.

Ochii ca un toc de pieptene.

Nervii văzului ca o ţeava de puşcă.

Fruntea ca o ulcea.

Tîmplele ca o stropitoare.
Obrajii ca două copite.
Fălcile ca două ulcioare.
Dinţii ca nişte tîrnăcoape. (Unul din ei se găseşte astăzi la Colonges—les—Royaux, în Poitou, alţi doi sînt la Brosse în Saintonge, la uşa pivniţei.)
Limba ca o harfă.
Gura ca un sac.
Faţa crestată ca un samar.
Capul răsucit ca un cazan de fiert rachiu.
Ţeasta ca o tolbă de vînătoare.
Încheieturile ca nişte inele de năvod.
Pielea ca o zeghe şi găurită ca ciurul.
Părul din cap ca o perie de şters cizmele.
Părul de pe trup, precum am spus.

CAPITOLUL XXXII. Unele obiceiuri de—ale Postului cel Mare

— Felul de a se purta al Postului cel Mare, a spus mai departe Xenoman, mi se pare cu totul uimitor şi vrednic de a—l cunoaşte.

Cînd scuipă, azvîrlă panere întregi de vrăbii.

Cînd îşi suflă mucii, scoate pe nas numai ţipari afumaţi.

Cînd plînge, pică din ochii lui raţe fripte cu sos de lacrimi.

Cînd tremură, aruncă pe jos ficaţi de iepure.

Cînd năduşeşte, sudorile lui sînt scoici în unt proaspăt.

Cînd strănută, împroaşcă butoaie de muştar.

Cînd tuşeşte, dă din el coşuri de pîine.

Cînd sughiţă, icneşte grămezi de lăptuci.

Cînd cască, scapă printre dinţi străchini de fasole frecată.

Cînd suspină, oftările lui sînt limbi de viţel afumate.

Cînd sforăie, zboară pe sus castroane cu mazăre bătută.

Cînd îl apucă greaţa, varsă picioare de porc cu hrean.

Cînd vorbeşte, scoate pe gură valuri de postav călugăresc (în loc de mătase purpurie, din care ar fi dorit Parysatis să fie ţesute cuvintele celor ce vorbeau fiului său Cirus, regele perşilor).

Cînd răsuflă, îi ies din adîncul bojocilor tejghele întregi cu iertări de vînzare.

Cînd clipeşte din ochi, cad pe jos pişcoturi şi minciuni.

Cînd se supără, îi ţîşnesc din gît cozi de dihor.

Cînd clatină din cap, pornesc căruţe cu roţi ferecate.

Cînd strîmbă din nas, se strică vremea.

Cînd mormăie, începe Curtea să judece.

Cînd tropăie din picioare, amînă plata datoriilor pe cinci ani.

Cînd face un pas înapoi, cad din văzduh prepeliţe fripte.

Cînd îi lasă gura apă, se duce şi—şi coace pîinea în cuptoarele seniorilor.

Cînd e răguşit, cheamă să—i joace cadînele.

Cînd pîrţîie, ies din el botfori de vită încălţată.

Cînd îi e greaţă, varsă cizme de piele de Cordova.

Cînd se scarpină, face legi noi.

Cînd cîntă, scutură fasolea în căldare.

Cînd îşi face nevoile, dă din el dovleci şi mînătărci.

Cînd îşi iese din fire, bate cîmpii.

Cînd n—are ce face, se gîndeşte la neaua de mai—an.

Cînd are vreo grijă, o dă s—o mănînce cîinii.

Cînd prinde o broască, o jumuleşte de păr.

Cînd doarme, visează cai verzi pe pereţi.

Lucru foarte ciudat: se trudeşte nefăcînd nimic, şi nefăcînd nimic, osteneşte. De teamă să nu tabere asupra lui scrumbiile, cu care se află într—o veche duşmănie, doarme cu ochii deschişi ca preoţii Cibelei, coribanţii şi iepurii din Champagne.

Muşcă rîzînd şi rîde muşcînd.

Ajunează ca să nu mănînce; nu mănîncă, fiindcă ajunează.

Rumegă bănuieli şi se adapă cu aiureală.

Se scaldă în vîrful clopotniţei şi se usucă în apă curgătoare.

Pescuieşte în văzduh şi prinde din zbor raci uriaşi.

Umblă la vînat pe fundul mării şi săgetează în goană, sub apă, cocori, ţapi sălbatici şi căprioare. Scoate ochii tuturor ciorilor care îi cad în laţ.

Nu se teme decît de umbra lui, se joacă cu ciucurii de la brîu şi din pumn face măciucă.

Scrie pe piele de viţel cu pană de gîscă, profeţiii şi calendare.

— Cinstit bărbat! a strigat fratele Ioan. E omul meu. De cînd îl caut! Am să—i azvîrl mănuşa!

— E o ciudată făptură de om, dacă *om* poate fi numit, a spus Pantagruel. Mi—a venit în minte alcătuirea trupească şi felul de a fi al lui Amodunt şi al Discordanţei.

— Ce purtări aveau şi cum erau? a întrebat fratele Ioan. Dumnezeu să mă ierte, dar n—am auzit despre aceste dihănii niciodată.

— Vă voi povesti ce—am citit în cărţile celor vechi, a răspuns Pantagruel. Natura, al cărei nume e Physis, a dat naştere celor doi copii ai ei, Frumuseţea şi Armonia; fără nici o împreunare trupească, fiind ea însăşi din fire puternică şi roditoare. Antiphysia, care poartă naturii o ură de totdeauna, a fost cuprinsă de ciudă văzînd naşterea unor odrasle atît de minunate şi de plăcute, şi împreunîndu—se cu Telumon, a adus şi ea pe lume doi copii, dar cu totul deosebiţi de—ai lui Physis: pe Amodunt şi Discordanţa. Capul lor era neted şi rotund ca o minge, puţin turtit de—o parte şi de alta, căutînd să semene a chip omenesc. Aveau urechi mari de măgar. Ochii, ieşiţi din cap, porneau dintr—un os asemănător cu al călcîiului; n—aveau sprîncene şi erau tari ca un şancru. Picioarele le erau umflate ca nişte gheme, iar mîinile şi braţele răsucite înapoi, peste umăr. Umblau în cap şi se dădeau de—a tumba, cu şezutul pe creştet şi cu picioarele în sus. După cum bine ştiţi, părinţilor li se pare totdeauna că pruncii lor sînt minunea lumii. Aşijderea şi Antiphysia îşi lăuda plozii în gura mare, silindu—se a dovedi tuturor, că sînt neasemănat mai frumoşi şi mai plăcuţi decît ai lui Physis. Ea zicea anume, că o făptură, care are capul rotund ca o minge, picioarele date la strung şi merge rostogolindu—se ca o roată, e întruparea însăşi a unei părţi din dumnezeiasca desăvîrşire, care în întregimea ei veşnică astfel arată la chip şi la înfăţişare. Mersul, cu picioarele în văzduh şi cu capul în jos, urmează adică pilda ziditorului lumii, căci rădăcinile omului sînt părul lui, iar ramurile lui sînt braţele. Ar putea oare copacii să fie mai bine înfipţi în pămînt cu ramurile, decît cu rădăcina? Judecînd astfel, Antiphysia voia să spună că vlăstarele ce născuse semănau cu nişte copaci în picioare, pe cînd ai potrivnicei sale creşteau de—a—ndoaselea, ca nişte copaci răsturnaţi. Cît despre braţe (zicea ea), e mai firesc să fie răsucite peste umăr, întrucît apără astfel partea dinapoi a trupului, aşa după cum, pentru a—şi feri partea dinainte, omul se sluşeşte de dinţi fără ajutorul mîinilor, luptînd din mers împotriva celor ce—ar încerca să—l vatăme. Dobîndind sprijinul şi mărturia fiarelor sălbatice, Antiphysia a strîns în jurul ei pe toţi nebunii şi pe toţi smintiţii, bucurîndu—se de lauda şi de preţuirea tuturor celor lipsiţi de măsură şi dreaptă judecata. Din sămînţa ei s—au prăsit făţarnicii, ipocriţii, fariseii, aiuriţii, stricaţii la cap, calviniştii vînduţi diavolului, neruşinaţii Genevei[20], cîinii turbaţi din Fontevrault, popii cerşetori, bigoţii, cotoii călugăriţi, canibalii şi alte dihănii pocite: ruşinea omenirii!

[20] Calviniştii (n. trad.).

CAPITOLUL XXXIII. Cum a întîlnit Pantagruel lîngă ostrovul Sălbatic un chit uriaş

Spre miezul zilei, pe cînd ne apropiam de ţărmul ostrovului Sălbatic, Pantagruel a zărit de departe un chit uriaş, care se îndrepta spre noi, pufnind şi sforăind. Era o namilă mai înaltă decît catargul corăbiei, azvîrlind înaintea ei cu gura plină o trîmbă de apă, care se vărsa în mare ca un puhoi rostogolit din vîrful muntelui.

Pantagruel a arătat—o lui Xenoman şi căpitanului corăbiei. Căpitanul a poruncit să sune trîmbiţele, şi toţi corăbierii au fost în picioare, pregătiţi pentru luptă. Corăbiile, galioanele, caravelele s—au înşiruit în linie de bătaie, aşezîndu—se, după rînduiala războiului pe mare, în chip de Y, semnul lui Pitagora. (Tot astfel zboară şi cocorii: în unghi ascuţit.)

Oamenii se pregăteau să înfrunte primejdia, vitejeşte. Fratele Ioan stătea lîngă tunuri la marginea corăbiei în rînd cu puşcaşii, cutezător şi hotărît. Panurge a pornit din nou să se vaite, mai înfricoşat ca oricînd.

— Bî—bî—bî! se bîlbîia voinicul, acum o dată am păţit—o ! Să fugim ! Oameni buni, ăsta e Leviatanul de care pomeneşte marele profet Moise în cartea despre viaţa sfîntului Iov. O să ne înghită pe toţi ca pe—un hap, cum ar lua măgarul pe limbă un bob de muştar. Uite—l cum vine! Să ne grăbim ! Să tragem la mal! E zeul mărilor, pe care îl trimisese Neptun să sfîşie pe Andromeda. Sîntem pierduţi! Unde e Perseu, să ucidă fiara?

— Perseu sînt eu ! a spus Pantagruel. Să n—aveţi teamă!

— Doamne—ajută ! a strigat Panurge. Scapă—ne de primejdie şi ai să vezi cum o să—mi treacă frica.

— Dacă soarta ţi—e aceea despre care vorbea fratele Ioan, nu ai a te teme decît de Pyreis, de Heous, de Aethon şi de Phlegon, faimoşii telegari ai soarelui, care varsă foc pe nări. Chitul, care azvîrlă pe gură şi pe urechi numai apă, nu poate să—ţi primejduiască viaţa. Tu nu de apă vei pieri; apa te apără şi te păzeşte, apa nu ţi—e vrăjmaşă.

— Vorbă să fie! a spus Panurge. S—o spui la alţii! Nu v—am arătat destul de lămurit cum se preschimbă elementele între ele şi cît de puţină deosebire e să fii fript sau fiert, fiert sau fript? Aoleo ! Uite—l! Unde să mă ascund? O să pierim cu toţii! O văd sus, în vîrful catargului, pe ticăloasa de Atropos, cum îşi ascute foarfecele şi stă gata să ne reteze firul vieţii! Păzea! Uite chitul! Ah, că urît şi groaznic mai eşti! Pe mulţi i—ai înghiţit, şi nici unul nu s—a mai întors sa se laude ! Măcar de—ar ţîşni din tine un vin bun, alb ori porfiriu, plăcut şi gustos, nu apă sărată, amară şi puturoasă! Ptiu ! Aş îndura moartea mai uşor, ca acel milord englez, care, fiind osîndit la moarte pentru fărădelegile lui şi îngăduindu—i—se a—şi alege singur felul morţii, a cerut să fie înecat într—un butoi cu vin grecesc. Uite—l! Vai! Vai! E Satan! Leviatan! Nu pot să—l privesc în faţă, prea e pocit şi hidos ! Pleacă de te judecă, urîtule! Du—te la cîrcotaşi!

CAPITOLUL XXXIV. Cum a răpus Pantagruel chitul cel uriaş

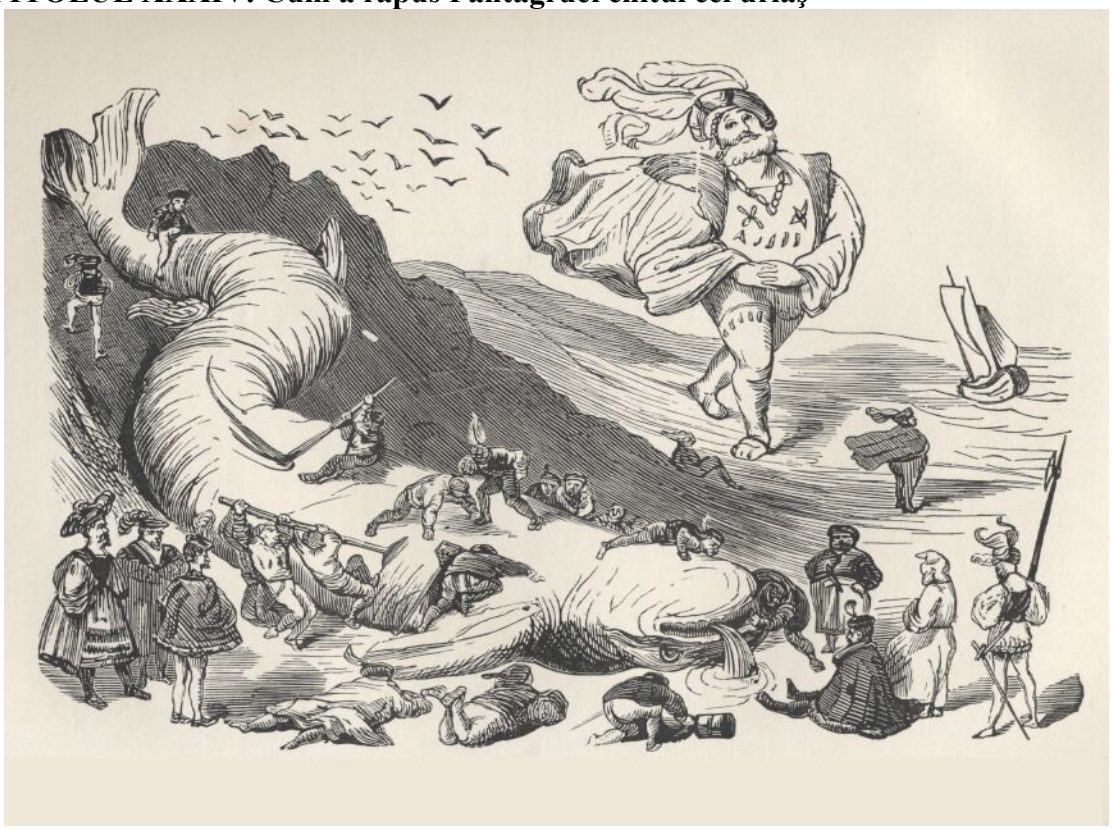

Chitul, pătrunzînd în unghiul deschis al şirului de corăbii, azvîrlea asupra lor grămezi de apă, cu mai multă furie decît căderile Nilului din Etiopia. Săgeţile, suliţele, lăncile şi securile zburau asupra lui din toate părţile. Fratele Ioan se silea din răsputeri; Panurge îngheţase de frică. Puştile tunau şi fulgerau de mama focului ca la nuntă, dar fără prea mult folos, căci ghiulelele de fier şi de bronz, oricît erau de grele, se topeau în pielea chitului ca zăpada pe un acoperiş bătut de soare.

Atunci a socotit Pantagruel că e prilejul nimerit să ridice braţul şi să arate ce—i în stare să facă.

— V—am auzit o dată spunînd — şi stă scris în cărţi — că împăratul Romei, janghinosul Comod, ştia să tragă atît de bine cu arcul, încît punea pe copii să ridice mîna în sus şi trimitea săgeata printre degetele lor răsfirate, fără să—i vatăme. Ne—aţi spus de asemeni o poveste de pe timpul cînd Alexandru cel Mare cuprinsese India, despre acel arcaş indian, care azvîrlea de departe, printr—un inel, săgeţi lungi de trei coţi şi atît de grele, încît retezau în două săbiile, străpungeau scuturile şi treceau prin platoşe oţelite, fiind făurite dintr—un fier tare şi pătrunzător, cum nu s—a mai văzut. Ne—aţi amintit de minunata dibăcie a vechilor franci, care preţuiau mai mult decît orice meşteşugul de a trage cu arcul. Pornind la vînătoare de sălbăticiuni negre ori roşcate, ei frecau vîrful săgeţilor cu sabur, ca să fie carnea vînatului mai fragedă, mai pătrunsă şi mai gustoasă. Ne—aţi vorbit aşijderea despre părţi, care trăgeau în urma lor, fugind, mai bine decît alte neamuri în luptă deschisă. I—aţi lăudat pe sciţi pentru neasemănata lor îndemînare. O solie a lor s—a înfăţişat odinioară lui Darius, regele perşilor, aducîndu—i în dar o pasăre, o broască, un şoarece şi cinci săgeţi. Darius a întrebat ce însemnau acele daruri, şi dacă solul mai avea ceva de spus prin viu grai. Trimisul a tăcut, iar regele a rămas foarte nedumerit şi adînc tulburat în gîndurile lui. Unul din cei şapte căpitani care uciseseră pe magi, anume Gobryes, a dat această tălmăcire: „Prin darurile ce—au trimis, sciţii vor să spună: chiar de veţi zbura în văzduh ca păsările, chiar de vă veţi furişa pe sub pămînt ca şoarecii, chiar de vă veţi ascunde în apă ca broaştele, tot nu veţi scăpa cu viaţă de săgeţile noastre".

În meşteşugul de a trage la ţintă, marele Pantagruel era neîntrecut. Cu lăncile şi suliţele lui — de mărimea bîrnelor pe care se reazimă podurile din Nantes, Saumur, Bergerac, iar la Paris, podul Zarafilor şi al Mojarilor (la fel de groase, de lungi, de grele şi de bine ferecate), Pantagruel, de la o depărtare de o mie de paşi, desfăcea scoica în două fără să—i ştirbească muchile, ţintea flacăra lumînării fără s—o stingă, lovea pasărea drept în ochi, dezlega snopii fără să—i risipească, dezbrăca pe călugări de glugă fără să—i atingă şi întorcea foile din cartea de rugăciuni a fratelui Ioan, fără să le rupă. A prins în mînă una din suliţele cele multe pe care le avea în corabie, i—a pus vîrf de oţel şi, de la cea dintîi aruncătură,

a izbit chitul drept în frunte, străpungîndu—i deodată amîndouă fălcile şi limba, încît fiara n—a mai putut nici să deschidă gura, nici să arunce apă din mare asupra noastră. Cu cea de—a doua lovitură i—a crăpat ochiul drept; cu cea de—a treia pe cel stîng. Toţi priveau cu mare bucurie cum se zbătea chitul purtînd în frunte cele trei coarne, care îi spînzurau dinainte ca un triunghi cu laturile deopotrivă. Fiara se zvîrcolea cînd pe o parte, cînd pe alta, clătinîndu—se pe valuri, zăpăcită, oarbă, trăgînd să moară. Pantagruel, ca şi cum nu s—ar fi mulţumit cu atît, i—a mai repezit o suliţă în coadă, apoi alte trei în şira spinării, pieziş, la aceeaşi depărtare una de alta. În sfîrşit, i—a mai înfipt în coaste cincizeci de suliţe de—o parte şi cincizeci de alta. Trupul întreg al chitului semăna cu pîntecele unei corăbii şi priveliştea lui era foarte plăcută. S—a întors cu burta către cer, cum fac toţi peştii cînd mor, şi semăna astfel cu scolopendra, şarpele cu o sută de picioare, despre care vorbeşte bătrînul înţelept Nicandru.

CAPITOLUL XXXV. Cum a coborît Pantagruel pe ostrovul Sălbatic, în ţara Scrumbiilor

Vîslaşii corăbiei din capăt au legat chitul cu odgoane şi l—au cărat pe ostrovul Sălbatic din apropiere, pentru a—l căsăpi şi a—i scoate grăsimea de la rărunchi, despre care se zice că foloseşte la tămăduirea unei boli, numită de ei „sărăcie". Pantagruel nu s—a mai ostenit să—i urmeze, fiindcă în mările Franţei văzuse balene tot atît de grozave, dacă nu şi mai mari. S—a învoit totuşi să coboare pe ostrovul Sălbatic, pentru ca oamenii, udaţi pînă la piele şi mînjiţi de stropeală, să—şi usuce veşmintele şi să se întremeze. Au poposit la marginea unui oraş pustiu, aşezat pe ţărmul mării cu faţa spre miazăzi, lîngă un petic de pădure cu copaci înalţi şi frumoşi, la umbra cărora murmura un pîrîu vesel, cu apă limpede şi argintie. Au înălţat corturile, iar bucătarii au aprins focurile, avînd la îndemînă lemne din belşug. Corăbierii şi—au schimbat hainele şi s—au primenit; iar cînd fratele Ioan a sunat clopotul, oamenii au întins mesele pe ţărm şi au început să se ospăteze. Pe cînd Pantagruel, plin de voie—bună, stătea la masă cu oamenii lui, a zărit cîteva scrumbii mai mici, care se sileau de zor să se caţăre într—un copac înalt, nu prea departe de locul unde se aflau corăbierii. Neştiind dacă sînt veveriţe, mevăstuici, dihori sau hermine, l—a întrebat pe Xenoman:

— Ce fel de jivine sînt acestea?

— Sînt scrumbii, a răspuns Xenoman. Acesta e ostrovul Sălbatic, despre care v—am vorbit azi—dimineaţă. Între scrumbii şi Postul cel Mare, vechiul şi vicleanul lor duşman, dăinuie de multă vreme un război pe viaţă şi pe moarte. Îmi închipui că loviturile de tun pe care le—am tras asupra chitului le—au speriat. Ele se tem, ca nu cumva vrăjmaşul, tăbărînd asupra lor pe neaşteptate, să le jefuiască ostrovul, cum a mai încercat în atîtea rînduri; fără să izbutească pe de—a—ntregul, fiindcă scrumbiile au sărit şi s—au apărat. Ameninţate necontenit de un vecin apucător şi rău, scrumbiile sînt nevoite să vegheze zi şi noapte, pentru a nu fi lovite fără veste.

— Pentru Dumnezeu, iubite prietene, dacă ştii vreun mijloc drept şi cinstit prin care să curmăm acest război şi să facem pace, nu întîrzia a mi—l spune. Îmi voi da toată silinţa şi nu voi cruţa nici o osteneală pentru a pune capăt unei vrăjmăşii care stăruieşte de atîta vreme.

— Nu cred că va fi cu putinţă, după cîte ştiu, a răspuns Xenoman. Răzbind pînă aici acum vreo patru ani, am încercat o împăciuire, măcar pentru o bucată de vreme, căutînd a statornici între cele două tabere vrăjmaşe legături de prietenie şi de bună vecinătate. I—am îndemnat, şi pe unul şi pe celelalte, să lase la o parte duşmănia cu care se înfruntă. Dar Postul cel Mare n—a primit să cadă la înţelegere, nici cu cîrnaţii afumaţi, nici cu caltaboşii din vale, vechii prieteni şi vecini ai scrumbiilor. Scrumbiile ceruseră ca întreaga cetate a Butoiului să treacă sub stăpînirea lor, precum şi castelul Saramurii, de unde să fie izgoniţi toţi tîlharii puturoşi care s—au încuibat în el. Postul cel Mare nu s—a învoit, şi astfel pacea, fiind socotită nedreaptă de amîndouă părţile, nu s—a mai încheiat. N—am izbutit să curm starea de război, dar parcă în ultima vreme vrăjmaşii nu se mai înfruntau cu atîta înverşunare ; pînă la răfuiala cea grozavă din sinodul de la Chesil, unde scrumbiile au fost chemate la judecată şi scărmănate, iar Postul cel Mare a fost batjocorit şi aspru mustrat, că nu vrea să facă pace cu scrumbiile. Acuma izbucnit din nou zîzania, mai înveninată, mai înăcrită şi mai nepotolită decît oricînd. Nu—i nimic de făcut. Mai degrabă vei împăca pisicile cu şoarecii şi iepurii cu ogarii.

CAPITOLUL XXXVI. Cum a fost pîndit Pantagruel de scrumbiile sălbatice

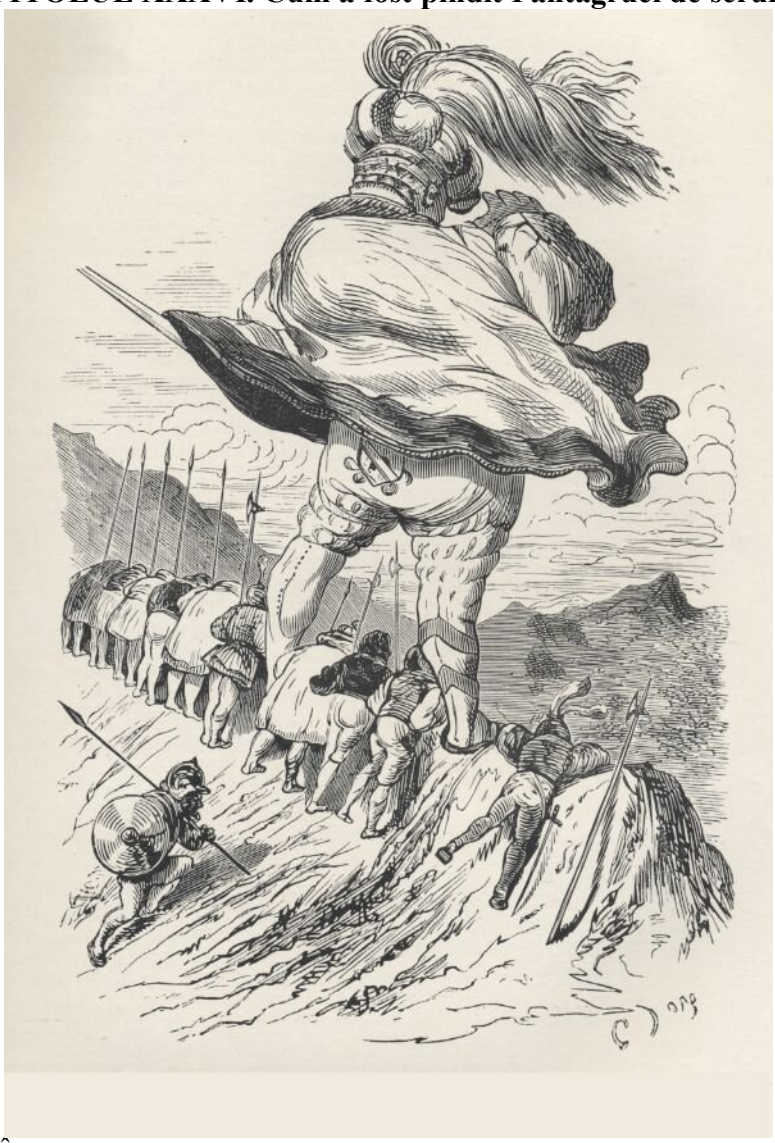

În vreme ce Xenoman vorbea, fratele Ioan a zărit pe ţărm vreo douăzeci si cinci pînă la treizeci de scrumbii, nu prea mari, îndreptîndu—se în grabă spre cetatea lor. Fratele Ioan i—a spus lui Pantagruel:
— O să petrecem bine, după cum se arată. N—ar fi de mirare, ca preacinstitele scrumbii să—şi închipuie că măria—ta eşti Postul cel Mare, deşi n—ai cu el nici o asemănare. Să lăsăm ospăţul şi să ne pregătim de luptă.
— N—ar fi rău, a spus Xenoman. Scrumbiile sînt femei, şi prin aceasta de două ori trădătoare.

Pantagruel s—a ridicat de la locul său pentru a cerceta ce se întîmplă dincolo de liniştea pădurii. Apoi s—a întors, spunînd că a zărit la stînga un pîlc de scrumbii care stăteau la pîndă, iar la dreapta, o armie întreagă de alte scrumbii uriaşe sub poalele dealului, venind spre noi cu gînd de luptă, în cîntec de cimpoaie, de fluiere, de tobe, de trîmbiţe şi de surle. Numărînd pînă la şaptezeci şi opt de steaguri, am socotit că scrumbiile care ne puseră gînd rău nu erau mai puţine de patruzeci şi două de mii. Rînduiala pe care o păstrau, umbletul lor apăsat, feţele lor hotărîte ne—au dat a înţelege că nu erau scrumbii începătoare, ci vechi şi încercate luptătoare. Aşa cum le zăream de departe, de la primele lor rînduri pînă dincolo de steaguri, toate erau înarmate ca pentru război, cu suliţe uşoare, bine ascuţite şi cu vîrf oţelit. Aripile erau întărite cu caltaboşi înfuriaţi, puternice tobe şi cîrnaţi călări, lungi şi binefăcuţi, tîlhari cruzi, toţi născuţi şi crescuţi pe—acele meleaguri. Pantagruel a fost cuprins de o mare tulburare — şi nu fără pricină — deşi Epistemon a încercat să—l liniştească, spunînd că poate aşa obişnuiesc scrumbiile să—şi arate bucuria şi să primească pe oaspeţii străini, cum cinstitele noastre oraşe îi întîmpină pe regii Franţei după ungerea şi încoronarea lor.
— Poate că sînt străjerele reginei acestui ostrov, care aflînd de la celelalte scrumbii că a poposit la ţărm un alai de strălucite corăbii, şi închipuindu—şi că vine s—o cerceteze un prinţ bogat şi puternic, a ieşit ea însăşi întru întîmpinarea noastră.

Pantagruel nu s—a bizuit pe o asemenea îndoielnică presupunere şi a chemat pe oamenii săi cerîndu—le sfatul asupra celor ce—ar fi de făcut în faţa. primejdiei. Le—a amintit în puţine cuvinte că felul acesta de—a ieşi cu arme întru întîmpinarea oaspeţilor ascunde adeseori, sub zîmbetul prieteniei, vicleşug şi duşmănie.

— În felul acesta, le—a spus el, a ucis împăratul Antoniu Caracalla pe locuitorii Alexandriei; şi tot el a răpus altă dată oastea lui Artaban, regele perşilor, minţind că vine să—i ceară fata de soţie. Fapta lui n—a rămas nepedepsită, căci în scurtă vreme şi—a pierdut viaţa. Fiii lui Iacob, pentru a răzbuna răpirea surorii lor Dina, la fel au prădat şi au nimicit pe sichimieni. Folosind aceeaşi apucătură făţarnică, împăratul Romei, Galien, a răpus oastea Bizanţului. Înşelînd pe Artababa, regele Armeniei, cu mincinoase dovezi de prietenie, Antoniu l—a ademenit în capcană, l—a aruncat în lanţuri şi mai tîrziu l—a dat morţii. Vremurile vechi ne—au lăsat o mie de pilde asemănătoare. Şi pe bună dreptate, am lăudat în zilele noastre chibzuita purtare a lui Carol VI, regele Franţei, care întorcîndu—se biruitor în frumoasa cetate a Parisului, după ce i—a răpus pe flamanzi şi a supus Gândul, aflînd la Bourget că parizienii, în număr de douăzeci de mii, ieşiseră să—l întîmpine înarmaţi cu ciomege, n—a vrut să intre în oraş, pînă n—au lepădat toţi bîtele şi nu s—au tras pe la casele lor, deşi se juraseră că n—aveau nici un gînd rău, ci veniseră cu arme asupra lor ca să—l primească aşa cum se cuvine unui războinic.

CAPITOLUL XXXVII. Cum a chemat Pantagruel în ajutor pe căpitanii Taiecîrnat şi Prindepeşte; şi o cuvîntare potrivită despre numele locurilor şi ale oamenilor

Sfatul a hotărît ca oamenii să stea pregătiţi pentru orice împrejurare. Pantagruel a trimis pe Gimnast şi pe Carpalim să cheme de pe corabie ostaşii înarmaţi, printre care se aflau căpitanii Prindepeşte şi Taiecîrnat.

— Aş vrea să—l scutesc pe Gimnast de această osteneală, a spus Panurge. Aici vă va fi de mai mult folos.

— Să n—am parte de haina pe care o port în spinare, a spus fratele Ioan, dar mi se pare, voinicule, că vrei să dai dosul, şi n—ai de gînd să te mai întorci ! Nu—i nici o pagubă, fiindcă n—ai face altceva decît să plîngi şi să boceşti, tulburînd pe ostaşii care vor să lupte.

— Mă voi întoarce, frate Ioane, a spus Panurge. Mă voi întoarce cît mai repede, părinte al sufletului meu. Te rog să ai însă grijă ca păcătoasele acestea de scrumbii să nu năvălească în corabie. Mă voi ruga pentru biruinţa voastră, după pilda viteazului căpitan Moise, îndrumătorul neamului lui Izrael.

— Numele celor doi războinici, Prindepeşte şi Taiecîrnat, i—a spus Epistemon lui Pantagruel, sînt o chezăşie de biruinţă, dacă scrumbiile se vor încumeta să ne lovească şi vom fi nevoiţi să luptăm.

— Ai dreptate, a spus Pantagruel, şi îmi pare bine că, bizuindu—te pe vitejia căpitanilor mei, prevesteşti izbîndă. Prezicerile întemeiate pe nume de mult nu mai găsesc crezare. Odinioară erau folosite de ucenicii lui Pitagora, care le ţineau în mare cinste. Mulţi oameni de seamă au tras folos şi s—au lămurit de pe urma lor. Octavian August, împăratul romanilor, a întîlnit o dată un ţăran cu numele de Euthyche (adică: om cu noroc), ducînd de căpăstru un măgar pe care îl chema Nicon (ceea ce în greceşte înseamnă: biruitor). Şi tălmăcind înţelesul celor două nume, al ţăranului şi al măgarului, s—a bucurat că îl aşteaptă în viaţă belşug, fericire şi izbîndă. Vespasian, înainte de a ajunge împărat al Romei, rugîndu—se într—o zi singur în templul lui Serapis, a înţeles că va dobîndi puterea în clipa cînd a văzut venind spre el, pe neaşteptate, unul din sclavi: Bazilide (adică: fiu de rege) pe care îl lăsase bolnav acasă. Regilian, fără nici un alt temei, a fost ales împărat de ostaşii lui, numai din pricina numelui pe care îl purta. Citiţi dialogurile lui Platon despre *înţelesul numelor*.

— Să—mi ţie Dumnezeu setea, a spus Rizotom, ard de nerăbdare să le citesc; te—am auzit în mai multe rînduri vorbindu—mi despre ele.

— Vei vedea cum ucenicii lui Pitagora au dovedit cu ajutorul numerelor şi al numelor că Patrocle trebuia să fie omorît de Hector, Hector de Ahile, Ahile de Paris şi Paris de Filoclet. Sînt tulburat de puţinătatea înţelegerii mele, văzînd minunata ştiinţă a lui Pitagora, care, după numărul cu soţ sau fără soţ al silabelor fiecărui nume, afla care oameni sînt şchiopi, orbi, podagroşi, paralitici, ofticoşi sau suferinzi de alte boli, aşezînd numerele cu soţ pe partea dreaptă a trupului, iar cele fără soţ pe partea stîngă.

— Acest lucru e adevărat, a spus Epistemon. Am văzut o întîmplare asemănătoare la Saintes, cu prilejul unui alai la care se afla de faţă bunul, înţeleptul şi dreptul preşedinte Briand Valee, seniorul din Douhet. De cîte ori trecea un şchiop sau o şchioapă, un chior sau o chioară, un cocoşat sau o cocoşată, numai întrebînd despre numele lor, fără să—i vadă, spunea de—a dreptul de care picior şchioapătă, cu care ochi nu vede şi pe care parte a umărului poartă cocoaşa; pe dreapta, dacă silabele numelui lor erau fără soţ, pe stînga, dacă erau cu soţ. Şi nu s—a înşelat niciodată !

— Cunoscînd această potrivire, a spus Pantagruel, învăţaţii au arătat că Ahile, îngenunchind, a fost rănit în călcîiul drept de săgeata lui Paris, fiindcă numele lui are trei silabe: număr fără soţ. Venus, adică Afrodita, a fost rănită la mîna stîngă de Diomed în faţa Troiei fiindcă, în greceşte, numele ei are patru silabe. Vulcan şchiopăta de piciorul stîng dintr—aceeaşi pricină. Anibal era chior de ochiul drept. Tot astfel putem să lămurim orice vătămătură, dureri de cap sau de şale, folosind cheia lui Pitagora. Şi, ca să ne întoarcem la înţelesul numelor, vă voi spune că Alexandru cel Mare, fiul regelui Filip, a izbutit să—şi îndeplinească planurile sale prin tălmăcirea unui singur nume. El împresurase cetatea Tirului şi purta război greu de mai multe săptămîni. Toate încercările şi toate armele lui dăduseră greş. Tirienii astupau toate spărturile şi întregeau din nou zidurile dărîmate. Alexandru hotărîse să ridice tabăra, foarte întristat de ştirbirea pe care o suferise faima cuceririlor sale. În prada acestor gînduri tulburătoare, a adormit. Atunci i s—a arătat în vis un satir, care pătrunsese în cort, sărind şi ţopăind pe picioarele lui de ţap. Alexandru a dat să—l apuce, dar satirul se ferea, fugind. Pînă în cele din urmă, l—a încolţit şi l—a prins; dar în aceeaşi clipă s—a trezit. Povestind visul său învăţaţilor şi înţelepţilor de la curte, aceia i—au spus

că zeii i—au făgăduit izbînda, şi Tirul în scurtă vreme va cădea: căci cuvîntul *Satyros,* împărţit în două, înseamnă: *sa Tyros,* adică *al tău e Tirul.* Într—adevăr, la cea dintîi năvală pe care a pornit—o din nou, a luat cetatea şi a supus acel popor îndărătnic. Şi dimpotrivă, aduceţi—vă aminte cum şi—a pierdut nădejdea Pompei, desluşind înţelesul unui singur nume. Învins de Cezar în lupta de la Pharsale, nu—i mai rămăsese altă scăpare decît fuga. Luînd calea mării şi ajungînd în insula Cipru, în apropiere de cetatea Paphos, a zărit pe ţărm un palat strălucit şi bogat. Întrebînd pe cîrmaciul corăbiei despre numele acelui palat, a aflat că se cheamă „Mormîntul regilor". La auzul acestui nume a înţeles că nu va mai scăpa cu viaţă şi a fost cuprins de—o spaimă atît de mare, încît corăbierii şi ceilalţi călători s—au înfiorat auzind gemetele, plînsul şi strigătele lui deznădăjduite. Nu mult după această întîmplare, un ţăran necunoscut, anume Achillas, l—a prins şi i—a tăiat capul. Aş mai putea să vă povestesc ce i s—a întîmplat lui L. Paulus—Aemilius, cînd senatul roman l—a ales împărat şi a pus sub porunca lui oştile trimise împotriva lui Perseu, regele Macedoniei. În ziua aceea, spre seară, întorcîndu—se spre casă pentru a se pregăti de plecare, a îmbrăţişat pe fiica lui, Tratia, şi văzînd—o întristată, i—a spus: — „Ce ai tu, Tratia? De ce eşti atît de mîhnită?" „Tată, a murit Persa!" a răspuns ea. Persa era o căţeluşă, la care fata ţinea mult. Auzind aceste cuvinte, Paulus n—a mai avut nici o îndoială că—l va răpune pe Perseu. Dacă aş avea mai mult răgaz, v—aş vorbi despre cărţile sfinte ale evreilor, unde sînt amintite sute de întîmplări, care dovedesc cît preţ puneau aceia pe nume şi cu cîtă evlavie căutau să deosebească înţelesul lor.

În timpul acesta au sosit cei doi căpitani împreună cu ostaşii lor, toţi înarmaţi pînă în dinţi şi pregătiţi de război. Pantagruel le—a spus cîteva cuvinte, îndemnîndu—i să fie îndrăzneţi în bătaie, dacă va fi nevoie să se lupte (fiindcă nu putea încă să creadă în trădarea scrumbiilor), dar, orice s—ar întîmpla, să nu lovească ei cei dintîi. Drept semn de recunoaştere le—a dat lozinca: *Lăsatul secului!*

CAPITOLUL XXXVIII. Cum se dovedeşte că scrumbiile nu sînt de dispreţuit

Veţi rîde de mine, beţivilor, şi nu veţi da crezare spuselor mele. N—am ce să vă fac. Dacă mă veţi crede, cu atît mai bine; dacă nu, duceţi—vă şi vă încredinţaţi singuri. Eu spun ce—am văzut. Lucrurile s—au petrecut în ostrovul Sălbatic. Vi l—am numit. Şi mi—aţi adus aminte, fără să vreţi, de puterea neasemuită a uriaşilor care au pornit o dată să ridice muntele Pelion peste muntele Ossa, iar pe—acesta să arunce adumbritul Olimp, războindu—se cu zeii şi izgonindu—i din înaltul cerului. Pentru asemenea ispravă nu era de ajuns o putere obişnuită; dar uriaşii aceia, prin o jumătate a trupului lor, erau peşti, sau ca să nu mint: şerpi.

Şarpele care a ispitit pe Eva ţinea de neamul peştilor şi se spune, că era cel mai şiret şi mai isteţ dintre toate dobitoacele.

Unii învăţaţi mai cred şi astăzi că vicleanul ispititor era un ţipar, numit *itiphel,* în care se întrupase preacinstitul *messer* Priap, mare ademenitor de femei prin toate paradisurile *(paradis,* pe greceşte, înseamnă grădină). Cine ştie dacă *boşii,* poporul atît de războinic astăzi, n—au fost odinioară *caltaboşi?* Eu unul nu pun mîna în foc. Himantopozii, un neam de frunte al Etiopiei, aşa cum îi zugrăveşte Pliniu, sînt — nici mai mult, nici mai puţin — decît ţipari.

Dacă spusele mele n—au darul să vă risipească îndoiala (nici după cîteva pahare), veniţi cu mine la Lusignas, Parthenay, Vovant, Mervant sau Ponseuges în Poitou. Veţi culege acolo mărturii vechi şi de toată încrederea ale unor oameni de vază, care, jurînd pe braţul sfîntului Rigomeu, vă vor spune că Mieluzina, cea dintîi descălecătoare a ţării lor, avea trup de femeie pînă la buric, iar de acolo în jos era peşte cu coadă, adică avea coadă de peşte. Mişcările îi erau legănate şi domoale, cum vor să fie astăzi ale saltimbancilor bretoni, cînd se pornesc deodată să cînte şi să dănţuiască.

Pentru ce credeţi că a născocit Erehteu targa, carul şi căruţa? Fiindcă Vulcan îl zămislise cu picioare de scrumbie, şi voind a le ascunde nu umbla călare, ci în caleaşca. (Pe vremea aceea, pasămite, scrumbiile n—aveau căutare.) Zîna sciţilor Ora avea trupul jumătate femeie, jumătate scrumbie. Dar era atît de frumoasă, încît Jupiter s—a culcat cu ea şi i—a făcut un băiat numit Colaxes. Aşadar, nu mă mai luaţi peste picior şi dezvăţaţi—vă de a crede numai ce—i scris în Evanghelie.

CAPITOLUL XXXIX. Cum s—a însoţit fratele Ioan cu bucătarii pentru a lupta împotriva scrumbiilor

Văzînd fratele Ioan cu cîtă furie şi cu ce repeziciune veneau asupra lor scrumbiile i—a spus lui Pantagruel:

— Vom avea de furcă, după cum bag de seamă ! Dar cîte cîntece de slavă şi cuvinte de laudă se vor înălţa în cinstea biruinţei noastre ! Aş fi dorit să rămîi pe corabie şi să priveşti bătălia ce voi da—o cu oamenii mei.

— Care oameni? a întrebat Pantagruel.

— Cartea de rugăciuni vorbeşte ! a răspuns fratele Ioan. De ce crezi că Putifar, mai—marele bucătarilor de la curtea lui Faraon — acel Putifar care l—a cumpărat pe Iosif şi căruia acesta, dacă ar fi vrut, i—ar fi pus coarne — de ce crezi că era căpetenia călăreţilor din întreg regatul Egiptului? Pentru ce tocmai Nabuzardan, bucătarul regelui Nabucodonosor, a fost ales dintre toţi căpitanii de oaste, pentru a bate şi a dărîma cetatea Ierusalimului?

— Ascult, a răspuns Pantagruel.

— Aş putea să jur, a spus fratele Ioan, că au luptat pe vremuri cu scrumbiile sau cu alte vietăţi tot atît de temute; căci bucătarii ştiu să spintece, să taie şi să toace neasemănat mai bine decît toţi ostaşii din lume, pedestraşi sau călăreţi.

— Cele ce îmi spui mi—au adus aminte de un răspuns glumeţ al lui Cicero. La Roma, pe timpul războiului civil dintre Cezar şi Pompei, Cicero înclina mai mult spre acesta din urmă, deşi Cezar căutase să—l cîştige şi îl acoperise cu daruri. Într—o zi, după o bătălie în care oamenii lui Pompei suferiseră pierderi grele, Cicero s—a dus în tabăra lor, unde, după cum şi—a dat seama, se aflau puteri puţine, vitejie mai de loc şi neorînduială destulă. Prevăzînd că lucrurile se vor sfîrşi rău, cum s—a şi întîmplat, a început să—i batjocorească şi să—i ia peste picior, cînd pe unul, cînd pe altul, cu vorbe tăioase şi usturătoare, cum se pricepea să le ticluiască. Cîţiva căpitani care îl întovărăşeau, voind să—şi laude voinicia, ca şi cum nu s—ar fi îndoit de izbîndă, i—au spus arătînd steagurile: „Vezi cîte acvile purtăm cu noi în luptă?" „V—ar prinde foarte bine, dacă aţi merge la război împotriva ciorilor !" a răspuns Cicero. Aşadar, fiindcă vom avea de furcă, după cît se pare, cu scrumbiile, dumneata socoteşti că cei mai buni ostaşi ar fi bucătarii? Fă cum crezi, eu voi aştepta aici să văd cum ai s—o scoţi la capăt.

Fratele Ioan s—a îndreptat spre cortul bucătarilor şi le—a spus foarte cuviincios şi vesel:

— Băieţi, vreau să vă văd astăzi biruind cu cinste şi cu strălucire. Veţi avea de săvîrşit fapte de vitejie nemaipomenite şi nemaivăzute. Sus inimile !

Va afla lumea întreagă cine sînt şi ce pot bucătarii! Să pornim asupra acestor neruşinate scrumbii! Eu sînt căpitanul vostru. Să bem, prieteni! Înainte !

— Căpitane, au răspuns bucătarii, ai vorbit ca din carte. Sîntem cu toţii gata să—ţi ascultăm bunele porunci. Vom trăi şi vom muri cu tine !

— Veţi trăi, a spus fratele Ioan, nu veţi muri. Asta—i treaba scrumbiilor. Strîngeţi rîndurile.Parola noastră e: *„Nabuzardan!"*.

CAPITOLUL XL. Cum a pregătit fratele Ioan scroafa şi despre vitejii bucătari care au intrat în burta ei

La porunca fratelui Ioan, bucătarii au pus pe roate o *scroafă* mare, luată din corabia care purta drept steag şipul călugăresc. Scroafa era o maşină de război minunată, astfel întocmită, încît, de pe şoriciul ei, putea să împroaşte jur—împrejur ghiulele mari şi săgeţi de fier cu vîrf oţelit. În burta ei încăpeau, adăpostiţi, pînă la două sute de luptători. Era făcută după chipul şi asemănarea scroafei din Reole, cu ajutorul căreia cetatea Bergeracului a fost smulsă din mîinile englezilor, în anii tineri ai regelui Carol al VII—lea.

Iată aici numele vitejilor bucătari, care, după pilda grecilor din calul troian, au intrat în pîntecele scroafei:

Înghitepui	Pielescurtă
Drobdemiel	Pîrjoală
Prăjeală	Piuliţă
Maţumplut	Oalăplină
Jumară	Tigaie
Capdebou	Saramură
Falcăprăjită	Limbădulce
Ceapărasă	Ficăţel
Pipăruş	Frigăruie
Zeamălungă	Cleştenvînt

(Aceşti bucătari de neam mare aveau drept stemă a lor: un cîmp de guri căscate, frigărui cu slănină printre ele şi o pulpă de căprioară aplecată spre stînga.) Mai erau:

Slăninăfriptă	Taieslănină
Slăninăprăjită	Roadeslănină
Slăninăarsă	Pişcăslănină
Slăninărîncedă	Înghiteslănină
Slăninăsărată	Şoricideslănină

(Zeamălungă era de felul lui din Rambouillet. Pe marele meşter de ciorbe îl chema de acasă numai: Zeamă, dar i s—a zis Zeamălungă pentru a—l deosebi de ceilalţi fraţi ai săi:

Zeamăchioară	Zeamădulce
Zeamăacră	Zeamădeasă
Zeamăgoală	Zeamăgrasă

Nume necunoscute printre evrei şi arabi. Pe alţii îi chema:

Fudulie	Lingeblide
Varzăcreaţă	Burtăplină
Crăticioară	Bagănoală
Dovlecel	Polonic
Pîinişoară	Străchinel
Lingurică	Curcăbeată
Maţesparte	Bobcernut
Fripturică	Gîtuscat
Crapumplut	Ciorbărece
Sfarmăoase	Învîrtefrigare

Apoi: Suflănfoc, luat din bucătăriile nobilului cardinal Le Veneur; Gălbenuş (din Mayonne) care a închegat cel dintîi maioneza; şi Borcănel, născocitorul sosului cu muştar (foarte potrivit şi foarte sănătos pentru spinarea de iepure la frigare, raţa la tavă, ouăle răscoapte, peştele afumat, purcelul de lapte şi alte multe feluri de bucate).

Toţi aceşti vrednici şi veseli bucătari au intrat în pîntecele *scroafei* împreună cu alţii. Fratele Ioan şi—a făcut loc cel din urmă, purtînd în mînă paloşul şi trăgînd după el porţile ferecate, care aveau încuietori cu arcuri.

CAPITOLUL XLI. Cum a rupt Pantagruel picioarele scrumbiilor

În vremea aceasta scrumbiile se apropiaseră atît de mult, încît Pantagruel le vedea cum îşi mişcau braţele şi cum începuseră să se strecoare pe sub frunzişul pădurii. Atunci l—a trimis pe Gimnast să le întrebe ce gînduri aveau şi ce pricină de ceartă născociseră, ca să ridice armele din senin împotriva unor vechi prieteni, care nu le adusese nicicînd vreo vătămare?

Gimnast a ieşit în întîmpinarea primelor rînduri, a făcut o adîncă plecăciune şi a strigat cît a putut de tare:

— De—ai voştri, de—ai voştri, de—ai voştri! Toţi sîntem de—ai voştri şi la porunca voastră ! Noi ţinem toţi cu vechiul vostru prieten Lăsatul secului! (Unii mi—au povestit mai tîrziu, că n—a spus Lăsatul secului, ci Salata lacului.) Oricum ar fi fost, la acest cuvînt, un caltaboş voinic şi ţîfnos a ieşit din rînduri şi a încercat să—l apuce de gît.

— Blestematule ! a strigat Gimnast. Vrei să intri în mine? Aşteaptă mai întîi să te fac bucăţi!

Scoţînd din teacă pe Pupămăncur (aşa îşi botezase sabia) Gimnast a tăiat caltaboşul în două cît ai zice: peşte ! Doamne, gras mai era ! Avea cel puţin două degete de slănină pe burtă! Mi—am adus aminte de *taurul*[21] din Berna, care a fost ucis în lupta de la Marignan, unde au fost înfrînţi elveţienii. Văzînd caltaboşul lor spintecat, scrumbiile au sărit asupra lui Gimnast şi l—ar fi făcut tocătură, dacă nu—i sărea în ajutor Pantagruel cu oamenii lui. Căpitanul Frîngecîrnat tăia la cîrnaţi de mama focului. Căpitanul Taiepeşte a dat iama prin scrumbii. Pantagruel le prindea de nas şi le rupea tîrtiţa. Fratele Ioan rămăsese ascuns în pîntecele *scroafei* şi urmărea mişcările duşmanului. Văzînd că un şir de cîrnaţi care stăteau la pîndă ieşiseră din pădure şi tăbărîseră asupra lui Pantagruel, a deschis uşile *scroafei,* şi în fruntea vitejilor săi ostaşi s—a repezit la luptă. Unii erau înarmaţi cu frigări de fier, alţii cu grătare, cu pirostrii, cu făraşuri, cu vătraiuri, cu mături, cu piuliţe, cu căldări, cu satîruri, cu frigărui, în cea mai deplină rînduială (ca tîlharii care dau foc la case) şi strigau toţi deodată cu glas înfricoşat: *„Nabuzardan! Nabuzardan! Nabuzardan!"* Într—un iureş cumplit s—au năpustit asupra cîrnaţilor, trecînd ca un tăvălug peste caltaboşi.

Scrumbiile, în faţa noului val de duşmani, au luat—o la goană, cu sufletul la gură, ca şi cînd ar fi văzut pe dracul. Fratele Ioan le turtea cu paloşul ca pe muşte. Bucătarii le spintecau pe capete. Ce jale şi ce prăpăd ! Tot cîmpul era semănat cu scrumbii moarte ori spintecate. Povestea spune că, dacă nu s—ar fi coborît asupra lor, ocrotitoare, mîna lui Dumnezeu, neamul scrumbiilor s—ar fi stins pentru totdeauna în acel măcel dezlănţuit de bucătari. S—a întîmplat însă o minune. Puteţi să credeţi sau să nu credeţi. Iată!

S—a ridicat în zbor dinspre miazănoapte un porc cu coada scurtă, gras pe burtă, rotund ca o turtă, purtat prin văzduh peste pămînt de aripi uriaşe, ca ale morilor de vînt. Avea părul roşu ca penele fenicopterelor, cărora în Languedoc li se spune flamanzi. Avea ochii de jăratic, ca nişte rubine aprinse, urechile verzi ca smaraldul, dinţii galbeni ca topazele, coada neagră ca marmura de Lucullus, picioarele albe şi străvezii ca diamantul, semănînd cu labele de gîscă ale reginei Pedauque din Toulouse. La gît

---

[21] Se numea *taur* trîmbiţaşul care, suflînd în corn, dădea semnalul de luptă.

purta un colan de aur, avînd de jur împrejur scrise o seamă de cuvinte cu buchi greceşti, dintre care n—am putut desluşi decît: „Porcul vestitor al Minervei".

Vremea era limpede şi liniştită, dar la ivirea acestei fiare s—a pornit în stînga noastră un tunet atît de puternic, încît toţi am rămas înmărmuriţi. Scrumbiile, zărind arătarea, au azvîrlit armele la pămînt şi au căzut toate în genunchi, cu mîinile împreunate, fără să spună un cuvînt, ca şi cum i s—ar fi rugat.

Fratele Ioan, cu bucătarii lui, lovea înainte în scrumbii şi le lua în frigare. Dar la o poruncă a lui Pantagruel, goarnele au sunat încetarea luptei şi măcelul s—a oprit. Fiara din văzduh a mai zburat de cîteva ori între cele două tabere, a aruncat la pămînt douăzeci şi şapte de lăzi cu lămîi, apoi s—a făcut nevăzută, strigînd într—una: „Lăsatul de sec ! Lăsatul de sec ! Lăsatul de sec !"

CAPITOLUL XLII. Cum a căzut Pantagruel la înţelegere cu Nifleset, regina scrumbiilor

Fiara zburătoare nu s—a mai zărit, iar cele două oşti au rămas nemişcate, într—o tăcere deplină. Pantagruel a cerut să stea de vorbă cu regina scrumbiilor, doamna Nifleset[22], care rămăsese în caleaşca ei, pe locul unde erau adunate steagurile. Răspunsul ei a fost mulţumitor. Regina a coborît din caleaşca şi s—a înclinat înaintea lui Pantagruel cu o uşoară mlădiere a trupului, mărturisindu—se bucuroasă de această întîlnire. Pantagruel i s—a plîns, că fără nici o pricină s—a văzut nevoit să poarte un război pe care nu—l dorise. Doamna Nifleset şi—a cerut iertare, arătînd că lupta pornise de la o greşeală a iscoadelor ei, care au venit să—i dea de veste că Postul cel Mare a coborît pe ţărm şi s—a apucat să cerceteze udul balenelor. L—a rugat încă o dată să se înduplece şi să—i ierte jignirea ce suferise, încredinţîndu—l că scrumbiile nu sînt în stare să poarte ură, iar în burta lor poartă mai multe icre decît fiere. Ca o dovadă de prietenie, s—a legat ca atît ea, cît şi celelalte Niflesiţele care îi vor urma să—i închine ţara, lui şi urmaşilor lui, ascultîndu—l cu supunere totdeauna şi întru toate, prietenii lui fiind şi prietenii ei, duşmanii de—asemeni; ca o dovadă de recunoştinţă a făgăduit să—i trimită plocon în fiecare an şaptezeci de mii de scrumbii albastre, pentru a sluji la începutul mesei timp de şase luni.

Regina s—a ţinut de cuvînt: chiar a doua zi tînăra Nifleset moştenitoarea ostrovului şi fiica reginei a pornit să ducă marelui Gargantua scrumbiile pomenite mai sus.

Gargantua le—a trimis în dar regelui din Paris; nu ştiu însă de ce, din pricina schimbării aerului sau a lipsei de untdelemn, scrumbiile au pierit aproape toate. La porunca regelui, au fost înmormîntate una lîngă alta într—un loc al Parisului, care se cheamă şi astăzi Uliţa Scrumbiilor. Doamnele de la curte au luat sub ocrotirea lor pe tînăra Nifleset,care, scăpînd cu viaţă, fusese găzduită la curte cu toată cinstea cuvenită. S—a măritat cu un şalău frumos şi de neam bun, cu care a avut, din mila Domnului, o puzderie de urmaşi.

Pantagruel a mulţumit frumos reginei scrumbiilor şi i—a dăruit un cuţitaş de mare preţ; apoi a întrebat—o, ce—a însemnat acel balaur înaripat, care s—a arătat în văzduh? Ea a răspuns, că era o întrupare a Lăsatului de sec, zeul lor ocrotitor la vreme de război, întemeietorul şi strămoşul întregului neam al scrumbiilor. Se arată în chip de porc, fiindcă grăsimea scrumbiilor de la el se trage. Pantagruel a vrut apoi să ştie de ce a aruncat pe pămînt atîtea lăzi de lămîi, la care regina a răspuns că lămîile erau sfîntul Graal al lor şi adevărată mană cerească. Punînd numai cîteva picături pe—o scrumbie spintecată, se înzdrăvenea dacă era numai crestată, şi învia dacă era moartă.

Pantagruel şi—a luat rămas—bun de la regină şi s—a întors la corabie, urmat de toţi ceilalţi soţi de luptă, cu armele şi cu *scroafa* lor.

---

[22] Cuvînt ebraic, desemnînd o anume parte a trupului.

CAPITOLUL XLIII. Cum a ajuns Pantagruel în ostrovul Ruah[23]

După două zile de cale am ajuns la ostrovul Ruah. Jur pe cloşca cu pui de pe cer că obiceiurile poporului din acea ţară erau mai ciudate decît aş putea să vă spun în cuvinte.

Oamenii aceştia trăiesc cu vînt. Nu beau şi nu mănîncă decît vînt. Casa lor e o vîrtelniţă. În grădina lor nu seamănă decît două—trei soiuri de păpădie, plivind cu mare grijă izmă creaţă şi alte ierburi care se folosesc împotriva vînturilor. Poporul de jos îşi potoleşte foamea făcîndu—şi vînt cu evantaie de hîrtie, de pînză sau de pene, după putinţa fiecăruia. Cei bogaţi se hrănesc din belşug cu mori de vînt. Se ospătează ca la nuntă, şi, mîncînd pe săturate, vorbesc între ei despre gustul, bunătatea şi felul deosebit al vînturilor, aşa cum dumneavoastră, băutori pricepuţi, judecaţi vinurile şi ţineţi sfat despre însuşirile lor.

Unii ridicau în slavă sirocul, alţii băltăreţul; unii lăudau crivăţul, alţii zefirul, unii mistralul, alţii taifunul şi aşa mai departe. Îndrăgostiţii îşi făceau vînt cu cămăşile.

Bolnavii înghiţeau vîntul în hapuri, cum se iau şi pe la noi unele leacuri.

— Ah, îmi spunea unul din ei, umflat în foaie, dacă aş putea să fac rost de—o băşică bună plină cu mistral! învăţatul doftor Scurron, care a călătorit o dată prin ţara Languedocului, ne povestea că acest vînt suflă uneori cu atîta putere, încît răstoarnă o căruţă încărcată. Ce bine le—ar prinde o copaie cu vînt picioarelor mele bolnave!

— Ar fi mai bună, a spus Panurge, o vadră de vin de Marivaulx—Chanteperdrix sau Frontignan!

Am văzut apoi un bărbat, destul de chipeş şi cu pîntecele dolofan, care, cuprins de—o cumplită mînie, bătea de mama focului, cu papucul, pe un trepăduş de—al lui, gras şi rotofei de altminteri ca şi el. Necunoscînd pricina supărării lui, mi—am închipuit că în ţara aceea, după sfatul doftorilor şi pentru buna îngrijire a sănătăţii, stăpînii la necaz îşi băteau slugile; iar slugile mîncau bătaie ca să se îngraşe. Am aflat însă că acel trepăduş ticălos îi furase o aripă de vînt uscat, pe care o pusese cu grijă la păstrare pentru la iarnă.

Nimeni nu scuipă, nu varsă, nu—şi lasă udul şi nu—şi deşartă maţul pe—acel ostrov; în schimb toţi se pîrţîie şi trag vînturi, pe întrecute! Ei pătimesc de toate acele boli, care, după cum arată Hipocrate, în *Flatibus,* sînt pricinuite de oprirea vînturilor. O a mai obişnuită şi mai răspîndită e pîntecăraia, pe care o tămăduiesc cu pahare la şezut, uşurîndu—şi foalele. Toţi mor de dropică: bărbaţii pîrţîindu—se, femeile dezumflîndu—se. Sufletul lor pleacă în veşnicie pe uşa din dos.

Plimbîndu—ne de—a lungul ostrovului, am întîlnit trei zvîntaţi plecaţi să privească zborul sitarilor, care trăiesc în mare număr pe aceste meleaguri şi se hrănesc de—asemeni cu vînt. Am băgat de seamă că, aşa după cum dumneavoastră, băutorii de vin, porniţi peste coclauri cu şipuri şi butelci în buzunar, aceia purtau toţi la cingătoare cîte o pereche de foaie. Dacă se întîmpla să nu mai bată vîntul, scoteau foalele de la brîu şi, suflînd cu ele, se mai întăreau cu un pic de adiere. (După cum ştiţi prea bine, mişcarea aerului se numeşte vînt.)

Iar pe cînd ne pregăteam de plecare, ne—a venit din partea regelui porunca sa nu luăm cu noi pe corabie nici un bărbat şi nici o femeie din partea locului, fiindcă nu ştiu care din ei şterpelise măriei—sale o putină plină cu ultimele resturi din faimosul vînt pe care harnicul suflător Eol îl dăruise odinioară lui Ulise, să—i poarte pînzele pe vreme liniştită. El păstra cu sfinţenie acea putină de vînt, ca pe—un potir făcător de minuni, mulţumită căruia tămăduise multe boli grele, lăsînd să treacă prin vrană o undă uşoară, ca un pîrţ de fată mare, sau, cum spun călugăriţele, un suspin.

---

[23] Cuvînt ebraic, care înseamnă: vînt.

CAPITOLUL XLIV. Cum ploaia mică goneşte vîntul mare

Pantagruel a găsit cuvinte de laudă pentru felul de—a trăi al acestor oameni, iar cîrmuitorului lor, Hypenemian (adică plin de vînt), i—a spus:
— Dacă aţi găsi drept înţelepte cuvintele lui Epicur, care spune că nu munca grea, ci plăcerile uşoare dau fericirea deplină, vă socotesc eu însumi ca pe nişte făpturi fericite; căci fiinţa voastră, hrănindu—se cu vînt, nu vă cere nici o trudă sau prea puţină: e de ajuns să suflaţi.
— E adevărat, a răspuns stăpînul ostrovului, dar în viaţa noastră pieritoare nimic nu e desăvîrşit. Adesea cînd ne aşezăm la masă, ospătîndu—ne din belşug, după obiceiul părinţilor noştri, cu o aripă de vînt, dulce şi săţioasă ca mana cerească, începe să cadă ca din senin o ploaie uşoară şi—o goneşte. Ospăţul se sfîrşeşte, cînd nu mai sînt bucate !
— Aceasta îmi aduce aminte, a spus Panurge, de povestea lui Jenin din Quinquenain, care, stropind cu puţin ud pe nevastă—sa, a oprit vîntul rău—mirositor care ieşea din ea. Am ticluit cîndva un dizen frumuşel despre această întîmplare:

Jenin, gustînd o dată din vinul lui molan
Care—ncepuse parcă pe drojdie să fiarbă,
I—a spus femeii sale să coacă un bostan,
Să curgă tulburelul mai bine pe sub barbă.
Apoi sfîrşind ospăţul, s—au tolănit în iarbă,
Dar n—a putut sărmanul Jenin să aţipească:
Femeia lui, din goarnă, sufla fără—ncetare!
Atunci el a stropit puţin, s—o potolească.
Ea s—a oprit, căci spune o vorbă bătrînească,
Precum că ploaie mică goneşte vîntul mare.

— Mai avem în fiecare an o pacoste care ne loveşte, a spus stăpînul ostrovului. Se află în ostrovul Tohu un uriaş numit Branghinarilă, care vine la noi primăvara să—şi cureţe maţele. Prăpădeşte morile de vînt, pe care le înghite ca pe nişte hapuri. Îi plac la nebunie cimpoaiele şi le soarbe cu lingura mare, lăsîndu—ne să postim de trei, patru ori pe an, fără slujbe, rugăciuni ori denii.
— Şi nu vă puteţi apăra? a întrebat Pantagruel.
— Urmînd sfatul doftorilor noştri pricepuţi în boalele pîntecelui, am ascuns în fiecare moară găini şi cocoşi o mulţime. Întîia oară cînd i—a înghiţit era să moară. Cocoşii îi cîntau în burtă şi băteau din aripi, cutremurîndu—i inima şi îngreţoşîndu—l atît de amarnic, ca şi cum ar fi înghiţit un şarpe.
— Asemănarea nu mi se pare tocmai potrivită, a spus fratele Ioan, căci, după cum am auzit, şarpele care îţi alunecă pe gît şi ajunge în stomac nu—ţi pricinuieşte nici o supărare, iar dacă te aşezi cu picioarele în sus şi duci la gură o strachină cu lapte, şarpele, adulmecînd mirosul, iese la lumină.
— Aşa ai auzit, a spus Pantagruel, dar nimeni pînă astăzi n—a văzut şi nici n—a citit în cărţi că un asemenea leac e cu putinţă. Hipocrat scrie că în vremea lui a aflat o dată despre o asemenea întîmplare, dar omul a murit numaidecît, în chinuri şi zvîrcoliri cumplite.
— Nu numai atît, a vorbit mai departe stăpînul insulei. Vulpile îi intrau pe gît şi fugeau după găini; uriaşul leşina în fiecare clipă, pînă cînd, folosind leacul unui solomonar, a început să verse vulpile şi să se uşureze. Acum a găsit un alt leac. Îşi face un clistir cu zeamă de grîu şi de mei fiert, ademenind găinile să iasă. Dacă amestecă în el ficat de gîscă, atrage vulpile. Mai înghite el şi nişte hapuri, făcute din tocătură de ogari şi cîini ciobăneşti. Puteţi să vă închipuiţi cît sîntem de amărîţi!
— Să nu mai aveţi teamă de—aici încolo, oameni buni, le—a spus Pantagruel. Uriaşul Branghinarilă, căpcăunul morilor de vînt, a răposat, pot să v—o spun. A murit sugrumat şi înăbuşit, mîncînd, la gura cuptorului, o lingură de unt proaspăt, după sfatul doftorilor.

CAPITOLUL XLV. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Smochiniţilor

A doua zi de dimineaţă am întîlnit în cale ostrovul Smochiniţilor, nişte oameni care fuseseră o dată bogaţi şi fericiţi — pe—atunci li se spunea „voinicii"[24].

Acum sînt săraci, prăpădiţi şi supuşi papimanilor[25]. Iată cum s—a întîmplat:

Într—o zi de sărbătoare, al cărei hram se ţinea în fiecare an, primarul voinicilor, cu ceilalţi sfetnici ai oraşului şi cîţiva învăţaţi mai de seamă, s—au dus să vadă cum petrec papimanii de pe ostrovul vecin. Unul dintre ei, zărind chipul zugrăvit al papei, cum era obiceiul să fie arătat poporului în zilele de sărbătoare, s—a strîmbat, smochinindu—şi obrazul în nasul lui, ceea ce pentru papimani era semn de batjocură şi derîdere.

Pentru a răzbuna această jignire, cîteva zile mai tîrziu papimanii au pus mîna pe arme şi au tăbărît, fără veste asupra voinicilor, au jefuit şi au prădat ostrovul, trecînd prin sabie tot ce purta barbă. N—au cruţat decît pe femei şi pe flăcăi, dar numai dacă se vor supune aceleiaşi încercări ruşinoase, la care Frederic Barbăroşie i—a silit odinioară pe milanezi.

În lipsa lui, milanezii se răzvrătiseră şi izgoniseră din cetate pe nevastă—sa, împărăteasa, suind—o în bătaie de joc pe—o catîrcă bătrînă, numită Thacor, călare cu dosul spre capul catîrcei şi cu faţa spre coadă. Întorcîndu—se în Milan, Frederic a pus mîna pe ei şi i—a închis pe toţi, iar după îndelungate căutări a dat de urma acelei catîrce, Thacor. La porunca lui s—a adunat în mijlocul tîrgului cel mare al oraşului tot poporul, dimpreună cu cei osîndiţi; apoi călăul, înfigînd o smochină în despicătura ruşinoasă a catîrcei, a vestit cu glas de trîmbiţi că oricine vrea să scape de moarte va trebui să scoată în văzul tuturor smochina cu dinţii şi s—o bage la loc tot astfel, fără ajutorul mîinilor. Cei care nu se vor supune vor fi strînşi de gît pe loc sau spînzuraţi. Unii au fost cuprinşi de atîta scîrbă şi ruşine, încît au primit mai bine moartea decît să îndeplinească scîrnava poruncă; aceştia au sfîrşit în ştreang. La alţii frica de moarte a fost mai tare decît ruşinea. După ce trăgeau smochina cu toţi dinţii, o arătau călăului s—o vadă, zicînd: *Ecco Io fico!*[26] Aceeaşi înjosire a mîntuit viaţa unora dintre voinicii care nu fuseseră tăiaţi de sabie. Au ajuns robii şi şerbii papimanilor, iar numele de smochiniţi li s—a dat fiindcă îndrăzniseră să se strîmbe dinaintea chipului papei! De atunci, sărmanii oameni n—au avut decît necazuri şi pagube. I—a bătut grindina, i—au bîntuit furtunile şi au suferit de foame, loviţi de toate nenorocirile, ca o veşnică pedeapsă pentru păcatul strămoşilor lor.

Am intrat într—o bisericuţă de pe malul mării; era dărăpănată, jalnică şi, asemeni bisericii sfîntului Petru din Roma, fără acoperămînt. Am zărit în agheasmatar, cufundat în apă pînă în gît ca o raţă, un bărbat cu mai multe pelerine pe el. În jurul lui stăteau trei preoţi cu faţa rasă şi tunşi în creştetul capului, care citeau dintr—o carte de rugăciuni, să gonească pe diavol. Lui Pantagruel i s—a părut priveliştea ciudată şi a întrebat ce fel de comedie se juca acolo? Iată ce—a aflat. Cu trei ani mai înainte bîntuise pe acel ostrov o ciumă atît de cumplită, încît jumătate din ţară rămăsese pustie, iar pămînturile fără stăpîn. Se stinsese acum molima, şi acest om ascuns în agheasmatar, îşi lucra cu osîrdie ogorul lui rodnic pe care semăna grîu. Un drăcuşor împieliţat, care nu se pricepea să tune şi să fulgere decît asupra verzelor, şi care, pe deasupra, nici carte nu învăţase, a primit de la Lucifer învoirea de a veni pe ostrovul Smochiniţilor să se odihnească şi să petreacă, aşa cum făceau toţi ceilalţi draci, primiţi cu prietenie de femeile şi de bărbaţii din partea locului.

Întîlnindu—l pe cîmp, drăcuşorul l—a întrebat pe plugar, cu ce se îndeletniceşte? Bietul om i—a spus că seamănă grîu, ca să aibă ce mînca la anul.

— Bine, i—a spus diavolul cel mic, dar cîmpul nu—i al tău. E al meu, fiindcă din ziua cînd aţi batjocorit chipul papei, această ţară ne—a fost dată nouă în deplină stăpînire. E adevărat, că eu unul nu mă pricep să semăn grîu; de aceea îţi las ţie ogorul, dar numai dacă te învoieşti să împărţim cîştigul amîndoi.

— Mă învoiesc, i—a răspuns plugarul.

— Adică, uite cum: vom despărţi rodul în două, a spus dracul cel mic. Unul va lua ce—a rămas în pămînt, celălalt ce—a crescut deasupra. Alegerea mi se cuvine mie, fiindcă eu sînt diavol de spiţă veche şi aleasă, pe cînd tu eşti un mîrlan. Aşadar, să ştii de pe acum că partea mea va fi cea din pămînt; tu vei primi pe cea de deasupra. Cînd va fi culesul?

---

[24] Poreclă dată de Rabelais protestanţilor.

[25] Poreclă dată de Rabelais catolicilor, „maniaci adepţi ai papei".

[26] Iacă smochina !

— La jumătatea lui cuptor, a răspuns plugarul.
— Voi avea grijă să fiu de faţă, a spus drăcuşorul. Tu vezi—ţi de treabă şi munceşte înainte, mîrlane, munceşte ! Mă duc acum să ispitesc cu dulcele păcat al desfrînării pe cuvioasele măicuţe de la mănăstirea sfintelor Vînturi, pe habotnici şi pe vreo cîţiva călugări. Nu mă îndoiesc de buna lor primire. Ne vom socoti amîndoi la întoarcere.

CAPITOLUL XLVI. Cum a fost păcălit diavolul cel mic de plugarul smochinit

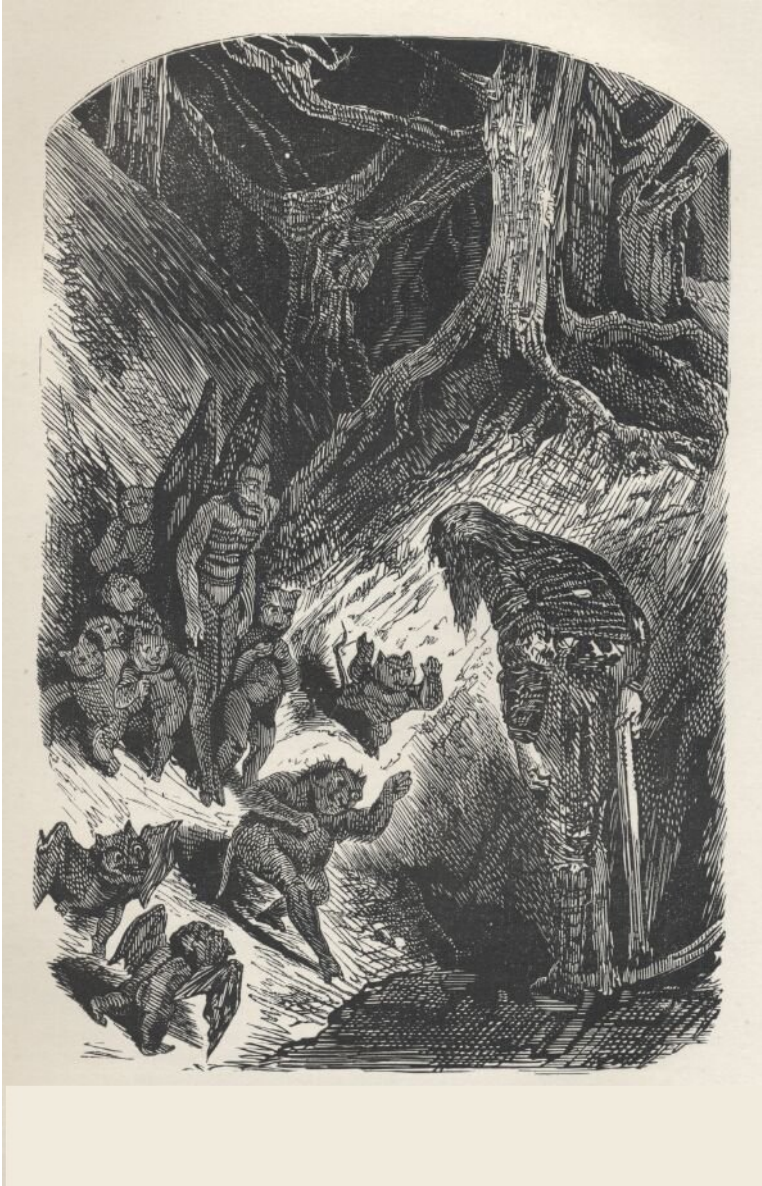

La mijlocul lunii iulie, diavolul cel mic s—a înfăţişat la locul ştiut, însoţit de un pîlc de drăcuşori din stranele iadului. Întîlnind pe plugar i—a spus:

— Ei, mîrlanule, purtatu—te—ai bine de cînd nu ne—am văzut? A sosit vremea să facem împărţeala.

— E drept, a răspuns plugarul.

Plugarul cu oamenii lui au secerat spicele de grîu; drăcuşorii smulgeau din pămînt paiele rămase pe mirişte. Plugarul a dus grîul la arie, l—a treierat, l—a pus în saci şi l—a cărat la tîrg. Drăcuşorii, socotind că fac la fel, s—au aşezat în obor alături de plugar, să—şi vîndă şi ei paiele. Plugarul a dat grîul lui pe preţ bun, iar cu banii primiţi şi—a umplut vechea pungă ce—o purta la brîu. Drăcuşorii au rămas cu paiele nevîndute, alegîndu—se pe deasupra cu batjocura ţăranilor, care rîdeau de ei în mijlocul oborului.

După ce s—a spart tîrgul, diavolul cel mic a spus plugarului:

— Mîrlanule, m—ai înşelat de data aceasta, dar a doua oară n—ai să mă mai păcăleşti.

— Domnişorule drac, cum aş fi putut să te înşel, cînd dumneata singur ai hotărît partea care ţi se cuvine? E adevărat, că ţi—a fost în gînd să mă tragi pe sfoară, crezînd că pentru mine nu va răsări nimic din pămînt, iar ţie îţi vor rămîne boabele pe care tot eu le—am semănat. Voiai să ispiteşti cu ele pe cei nevoiaşi, pe popi şi pezgîrciţi, ademenindu—i în capcanele tale ! Eşti cam prea tinerel pentru un asemenea meşteşug. Sămînţa pe care am azvîrlit—o în pămînt a putrezit, dar din inima ei au răsărit grăunţele noi, pe care ai văzut că le—am cules. Tu ai ales ce—a fost mai rău, pentru că eşti blestemat de cuvîntul Evangheliei.

— Să sfîrşim vorba, a spus puiul de drac. Ce vei semăna la anul pe moşia noastră?

— Pentru a scoate un cîştig mai bun, m—am gîndit să semăn sfeclă.

— Foarte bine, a răspuns drăcuşorul, eşti un mîrlan de ispravă. Seamănă sfeclă multă, iar eu voi avea grijă s—o păzesc de furtuni şi de grindină. Dar, să ne înţelegem. Eu voi culege ce creşte deasupra; partea ta va fi ce rămîne în pămînt. Munceşte, mîrlane, munceşte ! Mă duc să ispitesc pe eretici; sînt suflete dornice de prăjeală. Pe măria—sa Lucifer îl cam doare burta: o să—i prindă bine o zeamă caldă.

Venind din nou timpul culesului, puiul de diavol s—a înfăţişat însoţit de—o altă ceată de drăcuşori de—acasă. A chemat la împărţeală pe plugar, iar el s—a apucat să taie şi să culeagă frunzele de sfeclă. În urma lui, plugarul cu oamenii lui au săpat pămîntul, au scos sfeclele una cîte una şi le—au pus în saci. Apoi au plecat amîndoi la tîrg.

Plugarul şi—a dat sfeclele pe preţ bun. Diavolul cel mic n—a vîndut nimic şi a rămas de rîsul tîrgului.

— Văd, mîrlane, că m—ai înşelat şi a doua oară, a spus drăcuşorul. Desfacem învoiala şi vom vedea al cui va fi pămîntul. Ne vom lupta cu ghearele, şi care din noi va birui, va rămîne stăpîn pe toată holda. Mă întorc peste o săptămînă. Pregăteşte—ţi pielea, mîrlane, că ai să vezi pe dracul! Acum mă duc să ispitesc pe nişte împricinaţi cîrcotaşi, măsluitori de pricini, notari scamatori şi advocaţi hoţomani, care mi—au trimis vorbă că mă aşteaptă cu braţele deschise. Sînt oamenii mei. Cum Lucifer nu mistuie uşor sufletele lor, mai ales cînd nu sînt îndeajuns de sărate, le trimite de obicei la bucătărie dracilor spălători de vase.

Am auzit spunîndu—se între oameni, că Lucifer mănîncă dimineaţa şcolari, la prînz advocaţi, la urmă podgoreni, la cină negustori şi înainte de culcare vistiernici; cît despre popi, aceştia nu lipsesc niciodată de la masa lui. E cît se poate de adevărat. Domnul Lucifer gustă cîţiva popi la începutul fiecărei mese, iar dimineaţa ia totdeauna o tocăniţă de şcolari. Dar vai! nu ştiu pentru care nefericită pricină şcolarii au început să înveţe din Evanghelie şi nu putem să mai prindem nici unul. Cred că dacă popii nu ne vor ajuta, smulgînd prin ameninţări, prin silă şi prin ardere pe sfîntul Pavel din mîinile lor, nu vom avea multă vreme ce ronţăi. La prînz mănîncă advocaţi coţcari şi jefuitori de săraci, din care totdeauna găseşte cît îi place. Dar ţi—e lehamite să te hrăneşti numai cu pîine ! Ne spunea o dată, în plin sinod, că s—ar înfrupta bucuros din sufletul unui fariseu care a uitat într—o zi să se roage. Ne—a făgăduit răsplată bună şi simbrie îndoită, dacă îi vom aduce în dinţi unul din aceştia. Am căutat şi am răscolit peste tot, dar degeaba. Ei sînt de—altminteri atît de vicleni, încît toate doamnele fac danii pentru mănăstirea lor. Domnul Lucifer mănîncă la cină cu nespusă plăcere cămătari, spiţeri, plăsmuitori de bani răi şi negustori de marfă stricată. Dacă se simte în voia lui, seara, înainte de culcare, gustă dintr—un pivnicer, care, după ce—a băut vinul stăpînului, umple butoiul cu apă de ploaie. Dă—i zor, mîrlane, dă—i zor! Mă duc să ispitesc pe seminariştii din Trebizunda, să—şi părăsească părinţii, să se despartă de orice legătură obştească, să nu se mai supună poruncilor regelui, să trăiască în libertate sub pămînt, să privească lumea cu dispreţ, să—şi bată joc de toţi, şi, îmbrăcînd haina veselă a nevinovăţiei, să se preschimbe toţi în gingaşi călugări—cerşetori.

CAPITOLUL XLVII. Cum a fost păcălit diavolul de o bătrînă smochinită

Plugarul s—a întors acasă trist şi gînditor. Femeia lui, văzîndu—l astfel, şi—a închipuit că i—a furat cineva banii la tîrg. Aflînd însă pricina supărării lui şi zărindu—i la brîu punga doldora de bani, l—a îmbărbătat cu blîndeţe, liniştindu—l că nu va păţi nimic. L—a rugat să se bizuie pe ea, căci va găsi un mijloc să—l scape din încurcătură.

— Oricum ar fi, eu la cea dintîi zgîrietură mă dau bătut şi îi las pămîntul.

— Nu, nu, a spus femeia, încrede—te în mine şi du—te de te culcă. Lasă—mă să—l surchidesc cum ştiu eu. Spuneai că e un pui de drac nătăfleţ; am să—l fac să se lase păgubaş, iar pămîntul ne va rămîne nouă. Dacă ar fi un diavol bătrîn, aş mai sta pe gînduri.

Noi coborîsem pe ostrov tocmai în ziua hotărîtă pentru încăierare. Dis—de—dimineaţă, plugarul s—a spovedit ca un bun credincios şi, după sfatul sfinţiei—sale, s—a ascuns în agheasmatar, aşa cum l—am văzut. Pe cînd ascultam povestea de mai sus, a ajuns la noi vestea că baba păcălise pe drăcuşor şi dobîndise pămîntul în felul următor.

Puiul de drac a bătut la uşa plugarului, strigînd:

— Ei, mîrlane, mîrlane ! Ţi—ai ascuţit ghearele?

Intrînd pe uşă sprinten şi bătăios, dracul a băgat de seamă că plugarul lipseşte de acasă şi a văzut—o pe nevastă—se trîntită la pămînt, bocind şi văitîndu—se.

— Ce înseamnă asta? Unde—i mîrlanul? Ce mai aşteaptă?

— Of ! a început să se vaite baba. Ticălosul! Tîlharul! Ucigaşul! M—a schingiuit! M—a dat gata ! M—a omorît!

— Cum aşa? a întrebat diavolul. Am să—l jupoi! Aşteaptă puţin !

— Vai! plîngea baba, e un călău, un zbir, un zgîrie—draci! Mi—a spus că trebuie să se lupte azi în gheare cu dumneata, şi, ca să—şi încerce unghiile dacă sînt ascuţite, m—a atins cu degetul cel mic, aici între picioare...M—a prăpădit! S—a sfîrşit cu viaţa mea, n—o să mă mai vindec niciodată, ia te uită! Acum, ca şi cînd nu i—ar fi fost de ajuns, a plecat la potcovar să—i mai ascută vîrful unghiilor! Eşti pierdut, domnişorule drac, şterge—o cît mai e vreme, că te face ferfeniţă ! Pleacă, te rog...

Zicînd acestea s—a dezgolit pînă la bărbie, ca mamele din Persia de altădată în faţa fiilor care fugeau de luptă, arătîndu—şi ce nu se spune.

Diavolul, la gîndul că ar putea s—o păţească la fel, s—a pornit să strige:

— Mahon ! Demiurg ! Megera ! Alecto ! Persefona ! N—o să pună mîna pe mine. Am luat—o din loc. Nu—mi trebuie pămînt!

Aflînd sfîrşitul poveştii, ne—am întors la corăbiile noastre şi n—am mai zăbovit mult pe—acele locuri. Pantagruel, văzînd nevoile ţării şi sărăcia oamenilor, a dăruit pentru trunchiul bisericii optsprezece mii ducaţi de aur.

CAPITOLUL XLVIII. Cum a ajuns Pantagruel pe ostrovul Papimanilor

Lăsînd în urmă ţinutul amărît al Smochiniţilor, am mai mers o zi întreagă, pe—o vreme plăcută şi senină, cînd am văzut ivindu—se în faţa noastră ostrovul Papimanilor. Mai înainte de a fi lăsat ancora şi de—a fi legat corăbiile la ţărm, ne—am pomenit lîngă noi cu o luntre, în care se aflau patru oameni îmbrăcaţi felurit. Cel dintîi era un călugăr încotoşmănat, fălos şi soios; al doilea, un şoimar, cu momeală pe umăr şi mănuşi de zale; al treilea, un portărel, ducînd în spinare un sac cu chemări de martori, întîmpinări, răspunsuri şi amînări; al patrulea, un podgorean din Orleans, cu obiele frumoase de pînză, cu un paner în mînă şi cosor la cingătoare.

Cum s—au apropiat de corabia noastră, au pornit să strige cîteşipatru deodată:

— L—aţi văzut, cinstiţi călători? L—aţi văzut?

— Pe cine? a întrebat Pantagruel.

— Pe *el!*

— Care el? a întrebat fratele Ioan. Să fiu al naibii de nu i—oi crăpa capul! Fratele Ioan îşi închipuise că e vorba despre un tîlhar, un ucigaş sau un eretic.

— Cum, cinstiţi călători, au întrebat cei patru, nu—l cunoaşteţi pe Cel—Fără—Asemănare?

— Domnilor, a răspuns Epistemon, noi nu pricepem ce voiţi să spuneţi. Vă rog să aveţi bunăvoinţa a ne lamuri despre cine e vorba şi vă vom arăta pe faţă tot ce ştim.

— E cel ce este, au spus cei patru. Nu l—aţi văzut nicicînd?

— Cel ce este, a răspuns Pantagruel, după învăţătura bisericii noastre e Dumnezeu, care cu aceste cuvinte i s—a dezvăluit lui Moise. Nu l—am văzut, firește, şi nici nu va fi vreodată muritor care să—l vadă.

— Nu vorbim despre Dumnezeul care stăpînește în ceruri, au răspuns aceia. Noi vorbim despre Dumnezeul care e mai mare pe pămînt. Nu l—aţi văzut?

— Pe cinstea mea, a spus Carpalim, mi se pare că e vorba despre papa !

— Da, da, a răspuns Panurge. În ceea ce mă priveşte, eu, domnilor, am văzut cu ochii mei vreo trei; dar m—am ales numai cu văzutul.

— Cum aşa? au şi sărit cei patru. Sfintele canoane spun, că în viaţă nu poate fi decît unul singur!

— Vreau să spun că am văzut trei, unul după altul, nu pe toţi trei deodată.

— O, oameni de trei ori fericiţi! Bine aţi venit printre noi! au strigat aceia.

Au îngenuncheat în faţa noastră şi au vrut să ne sărute picioarele, ceea ce noi n—am primit, spunîndu—le că nici papa însuşi, dacă ar veni să—i cerceteze, n—ar merita atîta cinste.

— Ba da, ba da, au răspuns cei patru; în privinţa aceasta toate sînt dinainte hotarîte. Îi vom pupa sfîntul—şezut şi tot ce sub frunza de viţă se—ascunde, dar trebuie să fie, căci altminteri, după canoane, nici papă n—ar fi fost ales. Canoanele spun foarte lămurit: „Papei fără fudulii, mitră în cap nu i se va pune". Dacă toţi oamenii s—ar naşte fără, nici papă pe lume n—ar mai fi!

Pantagruel a întrebat pe un vîslaş de pe luntre, cine erau cei patru? Vîslaşul i—a răspuns că ei înfăţişează cele patru stări ale ţării, şi a mai adăugat că vom fi bine primiţi şi ospătaţi, întrucît am avut fericirea de a—l fi văzut pe papa. Panurge i—a şoptit la ureche:

— Domnul să fie lăudat! Toate vin la rîndul lor pentru cine ştie să aştepte. N—am cîştigat nimic cînd l—am văzut pe papa. De data aceasta, să fie al dracului, mi se pare că ne vom alege cu ceva folos.

Am coborît pe ţărm. Tot poporul, bărbaţi şi femei cu copii în braţe, ca într—un alai de sărbătoare, au ieşit întru întîmpinarea noastră. Cele patru stări vesteau în gura mare:

— L—au văzut! L—au văzut! L—au văzut!

Mulţimea a îngenuncheat în calea noastră şi, ridicînd mîinile împreunate spre cer, striga:

— O, fericiţi muritori! Prea fericiţi!

Au strigat astfel vreme de un sfert de ceas. Apoi ne—a ieşit înainte mai—marele învăţaţilor lor, cu toţi ceilalţi dascăli şi cu şcolarii, care erau purtaţi din urmă cu biciul, cum se obişnuieşte pe la noi să fie bătuţi copiii ca să ţină minte de cîte ori e dus la spînzurătoare un tîlhar. Pantagruel s—a supărat şi le—a spus:

— Domnilor, dacă mai biciuiţi copiii, eu plec.

Mulţimea s—a minunat auzind acel glas răsunător, iar unul mic şi cocoşat, cu degete lungi, a întrebat pe mai—marele dascălilor:

— Minunea minunilor! Toţi cîţi îl văd pe papa cresc atît de mari ca acest uriaş care ne ameninţă? Ah ! De ce nu—l pot vedea şi eu, să ajung la fel?

Atîta larmă au stîrnit strigînd, încît episcopul lor, Homenas, s—a grăbit să ne întîmpine la rîndul lui, călare pe—un catîr fără frîu şi înveşmîntat în verde. Era însoţit de ajutoarele lui, care duceau crucea, praporii, steagurile, baldachinul, lumînările şi potirele cu agheasmă. S—a repezit şi preasfinţia—sa să ne sărute picioarele, spunînd că unul din hipofeţii lor, vînturător şi ticluitor al sfintelor canoane, a lăsat scris, că aşa după cum Mesia cel mult aşteptat li s—a arătat evreilor, tot astfel papa va coborî într—o zi pe ostrovul lor; iar pînă va sosi acel ceas fericit, să întîmpine cu cinste şi cu slavă pe toţi cei care îl vor fi văzut la Roma.

Noi însă l—am rugat foarte frumos să ne scutească.

CAPITOLUL XLIX. Cum Homenas, episcopul papimanilor, ne—a lămurit sfintele canoane

Homenas ne—a spus:

— Sfintele canoane ne îndrumă şi ne poruncesc să ne ducem mai întîi la biserică, nu la cîrciumă. Iată de ce, pentru a nu călca aceste înalte orînduiri, vom merge acum să ne rugăm şi numai după aceea ne vom aşeza la masă.

— Omul lui Dumnezeu, a spus fratele Ioan, ia—o înainte, noi te urmăm. Ne—ai cinstit, ca un bun creştin, cu atît de frumoase cuvinte, cum de mult nu ne—a fost dat să auzim. Mi—e inima plină de bucurie şi cred că mă voi ospăta cu poftă. E un lucru minunat, să—ţi iasă în cale un om al lui Dumnezeu!

În tinda bisericii am zărit o carte mare, îmbrăcată în aur şi încrustată cu felurimi de pietre nestemate: rubine, smaralde, diamante şi mărgăritare, cel puţin tot atît de frumoase ca cele pe care Octavian August le—a închinat lui Jupiter în Capitoliu. Cartea atîrna legată cu două lanţuri grele de aur sub bolta de la intrarea bisericii. Am privit—o cu multă încîntare. Pantagruel o mînuia şi o răsfoia cu uşurinţă, fiind întocmită parcă pe măsura lui. Ne spunea că, atingînd acele pietre preţioase, simţea o dulce gîdilare în braţe şi o poftă nestăpînită de—a lua la bătaie vreo doi—trei paznici, bineînţeles nu din cei tunşi în creştetul capului.

Homenas ne—a vorbit astfel:

— Odinioară Moise a dat evreilor legea pe care Dumnezeu cu mîna lui o scrisese. În oraşul Delfi, pe fruntea templului lui Apolo, se găseau aceste cuvinte dumnezeieşti săpate în marmură: *GNOTHI SE AUTON*[27]. *Iar* după o bucată de timp, o mînă cerească a scris dedesubt: *„EI"*[28]. Chipul Cibelei a coborît din cer pe o cîmpie din Frigia, numită Pasimunt. Tot astfel s—a strămutat în Tauris chipul Dianei (dacă credeţi ce spune Euripide). Flamura sub care regii creştini ai Franţei au pornit la luptă împotriva necredincioşilor tot din cer le—a fost trimisă. Pe timpul domniei lui Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, din cer a căzut scutul cel sfînt, de care a rămas legată soarta cetăţii. În cetatea Acropolei, la Atena, a coborît din cerul empireu statuia Minervei. Aceste sfinte canoane, pe care le vedeţi aici, au fost scrise de mîna unui heruvim. Dumneavoastră, oamenii de dincolo de mare, poate că nu credeţi...

— Nu prea, a răspuns Panurge.

— Ele ne—au fost trimise din cer într—un chip cu totul minunat, aşa cum spune Homer, părintele filozofiei (dacă lăsăm la o parte sfintele canoane), că a coborît de—a dreptul din Jupiter. Şi fiindcă aţi văzut pe papa, evanghelistul şi veşnicul păzitor al canoanelor, vă vom îngădui să le pipăiţi şi să le sărutaţi cuprinsul, dacă veţi găsi cu cale. Va trebui mai întîi să postiţi însă timp de trei zile, să vă spovediţi mărturisindu—vă păcatele, aşa cum ne învaţă sfintele canoane aici de faţă. S—ar cuveni, aşadar, să aveţi mai mult răgaz înaintea dumneavoastră.

— Omul lui Dumnezeu, a spus Panurge, de canonit, dacă mi—e îngăduit să spun astfel, ne canonesc şi pe noi destule canoane, scrise pe hîrtie sau pe piele de viţel, cu slove de mînă sau trase la tipar; n—aveţi nevoie să vă osteniţi a ni le mai arăta pe—ale dumneavoastră. Vă mulţumim pentru bunăvoinţă.

— Mofturi! a spus Homenas, n—aţi văzut niciodată pe acestea scrise cu mînă de înger. Ale dumneavoastră sînt măsluite după ale noastre, cum au arătat vechii noştri scriitori canonici. Vă rog să nu—mi cruţaţi osteneala. Dar trebuie să vă hotărîţi, dacă primiţi să vă spovediţi şi să postiţi trei zile, scurte şi frumoase, de—ale bunului Dumnezeu.

— De spovedit, a răspuns Panurge, ne vom spovedi bucuros. Cu postul, însă, o să fie mai anevoie; fiindcă am ajunat destule zile pe mare, iar printre dinţii noştri au ţesut păianjenii pînză. Fratelui Ioan Spintecătorul, aici de faţă (Homenas l—a îmbrăţişat părinteşte), i s—a împietrit gîtlejul şi i—a crescut muşchi pe măsele, fiindcă a lăsat prea multă vreme fălcile în nelucrare.

— E adevărat, a răspuns fratele Ioan, m—am cocoşat de atîta post!

— Să intrăm în biserică, a spus Homenas. Ne veţi ierta dacă nu vom sluji leturghia cea mare. A trecut de amiazi şi după sfintele canoane această slujbă nu mai e îngăduită. Vom face o scurtă rugăciune, fără împărtăşanie.

— Ce să spun, o gură de vin bun de Anjou ne—ar fi prins bine, a spus Panurge.

— Doamne ajută! a încheiat fratele Ioan. Numai de un lucru îmi pare rău: va trebui să ascult slujba pe

---

[27] Cunoaşte—te pe tine însuţi (grec).
[28] Tu eşti (grec).

nemîncate ! Scurteaz—o cît mai mult, să nu—şi mînjească poalele; şi încă pentru ceva: mi—e cam foame.

CAPITOLUL L. Cum ne—a arătat Homenas arhetipul unui papă

Sfîrşind slujba, Homenas a scos dintr—un sipet de lîngă altarul cel mare o legătură de chei şi a descuiat pe rînd treizeci şi două de broaşte şi paisprezece lacăte, care închideau, deasupra altarului, o fereastră oarbă cu zăbrele de fier; şi—a pus cu mare evlavie pe umeri un sac ud şi, dînd la o parte o perdea: de mătase roşie, ne—a arătat o icoană (destul de stîngaci zugrăvită, după cum mi s—a părut). A mîngîiat—o uşor cu vîrful unui băţ lung, şi ne—a dat să pupăm capătul care atinsese icoana. Apoi ne—a întrebat:

— Cu cine seamănă acest chip sfînt?

— E chipul unui papă, a răspuns Pantagruel. Îl cunosc după mitră, după haina ce poartă, după pelerină şi după papuc.

— Adevărat, a spus Homenas, e icoana bunului Dumnezeu de pe pămînt, a cărui venire o aşteptăm cu smerenie, şi pe care nădăjduim să—l vedem într—o zi în ţara noastră. O ! mult dorită zi şi binecuvîntată! Voi, fericiţi muritori, v—aţi născut sub stea norocoasă: voi aţi văzut cu ochii voştri faţa bunului Dumnezeu de pe pămînt! Noi privim numai chipul lui zugrăvit, spălîndu—ne pe de—a—ntregul de toate păcatele mărturisite, şi cam de—a treia parte din cele pe care le—am dat uitării. Nu venim să îngenunchem în faţa icoanei lui decît la marile sărbători de peste an.

Pantagruel spunea că e o lucrare vrednică de meşterul Dedal. Deşi nefirească şi rău—zugrăvită, avea totuşi în ea ceva ascuns şi vrăjit, ca o tainică putere dumnezeiască de a împărţi iertări.

— O droaie de cerşetori din Seuille, a spus fratele Ioan, se ospătau într—o zi de sărbătoare, în faţa bisericii. Unul se lăuda că în ziua aceea cîştigase şase albi; altul doi gologani; al treilea, şapte pitaci. Un cerşetor rotofei se ţinea mîndru, că partea lui fusese trei arginţi. „Ţi—a pus Dumnezeu mîna în cap !" au spus ceilalţi, ca şi cum Dumnezeu ar fi putut să atingă, cu sfînta lui mînă, o scăfîrlie plină de păduchi şi de rîie !

— Altă dată cînd vei avea de gînd să mai spui asemenea snoave, s—a supărat Pantagruel, să vii şi cu un lighean. Îmi vine să vărs ! Cine a mai pomenit să amesteci numele Domnului cu rîia şi cu păduchii! Ptiu! n—am altceva de zis decît „ptiu !" Şi dacă voi, călugării, obişnuiţi să spuneţi vorbe spurcate, lăsaţi—vă năravul la mănăstire, nu—l mai purtaţi prin lume.

— Doftorii cred, a spus Epistemon, că în foarte multe boli se arată oarecum voinţa lui Dumnezeu. Neron avea o mare evlavie pentru ciuperci şi le numea pîinea zeilor, fiindcă otrăvise cu ajutorul lor pe tatăl lui vitreg, Claudiu, împăratul romanilor.

— Eu găsesc, a spus Panurge, că acest chip aici zugrăvit nu seamănă cu nici unul din papii vremii noastre, care, după cum i—am văzut eu, nu purtau scufie, ci coif oţelit, asemenea unei mitre persane; şi în vreme ce pacea şi buna—învoire domneau în toate celelalte ţări creştine, ei singuri purtau cu sabia în mînă, un război sîngeros şi mişelnic.

— Se războiau cu nesupuşii, cu ereticii, cu protestanţii dezmetici, cu răzvrătiţii care se împotrivesc voinţei sfinte a bunului Dumnezeu de pe pămînt, a spus Homenas. Ceea ce era nu numai drept şi îngăduit, ci o îndatorire poruncită de înseşi sfintele canoane; căci papii sînt ţinuţi să treacă prin foc şi sabie pe toţi împăraţii, regii, ducii, principii, şi republicile care se abat măcar cu o iotă de la poruncile lui: să le ia pămînturile, să—i izgonească din ţările lor, să—i afurisească şi să—i ucidă pe toţi, cu fiii şi cu neamurile lor, trimiţîndu—le blestem şi osîndă, să fiarbă în cazanul cel mai încins din fundul iadului!

— Dracul să le poarte de grijă ! a spus Panurge. După cum bag de seamă, pe la dumneavoastră nu se găsesc eretici de—alde Rimanogrobis, nici de soiul celor care s—au prăsit prin ţara nemţilor şi prin Anglia. Sînteţi toţi creştini cernuţi prin sită: bob numărat!

— Slavă Domnului! a răspuns Homenas. Drept aceea toţi vom fi mîntuiţi. Veniţi să luaţi agheasmă, şi să ne aşezăm la masă.

CAPITOLUL LI. Cuvinte la ospăţ întru lauda canoanelor

Trebuie să vă spun, cinstiţi băutori, că în timpul slujbei săvîrşite de Homenas, trei epitropi ai bisericii, cu cîte un taler în mînă, au făcut ocolul credincioşilor, spunînd: „în cinstea fericiţilor călători care i—au văzut chipul!" La ieşirea din biserică i—au adus lui Homenas talerele pline de bani papimani. Homenas ne—a spus că vom avea parte de un ospăţ îmbelşugat, hotărînd ca jumătate din ce s—a strîns să meargă pe mîncare, iar cealaltă jumătate pe băutură (după cum stă scris într—o minunată însemnare pe marginea unei file a sfintelor canoane). După cum s—a şi făcut. Era acolo un han de toată frumuseţea, cam la fel ca al lui Guillet din Amiens. Vă rog să credeţi, că mîncarea a fost pe săturate, iar băutură de ajuns. Voi însemna aici două lucruri care mi—au rămas în minte. Mai întîi, că toate felurile de mîncare: căprioară, clapon, rîmător (nicăieri n—am văzut atîţi porci ca în ţara papimanilor), porumbel, iepure, cocoş de India şi celelalte, erau puse pe masă dimpreună cu un adaos bogat de minciuni călugăreşti. Al doilea, că bucatele, ca şi plăcintele, ne—au fost aduse la masă de fete—mari, din partea locului, toate bune de măritat. Erau frumuşele, n—am ce zice, sprintene şi bălăioare, gingaşe şi săritoare, înveşmîntate în rochii albe, lungi, cu mijlocul strîns în cingătoare şi cu capul gol, purtînd pe creştet cununi împletite din panglici de mătase viorie, presărate cu flori plăcut mirositoare, trandafiri, garoafe şi maghiran. Cu mişcări mlădioase ne turnau în pahare şi ne îndemnau să bem, înclinîndu—se cu plecăciuni uşoare şi pline de cuviinţă, spre desfătarea ochilor şi încîntărea inimii tuturor.

Fratele Ioan le privea pe sub sprînceană, cum adulmecă vulpea găinile. După cel dintîi fel de bucate, au cîntat cu glasul lor dulce un psalm de preamărire a sfintelor canoane. La al doilea fel, Homenas, bucuros şi vesel, a chemat pe mai—marele pivnicerilor şi i—a spus:

— Luminăţia—ta, luminează—mă!

Una din fecioare i—a înfăţişat un potir plin cu vin minunat. Homenas l—a prins cu amîndouă

mîinile şi i—a spus lui Pantagruel:
— Monseniore şi iubiţi prieteni, beau în sănătatea dumneavoastră din adîncul inimii. Fiţi bineveniţi!
A golit paharul, apoi l—a înapoiat gingaşei copile, spunînd cu glas puternic:
— O, sfinte şi dumnezeieşti canoane ! Mulţumită vouă, vinul cel bun e atît de bun!
— Vinul nu e rău, a încuviinţat Panurge.
— Mai vrednice de laudă ar fi sfintele canoane, a spus Pantagruel, dacă ar preschimba vinul cel rău în vin bun.
— O, serafică şesime ![29] a spus Homenas. Cît eşti de trebuitoare pentru mîntuirea sufletelor noastre! O, carte clementină[30], scrisă cu mîini de heruvim! În tine se cuprinde şi se lămureşte viaţa adevăratului creştin! O, minuni îngereşti! Fără voi s—ar pierde sărmanele suflete, pe care trupurile muritoare le poartă în rătăcire pe această vale a plîngerii! Vai! Cînd le va fi dăruită oamenilor marea bucurie de a lăsa la o parte orice alte gînduri şi oricare altă îndeletnicire, pentru a vă citi, a vă învăţa, a vă cunoaşte, a vă folosi, a vă adînci şi a vă cuprinde, binecuvîntîndu—vă şi umplînd cu sfinţenia voastră adîncul creierului lor, măduva oaselor şi întortocheatul labirint al arterelor purtătoare de sînge ! O, atunci, numai atunci şi numai astfel, lumea va fi cu adevărat fericită!
La aceste cuvinte, Epistemon s—a ridicat şi i—a mărturisit cinstit lui Panurge:
— Scaunul pe care stau n—are gaură şi trebuie să ies puţin pînă afară. Mi—am umplut burta cu gogoşi; nu pot să le mai ţin în mine !
— O ! a vorbit mai departe Homenas, nu vor mai bîntui atunci nici îngheţul, nici grindina, nici poleiul, nici alte nenorociri! Bunăstarea şi belşugul vor înflori pe pămînt! Pretutindeni va domni pace statornică şi de neînfrînt. Vor înceta războaiele, prădăciunile, tîlhăriile. Nimeni nu va mai fi trimis la moarte, afară bineînţeles de eretici şi de răzvrătiţi. O, ce bucurie, ce voie—bună, ce petrecere şi ce desfătare vor fi în toată lumea ! O, măreaţă şi binecuvîntată învăţătură! Ştiinţă de nepreţuit! Dumnezeiască înţelepciune, dăruită nouă de sfintele cărţi ale veşnicelor canoane ! Citiţi numai un sfert de canon, două şiruri dintr—un paragraf, un singur cuvînt, şi veţi simţi în inima voastră flacăra şi jarul iubirii dumnezeieşti; milă pentru aproapele vostru, dacă nu—i cumva eretic; dispreţ de neclintit pentru toate deşertăciunile lumeşti; înălţare suprapămîntească sufletelor voastre pînă în al nouălea cer şi deplină împăcare îndemnurilor inimii voastre!

---

[29] „Şesimea" — a şasea carte a canoanelor, adăugată de papa Bonifaciu al VII—lea.
[30] Cartea a cincea a canoanelor, decretată de papa Clement al V—lea.

CAPITOLUL LII. Alte minuni datorite canoanelor

— Ai vorbit ca un profet! i—a spus Panurge. Dar pe mine nu mă mai ajută credinţa, din ziua cînd, găsindu—mă la Poitiers în casa învăţatului scoţian Canonibus, am citit una din acele cărţi lăudate. Să mă ia naiba, aşa cum mă vedeţi, dacă n—am rămas cu maţul încuiat timp de patru—cinci zile! Nu ieşeau din mine decît fărîmituri de găinaţ uscat! Cum spunea Catul despre vecinul său Furius:

Fac zece baligi într—un an.
Atît! Dar sînt aşa de tari şi de uscate,
Că poţi să le frămînţi în mîini oricît,
Şi degetele îţi rămîn curate.

— Ah! Ah ! a spus Homenas, aveai, după cum cred, iubite prietene, un greu păcat care—ţi stătea pe inimă.
— Asta—i altă mîncare de peşte ! a spus Panurge.
— Într—o zi, pe cînd eram la Seuille, a spus fratele Ioan, m—am şters la fund cu o filă din asprele canoane ale papei Clement, pe care părintele Jean Guymard o azvîrlise în tinda mănăstirii. Atît am suferit şi am sîngerat, că era cît pe—aici să mă ia dracul.
— Hm! Hm ! a spus Homenas, te—a pedepsit Dumnezeu pentru păcatul ce—ai săvîrşit, spurcînd sfînta carte, pe care trebuia s—o cinsteşti şi s—o săruţi ca pe o icoană !
— Jean Chouart, a spus Ponocrat, cumpărase de la călugării mănăstirii Saint—Olary din Montpellier nişte frumoase canoane scrise pe piele de viţel, din care şi—a întocmit tipare ca să toarne bani de aur. Dar n—a avut noroc. Printr—o neînţeleasă întîmplare tiparele s—au stricat, nici un ban n—a ieşit bun şi turnătorul de aur a rămas păgubaş.
— Mînia şi pedeapsa lui Dumnezeu ! a spus Homenas.
— La Mans, a început să povestească Eudemon, spiţerul Franţois Cornu s—a gîndit să facă pungi de hîrtie din filele rupte ale unor pravili mănăstireşti. Să n—am parte de Satana, dacă mint: toate mirodeniile pe care le învelea în acea hîrtie se stricau, se împuţeau şi se înveninau: tămîia, piperul, cuişoarele, cimbrul, şofranul, scorţişoara, ienibaharul, tamarinul şi celelalte.
— Pedeapsa şi blestemul lui Dumnezeu! a spus încă o dată Homenas. Să necinsteşti sfintele scrieri înfăşurînd în ele marfă de vînzare!
— La Paris, a spus Carpalim, croitorul Groignet a folosit nişte *clementine* vechi, ca să taie din ele tipare. Toate hainele pe care le—a croit astfel, după măsură, le—a greşit şi le—a aruncat: rochii, mantale, fuste, scurteici, zăbunuri, gulere, pieptare, cazace, turnuri. Pornea să croiască o pelerină şi ieşea un crac de nădrag. Se apuca să potrivească din foarfeci o jiletcă şi se pomenea cu fundul unei pălării ţuguiate; din tiparul unui pieptar ieşea o izmană; croia, chipurile, pe măsură, o scurteică de lînă şi ieşea un burlan. Îl dădea la cusut pe mîna calfelor, care—l mai lărgeau, pînă ajungea să semene aidoma cu o sobiţă pe care se coc castanele. Un guler se făcea papuc; dintr—o fustă ieşea o glugă; pornea să croiască o măntăluţă şi se pomenea cu o tobă elveţiană. Muşteriii l—au pîrît şi judecata l—a pedepsit să plătească postavul stricat. Acum n—are după ce bea apă.
— Pedeapsa şi mînia lui Dumnezeu ! a zis pentru a treia oară Homenas.
— La Cahusac, a început Gimnast, se hotărîse o întrecere de tras la ţintă între seniorul d'Estisac şi vicontele Luzun. Unul a rupt o jumătate de filă dintr—un canon în stare bună şi a tăiat drept în mijloc un cerc alb pentru semn. Să mă ia dracul pe degeaba şi fără arvună, dacă s—a aflat un singur arcaş din ţara Guyennei, unde sînt numai trăgători de mîna întîi, care să nimerească în ţintă vreo săgeată! Toţi au tras pe—alături! Preasfîntul semn alb a rămas neatins, nepîngărit, negăurit! Feciorul cel mai mare al lui Sansounin s—a jurat că a văzut cu ochii lui, lămurit şi limpede, cum săgeata lui Carquelin a zburat drept spre mijlocul ţintei, dar, cînd să se înfigă, s—a abătut deodată cu o palmă mai jos!
— Minune ! a strigat Homenas, minune, minune! Luminăţia—ta, luminează—mă ! Beau în sănătatea tuturor. Văd că sînteţi cu toţii creştini buni.

Fetele începuseră să se zbenguiască între ele. Fratele Ioan necheza cu nările umflate, gata—gata să

se arunce asupra lor, ca un cîine rău sau ca numitul Herbault[31] asupra oamenilor cumsecade.
— Îmi pare că ţinta albă n—a fost mai ameninţată decît Diogene într—o împrejurare asemănătoare, a spus Pantagruel.
— Cum adică? a întrebat Homenas. Diogene trăia după canoane?
— Nu se potriveşte, a spus Epistemon, care se întorsese de la treburile lui de afară.
— Diogene, (a povestit Pantagruel) într—o zi cînd n—avea altceva mai bun de făcut, a ieşit la plimbare să privească arcaşii cum trăgeau la ţintă.

Se afla printre aceia unul, atît de neîndemînatic şi de nepriceput, încît toţi de primprejur se fereau să nu fie loviţi de săgeţile lui. Văzînd că cea dintîi săgeată a zburat cam la un stînjen mai departe de semn, iar la a doua, lumea s—a risipit speriată care încotro, Diogene a venit şi s—a aşezat drept în ţintă; singurul loc, zicea el, în care n—avea a se teme că va fi atins !
— Un paj al seniorului d'Estisac, anume Chamouillac, a spus Gimnast, a priceput taina. Ascultîndu—i sfatul, arcaşii au schimbat ţinta şi au tăiat alta, din hîrtiile unei pricini care s—a judecat mai demult la Pouillac. De data aceasta toţi au nimerit în semn!
— În Landerousse, la nunta lui Jean Delif, a zis Rizotom, fusese un ospăţ de pomină, cum se obişnuia pe atunci. Petrecerea s—a prelungit cu jocuri, snoave şi tot soiul de comedii vesele; cu danţuri arăbeşti în cîntec de clopoţei şi tamburine; cu tot felul de giumbuşlucuri, păcăleli şi năzdrăvănii de măscărici. Prietenii mei de şcoală şi cu mine, pentru a cinsti sărbătoarea nunţii, ne—am gătit cu panglici albe şi albastre, iar spre sfîrşitul ospăţului am înjghebat un vicleim hazliu, prefăcîndu—ne în scoici de mare şi melci—codobelci. Neavînd la îndemînă nici hîrtie, nici frunze de brustur, ne—am acoperit faţa cu foi din cartea a şasea a canoanelor, tăind cîte o gaură pentru ochi, pentru gură şi pentru nas. Era o frumuseţe! Am zburdat cît am zburdat, dar după ce am isprăvit cu dănţuitul şi ne—am scos măştile, arătam la faţă mai schimonosiţi şi mai pociţi decît toţi dracii iadului, care joacă tontoroiul în *Patimile Domnului,* la Doue! Foile din carte ne lăsase pe obraz numai carne vie şi semne de boală. Unul avea pojar, altul gălbează, unul vărsat, altul scarlatină, iar al cincilea o puzderie de buboaie coapte. Unul singur din noi scăpase mai uşor: nu—i căzuseră decît dinţii.
— Minune ! a strigat Homenas, minune !
— Nu—i de rîs şi nici de glumă, a spus Rizotom. Surorile mele, Renee şi Caterina spălaseră şi înălbiseră nişte guleraşe de horbotă şi nişte mînecuţe de—ale lor; le înmuiaseră în scrobeală cum se cuvine şi le puseseră să se netezească între filele unor canoane cu scoarţe groase şi încuietori ferecate. Dumnezeule...
— Aşteaptă puţin, i—a tăiat vorba Homenas, despre ce Dumnezeu vrei să vorbeşti?
— Nu—i decît unul singur, a răspuns Rizotom.
— Cel care stă în ceruri? a spus Homenas. Dar pe pămînt nu mai avem unul?
— Fîşt! a spus Rizotom. Uitasem. Aşadar, pe Dumnezeu din cer şi pe trimisul lui de pe pămînt vă jur, că toată horbota, toate guleraşele şi toate mînecuţele, albe ca zăpada, săpunite şi scrobite, s—au făcut negre ca un şorţ de cărbunar!
— Minune! a strigat Homenas. Luminăţia—ta, luminează—mă şi ţine minte aceste frumoase întîmplări.
— Vorba cîntecului, a spus fratele Ioan:

De cînd trăim după canoane,
Şi merg ostaşii cu zorzoane,
Iar popii umblă de—a călare,
E—n lume rău şi zarvă mare!

— Am înţeles, a spus Homenas, acestea sînt glume proaste de—ale unor eretici.

[31] Aluzie la Puits Herbault, care îl atacase în scris pe Rabelais.

CAPITOLUL LIII. Cum, cu ajutorul canoanelor, Roma fură aurul Franţei

— Aş vrea să pot să bag atîtea burţi de vin în mine, a spus Epistemon, pînă vom ajunge să cercetăm la izvorul lor faimoasele capitole: *Execrabilis, De multa, Si plures, De Annatis per totum, Nisi essent, Cum ad Monasterium, Quod dilectio, Mandatum*[32] şi alte cîteva, mulţumită cărora trec din Franţa în buzunarele Romei, an de an, patru sute de mii de ducaţi şi mai bine.

— E ceva mai mult decît nimic, a spus Homenas, şi totuşi mi se pare puţin, deoarece Franţa drept—credincioasă e doica cea bună a Curiei romane. Dar te rog să—mi arăţi, ce alte cărţi pe lume, de filozofie, de medicină, de drept, de matematică, de poveşti, ba chiar, Doamne iartă—mă, sfintele Scripturi, au mai adus vreodată atîta cîştig ! Nici pomeneală ! Nu se potriveşte ! O asemenea vînă de aur nu veţi afla niciunde ! Iar acei blestemaţi de eretici mai cutează să nu le citească? Puneţi—i pe foc ! Strîngeţi—i în cleşte ! Tăiaţi—i cu foarfecă ! Înecaţi—i! Spînzuraţi—i! Trageţi—i în ţeapă ! Rupeţi—i în bucăţi! Spintecaţi—i! Prăjiţi—i! Fierbeţi—i! Scurtaţi—i! Răstigniţi—i pe cruce! Zdrobiţi—le oasele ! Striviţi—i! Ciopîrţiţi—i! Ardeţi de vii pe aceşti eretici ticăloşi, canonofagi, canonucizi, mai răi decît antropofagii, mai nemernici decît paricizii, canoni—i—ar Satana în adîncurile iadului! Voi toţi ceilalţi, oameni de treabă, dacă sînteţi cu adevărat buni creştini, cum vă ştie lumea, să nu credeţi, să nu gîndiţi, să nu spuneţi şi să nu faceţi altceva decît ceea ce arată sfintele noastre canoane şi adaosurile lor: *şesimea* papei Bonifaciu, rînduielile papei Clement şi cele întregitoare ale neclintitului nostru *Corpus juris canonici*[33]. Toate vă vor fi dăruite: mărire, cinste, înălţare, bogăţie, putere, locul cel dintîi între oameni.

Slăviţi de toţi veţi fi şi temuţi de fiecare; preţuiţi, aleşi, binecuvîntaţi! Căci în orice ţară de sub bolta cerului veţi merge, nu veţi găsi oameni mai vrednici decît aceia, care cu ştiinţa lui Dumnezeu şi prin nesfîrşita înţelepciune a soartei s—au dedat învăţăturii sfintelor canoane. Doriţi un rege viteaz, un dibaci căpitan de oaste, un cîrmuitor chibzuit în timp de pace şi un bun strateg în vreme de război, care să ştie să prevadă toate piedicile, să preîntîmpine toate primejdiile, să ducă pe oameni val vîrtej în luptă, să nu lase nimic la voia întîmplării, să fie învingători totdeauna, să cruţe viaţa ostaşilor lui şi să ştie să folosească biruinţa? Căutaţi un canonit! Nu, nu, vreau să spun un canonic...

— Tot aia e ! a spus Epistemon.

— Aveţi trebuinţă în timp de pace de un bărbat priceput în a cîrmui o republică, un regat, o împărăţie? Să reverse asupra nobilimii, poporului, bisericii şi senatului pacea, belşugul şi prietenia? Să statornicească pretutindeni ascultarea, cinstea şi omenia? Chemaţi la voi un ştiutor al sfintelor canoane! Doriţi un om care prin pilda vieţii lui, prin vorbirea lui aleasă, prin cuvioasele lui mustrări, în puţine zile şi fără vărsare de sînge, să mîntuiască Sfîntul Pămînt, şi să aducă la dreapta credinţă pe păgînii turci, evrei, tătari, moscoviţi, mameluci şi saraboviţi? Alegeţi un cititor de canoane! Cine poartă vina, că în atîtea ţări poporul e rău—nărăvit şi îndărătnic, slujitorii sînt lacomi şi neascultători, şcolarii nerozi şi neştiutori? Vinovaţi sînt cîrmuitorii, stăpînii şi dascălii lor, fiindcă nu se ţin de canoane.

Şi, cu mîna pe inimă, răspundeţi: Cine a ctitorit, a ridicat şi a sfinţit măreţele biserici care împodobesc, înfrumuseţează şi luminează pretutindeni lumea creştină, ca stelele cînd răsar pe bolta cerului? Sfintele canoane! Cine a întemeiat, cine ţine în viaţă şi hrăneşte cinul bunilor călugări din schituri şi mănăstiri, fără ale căror necontenite rugăciuni de zi şi noapte, omenirea s—ar întoarce fără îndoială în bezna nopţii dintru început? Sfintele canoane ! Cine sporeşte în fiecare zi bunurile lumeşti şi duhul dătător de viaţă veşnică, moştenirea de toţi ştiută şi preamărită a sfîntului Petru? Sfintele canoane! Cine dă sfîntului—scaun apostolic al Romei de azi şi de totdeauna acea putere atît de temută în lume, care face ca toţi regii, împăraţii,, domnii şi stăpînii să atîrne vrînd, nevrînd de voinţa lui? Să fie încoronaţi, înscăunaţi şi împuterniciţi de el, să vină să i se închine şi să—i sărute papucul, minunatul papuc pe care l—aţi văzut zugrăvit? Cine? Sfintele canoane ale Domnului!

Am să vă mai dezvăluiesc o taină. Toate şcolile înalte ale lumii voastre au drept semn şi lozincă a lor o carte, cîteodată deschisă, alteori închisă. Ştiţi ce carte poate să fie?

— Nu ştiu, a răspuns Pantagruel. N—am citit în ea niciodată.

— Vă voi spune. Sînt canoanele, fără de care acele înalte şcoli şi—ar pierde toate drepturile lor! Aşa—i că nu ştiai? Aha, ha, ha !

---

[32] Titluri în latină a unor decrete şi hotăriri papale.

[33] întregul dreptului canonic (lat.).

Homenas a început să rîdă şi să pîrţîie, să scuipe şi să asude. A dat scufia lui cu patru buzunare uneia din fete, care şi—a pus—o rîzînd pe frumoasele ei cosiţe, după ce a pupat—o mai întîi cu iubire, ca un semn de noroc, că se va mărita cea dintîi.

— *Vivat!* a strigat Epistemon. *Vivat, fifat, pipat! bibat!* Tainele Apocalipsului !

— Luminăţia—ta, a spus Homenas, luminează—mă ! Fecioarelor, aduceţi poamele ! Adevărat vă spun, că dacă veţi dărui zilele voastre bunei învăţături a sfintelor canoane, veţi fi pe lumea aceasta bogate şi cinstite. Tot astfel vă încredinţez că veţi fi primite toate în împărăţia binecuvîntată a cerului, ale cărui chei au fost date spre păstrare sfîntului Dumnezeu al canoanelor. O, bunul meu Dumnezeu, căruia mă închin şi pe care nu l—am văzut niciodată, îndură—te de noi şi deschide—ne măcar în ceasul morţii binecuvîntată comoară a sfintei noastre biserici, căreia îi eşti ocrotitor şi paznic, darnic chivernisitor şi împărţitor de bunuri. Porunceşte ca preţioasele cărţi de iertare a păcatelor noastre viitoare să nu ne lipsească, pentru ca dracii să nu poată muşca din sufletele noastre, iar gura cumplită a iadului să nu ne înghită ! Iar dacă ne va fi dat să trecem prin Purgatoriu, dă—ne răbdare! Căci a ta e voinţa şi puterea de a ne mîntui, atunci cînd vei socoti că e vremea.

Sfîrşind vorba, Homenas a pornit să plîngă cu lacrimi grele şi fierbinţi, bătîndu—şi pieptul şi sărutîndu—şi cele două degete mari ale mîinilor, puse unul peste altul în chip de cruce.

CAPITOLUL LIV. Cum a dat Homenas lui Pantagruel perele bunului creştin

Văzînd această întorsătură jalnică, Epistemon, fratele Ioan şi Panurge şi—au ascuns faţa sub şervete şi au început să strige: „Miau ! miau ! miau !" ştergîndu—şi ochii ca şi cum ar plînge. Fetele, dinadins învăţate, le—au pus dinainte cîte o cupă cu vin de—al papei Clement şi belşug de cofeturi. Ospăţul s—a însufleţit din nou.

La sfîrşitul mesei, Homenas ne—a dăruit mai multe pere mari şi frumoase, zicînd:

— Luaţi, prieteni! Perele acestea sînt fără asemănare. Nu veţi mai afla altele la fel în toată lumea, căci nu se coc în orice livadă. Fiecare pămînt are rodul lui. Abanosul cel negru ne soseşte din India. Tămîia cea bună ne—o dăruieşte Saba. Insula Lemnos ne dă lutul sfragitid al sigiliilor. Aceste pere minunate nu se coc decît pe ostrovul nostru. Ar trebui să duceţi altoi la voi acasă.

— Cum le spuneţi? a întrebat Pantagruel. Sînt foarte bune şi zemoase. Tăiate în patru, coapte la tavă cu puţin zahăr şi oleacă de vin, sînt priincioase atît bolnavilor cît şi celor sănătoşi.

— Le spunem pere, ceea ce sînt, a răspuns Homenas. Noi sîntem săraci cu duhul, aşa cum a vrut Dumnezeu. Smochinelor le spunem smochine, prunelor, prune, şi perelor, pere.

— Într—adevăr, a spus Pantagruel, cînd mă voi întoarce acasă — cît mai curînd să dea Dumnezeu — le voi altoi în grădina mea din Tourraine, pe marginea Loarei, şi le voi numi perele „Bunului Creştin", căci nicăieri n—am întîlnit oameni mai drept—credincioşi decît voi, papimanii.

— N—ar fi rău, a spus fratele Ioan, să luăm cu noi şi vreo două—trei căruţe cu fete.

— Ce să faceţi cu ele? a întrebat Homenas.

— Să le altoim între degetele mari ale picioarelor cu nişte puşcaşi de soi. Vom odrăsli astfel urmaşi de buni creştini, iar neamul lor se va înmulţi în ţara noastră, unde bunii creştini au ajuns cam rari.

— Nici pomeneală ! a răspuns Homenas. Nu vi le dăm, fiindcă pruncii lor or să iasă nişte deşucheaţi. Te cunosc după nas, deşi nu te—am văzut niciodată. Vai, fiule, ai putea să fii un om cumsecade ! De ce îţi vinzi sufletul? De ce nesocoteşti canoanele? De ce nu încerci să le pătrunzi mai bine?

— Ai răbdare, a spus fratele Ioan. Eu nu mă tem de omul cu barbă, chiar de—ar fi doftor de cucoane ori de canoane, cu trei scufii una peste alta.

Sfîrşindu—se ospăţul, ne—am luat rămas bun de la Homenas şi de la toţi ceilalţi, mulţumindu—le cu smerenie şi făgăduind drept răsplată pentru buna primire, că o dată ajunşi la Roma vom stărui pe lîngă sfîntul—părinte să cerceteze ţara lor cît mai degrabă. Apoi ne—am întors la corăbii. Pantagruel, pentru a cinsti chipul papei şi drept recunoştinţă că l—a fost văzut, i—a dăruit lui Homenas nouă valuri de postav întreţesut cu fire de aur, să facă din el perdea la fereastra cu zăbrele. A umplut trunchiul iertărilor cu scuzi mari de aur şi a lăsat pentru fiecare fată care ne—a slujit la masă cîte nouă sute paisprezece mii de ducaţi, ca zestre pentru ziua cînd i—o fi dat să se mărite.

CAPITOLUL LV. Cum a auzit Pantagruel în largul mării nişte cuvinte dezgheţate

Ne aflam în largul mării, deşertînd pahare, înfulecînd, privind zările şi rostind pe rînd scurte şi frumoase cuvîntări, cînd Pantagruel s—a ridicat în picioare, ca şi cum ar fi vrut să cerceteze ce se petrece în jurul nostru. Apoi a spus:

— Prieteni, nu auziţi nimic? Mie îmi pare că sînt, undeva în văzduh, oameni care vorbesc. Dar nu văd pe nimeni. Ascultaţi!

Am ciulit toţi urechile şi am ascultat cu luare—aminte. Sorbeam aerul *ca* pe—o stridie proaspătă, şi pentru a nu pierde nici o şoaptă din glasul care ar suna în scoică, pusesem mîinile pîlnie la urechi, ca împăratul Antoniu. Şi totuşi nu auzeam nimic. Pantagruel stăruia a ne spune, că el prinde din văzduh un zvon de glasuri: unele de bărbat, altele de femeie. Pînă la urmă am spus şi noi că sînt, dacă nu cumva ne vîjîiau urechile. Nu înţelegeam nimic lămurit; dar ascultînd mai bine, glasurile se desluşiră din ce în ce mai limpezi. Acum auzeam cuvinte întregi. Toţi am rămas înspăimîntaţi, căci nu zăream pe nimeni. Erau zgomote ciudate, strigăte de bărbaţi, de femei, de copii, tropot şi nechezat de cai. Panurge a strigat:

— Ei, drăcia dracului! Ce fel de glumă o mai fi şi asta? Dumnezeule ! Ia ascultaţi... Trage cu tunul! Să fugim, sîntem pierduţi! Se dă o bătălie undeva, pe—aproape. Frate Ioane, prietene, unde eşti? Stai aici lîngă mine, te rog! Unde ţi—e sabia? Vezi, să nu fi înţepenit în teacă. Şterge—o de rugină... S—a sfîrşit cu noi! Să fugim! Nu cu picioarele la spinare, cum spunea Brutus despre ai lui în lupta de la Pharsale, ci cu toate pînzele sus şi cu mîinile pe vîsle. Să fugim! Eu, ca să spun drept, nu mă simt la largul meu pe mare. În pivniţă am mai mult curaj. Să fugim ! Cît mai repede ! Nu fiindcă mi—ar fi frică ! Totdeauna am spus, că eu nu mă tem decît de primejdie ! Aşa zicea şi arcaşul din Bagnolet. [34] Dar nu—mi place să primesc bobîrnace în nas. Să fugim ! Înapoi! Suceşte cîrma, fecior de curvă! Doamne, Doamne! ce bine mi—ar sta în clipa de faţă la Quinquenais, chiar de—aş fi osîndit să nu mă mai însor niciodată ! Să fugim! Aici nu—i de noi, sîntem unul împotriva a zece, ascultaţi ce vă spun ! Ei sînt la ei acasă, iar noi nu cunoaştem locurile. O să ne răpună ! Să fugim, că nu—i de ruşine. Demostene spune că toţi ostaşii fugari se vor reîntoarce la luptă. Cel puţin, să ne dăm puţin mai înapoi. La babord ! La tribord ! La prova ! La mărul catargului! Să fugim ! La mama dracului! Să fugim!

Pantagruel, auzindu—l pe Panurge văicărindu—se, a spus:

— Din ce gaură a ieşit fricosul ăsta? Să vedem mai întîi ce fel de oameni sînt. Poate—s de—ai noştri. Nu văd pe nimeni. Sînt totuşi în jurul meu o sută de mii! Să ascultăm... Am citit undeva despre filozoful Petroniu, care credea că hotarele tuturor lumilor alcătuiesc laolaltă un triunghi cu laturile egale: drept în mijlocul acestor lumi se află tărîmul adevărului, unde trăiesc cuvintele, cugetările, chipul şi înfăţişarea lucrurilor trecute şi viitoare; iar în jurul lor se întinde vremea însăşi. În unii ani, din cînd în cînd, o parte din aceste taine se desprind şi se revarsă asupra oamenilor, ca o cădere de apă sau ca rouă care a căzut pe creştetul lui Ghedeon[35]; altă parte rămîne pe seama viitorului, pînă la sfîrşitul veacurilor. Aristotel spune, după cît îmi aduc aminte, că vorbele lui Homer se mişcă, aleargă şi zboară, aşadar, sînt însufleţite. Iar Antifan zicea că învăţăturile lui Platon seamănă cu nişte cuvinte rostite într—un ţinut cu iarnă aspră, care ar îngheţa în văzduh şi nu s—ar auzi. În acest fel vorbea Platon copiilor, aşteptînd ca aceştia să—i înţeleagă filozofia, atunci cînd vor ajunge bătrîni.

Ar fi poate prilejul să cercetăm cu gîndul şi să căutăm a şti, dacă nu cumva printr—o norocoasă întîmplare, ne aflăm tocmai pe locul unde îngheaţă cuvintele. Ar fi un lucru minunat, dacă am vedea plutind pe întinderea apei capul şi lira lui Orfeu. Aduceţi—vă aminte, că femeile din Tracia, tăindu—l în bucăţi pe Orfeu, i—au azvîrlit capul şi lira în rîul Ebrului, de unde, purtate pe valuri, au ajuns în marea Pontului, iar de aici pe ţărmul ostrovului Lesbos. De pe buzele celui mort se desprindea fără încetare un cîntec de jale, în vreme ce lira, atinsă de aripa vîntului, însoţea cîntecul cu tremurul strunelor ei. Să ne uităm, dacă nu zărim prin apropiere ce—a mai rămas din Orfeu.

---

[34] Personaj fricos dintr—un monolog satiric atribuit lui Francois Villon. Vezi şi mai sus, cartea a II—a, cap. XXX.

[35] După *Biblie,* al cincilea judecător al evreilor, care a învins pe madianiţi.

CAPITOLUL LVI. Cum printre cuvinte îngheţate, a găsit Panurge cuvinte învăţate

Cîrmaciul corăbiei a spus:
— Stăpîne, să n—ai nici o teamă. Ne aflăm la hotarul Mării îngheţate, unde s—a dat iarna trecută o bătălie aprigă între arimaspieni şi nefelibaţi[36].

Vorbele şi strigătele oamenilor, bărbaţi şi femei, învălmăşeala oştilor, ciocnirea platoşelor de fier şi a securilor, nechezatul cailor, toată larma cumplită a bătăliei a rămas îngheţată în văzduh.

Acum greul iernii a trecut, vremea s—a înmuiat şi sub cerul înseninat zgomotele se topesc şi se aud.
— Eu, unul, a spus Panurge, nu cred, Doamne fereşte. Doar dacă am putea să le şi vedem. Mi—aduc aminte să fi citit că pe muntele, unde Moise a primit legea evreilor, poporul zărea foarte limpede glasuri...
— Priviţi! a spus Pantagruel, mai sînt unele, care nu s—au topit încă ! Pantagruel a cules cu amîndouă mîinile şi a aruncat pe puntea corăbiei un morman de cuvinte îngheţate, care semănau cu nişte mărgele de culori felurite. Erau cuvinte însîngerate, cuvinte de cer albastru, cuvinte de nisip, cuvinte aurite, şi toate se topeau în mîinile noastre ca nişte fulgi de zăpadă. Atunci am prins să le auzim mai bine, dar nu le—am înţeles fiindcă erau ale unei limbi barbare. Un cuvînt îngheţat, destul de mare, pe care fratele Ioan îl încălzise în palme, a trosnit ca o castană coaptă. Toţi am tresărit de spaimă.
— Aceasta a fost odată o lovitură de tun, a spus fratele Ioan. Panurge l—a rugat pe Pantagruel să—i dăruiască şi lui cîteva cuvinte.
— Daruri de cuvinte nu fac decît îndrăgostiţii, i—a răspuns Pantagruel.
— Atunci vinde—mi unul, a spus Panurge.
— Numai advocaţii sînt negustori de cuvinte, a răspuns Pantagruel. Ţi—aş vinde mai degrabă, pe preţ bun, un adînc de tăcere, cum obişnuia cîteodată să facă Demostene.

A azvîrlit, totuşi, pe punte trei—patru pumni de cuvinte. Le—am văzut. Erau rupte şi sfîrtecate; după cum căpitanul corăbiei ne—a spus, ele încercau să se întoarcă în pieptul celor ce le rostiseră; aceştia aveau însă gîtul tăiat. Erau strigăte de spaimă şi hidoase la vedere. Pe măsură ce se topeau, amauzit: *hin, hin, his, tic, troc, lurg, bred, bredac, frr, frrr, bu, bu, bu, bu, bu, trac, trac, tr, trr, trrr, trrrr, trrrrr, un, un, un, on, on, on, got, magot* şi alte cîteva sunete barbare, care semănau a strigăte de luptă şi nechezat de cai: apoi am auzit altele, mai prelungi, care, topindu—se, sunau asemenea tobelor, fluierelor, trîmbiţelor şi surlelor. Vă rog să credeţi, că am stat şi le—am ascultat vreme îndelungată.

Am vrut să pun cîteva cuvinte spre păstrare, în untdelemn, aşa cum se înveleşte de obicei gheaţa în cîrpe curate. Dar Pantagruel m—a oprit, spunînd că n—are nici un rost să strîngi şi să pui deoparte ceea ce niciodată nu—ţi lipseşte şi ai la îndemînă oricînd, cum ar fi vorbele dezgheţate, pe care le rostesc bunii şi veselii pantagruelişti.

Fratele Ioan s—a supărat puţintel pe Panurge, fiindcă a încercat să—i ia înapoi un cuvînt pe care i—l dăduse.
— Ai să păţeşti cum a păţit G. Jousseaume, cînd a încercat să ia înapoi postavul pe care îl vînduse preacinstitului Patelin; sau ca un bărbat înşelat, care ar vrea să scape de coarne şi nu mai poate !

Panurge s—a strîmbat la el în bătaie de joc şi i—a spus:
— Poate că dă Dumnezeu să aud aici cuvîntul sfintei Butelci, şi să nu fim nevoiţi a porni mai departe.

---

[36] Popoare din vechime, menţionate de Pliniu (VII,2) şi, respectiv, Herodot (V,27).

CAPITOLUL LVII. Cum a ajuns Pantagruel în ţara domnului Gaster, meşterul cel mai iscusit din lumea întreagă

În ziua aceea, Pantagruel a ajuns la un ostrov minunat între toate, atît prin aşezarea lui, cît şi prin cîrmuitorul care îl stăpînea. La cea dintîi privire, acel ostrov ni s—a părut a fi un ţinut aspru, pietros şi sterp; tot atît de sălbatic şi cu urcuşuri tot atît de grele ca şi muntele Dauphine, care are înfăţişarea unui dovleac, şi în vîrful căruia, de cînd e lumea, nimeni n—a izbutit să ajungă; afară de Doyac, căpitanul puşcaşilor de sub regele Carol al VIII—lea. Acest Doyac, urcînd muntele cu ajutorul unui scripete ce nu se mai văzuse, a găsit pe culme un berbec bătrîn. Nimeni nu ştia să spună cum ajunsese acolo. Unii povesteau că vulturul răpise odinioară un miel, care, scăpîndu—i din gheare, a căzut într—un tufiş, unde a trăit de atunci în singurătate. Am suit cu multă trudă ţărmul stîncos, şi asudînd din greu am ajuns pe culmea muntelui, într—un loc atît de plăcut, de rodnic, de sănătos şi de îmbietor încît părea să fie însuşi acel rai pămîntesc, a cărui aşezare se anevoiesc s—o găsească învăţaţii cărţilor sfinte. Pantagruel ne—a spus că ar putea fi ţara Areteii (adică a virtuţii) despre care pomeneşte Hesiod; să creadă fiecare aşa cum socoteşte mai potrivit.

Ostrovul era cîrmuit de domnul Gaster[37], cel mai mare meşter din întreaga lume. Dacă vă închipuiţi că cel dintîi meşter al omenirii a fost focul, cum scrie Cicero, vă înşelaţi. (Şi nici Cicero nu credea ce spune.)

Dacă socotiţi că Mercur e născocitorul tuturor meşteşugurilor, cum spuneau odinioară vechii noştri preoţi druizi, sînteţi de asemenea pe un drum greşit. Adevărul adevărat l—a rostit scriitorul de satire, care a spus căcel mai mare meşter din lume e domnul Gaster. Alături de el stăpîneşte doamna cu inimă bună, Penia, adică Nevoia, mama celor nouă muze, cea care în însoţire cu Porus, seniorul Belşugului, a născut pentru noi Iubirea, frumoasa copilă, care, cum ne încredinţează Platon, poartă solia de pace între Cer şi Pămînt.

În faţa acelui rege mistuitor trebuie să ne închinăm. Să—i jurăm ascultare şi să—i dăm întreaga cinste, fiindcă ştie să poruncească; e aprig, împlinit, zdravăn, greu de mulţumit şi neîndurător. Degeaba încerci a—l amăgi; nu vei putea să—l îndupleci şi nici să—l cîştigi cu vorbe. Nu aude ! Şi după cum egiptenii spuneau despre Harpocras, zeul tăcerii, că e *astomat,* adică n—are gură, tot astfel Gaster a fost zămislit fără urechi, aşa cum se vede cioplit în Creta chipul lui Jupiter. Nu vorbeşte decît prin semne, dar acestor porunci tăcute toată lumea li se supune, mai grabnic decît unui edict al pretorului sau unor porunci regeşti. Meşterul Gaster îşi cere dreptul lui şi nu îngăduie nici un răgaz! Ştiţi că toate dobitoacele se înfioară cînd aud în apropierea lor răgetul leului; stă scris, e adevărat, am văzut. Aşa tresare întreaga omenire şi se cutremură tot pămîntul, cînd se ridică ameninţător şi fără glas, domnul Gaster. Porunca lui a fost dată: o îndeplineşti fără şovăire, sau mori!

Cîrmaciul corăbiei ne—a povestit că într—o zi, urmînd pilda picioarelor care se răzvrătiseră împotriva stomacului (cum scrie în pilda lui Esop), întreg regatul somaţilor[1] s—a ridicat împotriva domnului Gaster, jurînd să nu—i mai dea ascultare. Dar au avut mult de suferit şi s—au pocăit, întorcîndu—se cu supunere la îndatoririle lor. Altminteri ar fi pierit de foame. Oriunde s—ar afla, i se dă locul dintîi şi toată cinstea cuvenită. El trece înaintea regilor, a împăraţilor, chiar înaintea papei! La sinodul de la Bale, el s—a înfăţişat cel dintîi, şi, după cum aţi auzit spunîndu—se, zarva cea mare s—a iscat din pricina nerăbdării primilor veniţi. Toată lumea se trudeşte şi îşi dă silinţa de a—l sluji. Drept răsplată, el a născocit toate artele, toate maşinile, toate meşteşugurile, toate uneltele şi toate îndemănările. A izbutit să dea pînă şi fiarelor sălbatice o isteţime cu care firea nu le înzestrase. Pe corbi, pe gaiţe, pe papagali şi pe grauri i—a făcut oratori, coţofenei i—a dat ghiers şi a deprins—o să cînte şi să vorbească omeneşte. Şi toate acestea numai pentru pîntec!

Îmblînzeşte cu vorbe dulci păsările călătoare, sălbatice şi răpitoare: vulturii, şoimii, ereţii, vultanii, ulii, şi, luîndu—le libertatea cerului, le învaţă să se ridice în văzduh după voinţa lui, să se oprească din zbor, să plutească deasupra norilor şi să se arunce la pămînt ca o săgeată. Şi toate acestea numai pentru pîntec!

Îi pune pe elefanţi, pe lei, pe rinoceri, pe urşi, pe cai, pe cîini, să joace, să sară, să lupte, să înoate, să se ascundă, să înhaţe tot ce—i place, să—i aducă tot ce doreşte. Şi toate acestea numai pentru pîntec !

---

[37] Stomacul (lat.).

Scoate afară din adînc peştii de mare şi de apă dulce, goneşte pe lupi din pădure, pe urşi din peşteri, pe vulpi din vizuina lor, pe şerpi de sub pămînt. Şi toate acestea numai pentru pîntec!

E atît de cumplit în pornirea lui, încît mănîncă tot: dobitoace şi chiar oameni; cum s—a întîmplat pe timpul războaielor lui Sertorius, cînd Metelus i—a lovit pe vasconi, cum s—a întîmplat cînd Anibal i—a împresurat pe sagontini, iar romanii pe evrei în Ierusalim, cum s—a mai întîmplat de atîtea sute de ori.

[1] Trupul, mîinile şi picioarele.

Şi toate acestea numai pentru pîntec !

Cînd locţiitoarea lui, Nevoia, porneşte în lume, oriunde se arată ea judecăţile nu se mai ţin, edictele amuţesc, poruncile rămîn zadarnice. Nevoia nu cunoaşte lege, trece peste legi! Toţi fug şi se feresc din calea ei, înfruntînd furtunile mărilor, trecînd prin viitoarea focului, căţărîndu—se pe culmile munţilor şi coborînd în prăpăstii — orice mai bine decît să—i cadă în gheare !

CAPITOLUL LVIII. Cum îi judeca Pantagruel pe engastrimiţii şi pe gastrolatrii de la curtea marelui meşter

La curtea acestui mare meşter iscoditor, Pantagruel a întîlnit două soiuri de oameni plicticoşi şi nepoftiţi, din acea tagmă pe care niciodată nu putuse să—i sufere.

Unii se numeau *engastrimiţi*[38], ceilalţi *gastrolatri*[39]. Engastrimiţii se lăudau că sînt coborîtori din vechea spiţă a lui Euricle, şi îşi întemeiau spusele lor pe mărturia lui Aristofan din comedia *Tăunii sau Viespile.* De aceea, în vremea veche, li se zicea *euricleni* (cum scrie Platon şi după el Plutarh în cartea sa despre oracoli). În legile sfinte ei poartă numele de *ventriloci.* Aşa îi numeşte în limba grecească Hipocrate, fiindcă vorbesc din burtă. Sofocle îi numeşte *sternomanţi*[40]. Ei se dădeau drept ghicitori, umblau cu farmece şi înşelau poporul sărman, lăsîndu—l să—şi închipuie că nu vorbesc pe gură, ci din burtă.

Aşa era italianca Iacoba Rodogina, o femeie de neam prost, pe care am cunoscut—o în anul Domnului 1513. Am auzit cu urechile mele, cum din burta ei ieşea glasul unui duh necurat, şovăitor şi firav, dar îndeajuns de limpede şi de lămurit, răspunzînd unor principi bogaţi şi seniori ai Galiei Cisalpine, care o chemaseră să le ghicească. Aceştia, pentru a se încredinţa că nu foloseşte nici un fel de vicleşug ascuns sau vreo scamatorie, o dezbrăcaseră pînă la piele, astupîndu—i nasul şi gura. *Creaţă* sau *Cincinata,* cum îi plăcea să i se zică, dădea răspuns la toate întrebările lor. Despre întîmplările trecute sau ale timpului de faţă vorbea foarte limpede şi foarte hotărît, umplînd de uimire pe toţi cei care o ascultau.

Despre întîmplările viitoare nu spunea decît minciuni; adevărul—adevărat, niciodată. Adeseori îşi mărturisea singură neştiinţa şi, în loc de orice ghicire, trăgea un pîrţ sau mormăia vorbe neînţelese cu iz de limbă barbară.

Ceilalţi gastrolatri umblau laolaltă, în cete vesele sau triste, unii sprinţari şi rotofei, alţii încruntaţi şi amărîţi, trăind toţi în trîndăvie, nefăcînd nimic, ca o povară netrebnică a pămîntului, temîndu—se necontenit (cum spunea Hesiod) să nu le sufere pîntecele vreo slăbiciune ori vreo vătămare, îşi smoleau faţa în fel şi chip, îşi preschimbau înfăţişarea şi purtau veşminte atît de ciudate, încît îţi făcea plăcere să—i priveşti. Aţi văzut, după cum atîţi învăţaţi şi filozofi din vremile vechi au scris, în ce fel de feţe şi culori i—a plăcut firii să îmbrace scoicile mărilor, dîndu—le o strălucire şi o frumuseţe neîntrecută; nici îmbrăcămintea, atît de felurită şi mereu înnoită a gastrolatrilor sidefaţi, nu era mai prejos. Gaster era zeul lor cel mare. I se închinau lui şi îi aduceau jertfe, ca unei zeităţi atotputernice, singura în care credeau, singura pe care o slujeau, iubind—o mai presus de toate şi slăvind—o ca pe Dumnezeu însuşi. S—ar părea, că despre ei a vorbit trimisul Domnului, cînd a scris în *Filipini* (III): „Mulţi sînt aceia despre care v—am mai amintit de atîtea ori: vrăjmaşi ai lui Cristos şi ai Crucii, care se vor istovi în moarte şi al căror Dumnezeu e pîntecele".

Pantagruel îi asemuia cu ciclopul Polifem, pe care Euripide îl face să vorbească astfel: „Nu aduc jertfe zeilor, ci numai mie şi pîntecului meu, cel mai mare dintre zei!"

---

[38] Ventriloci.
[39] Robii pîntecului.
[40] Prezicători din piept.

CAPITOLUL LIX. Despre chipul cioplit al Gămanului şi jertfele pe care i le aduc gastrolatrii

Pe cînd priveam mutrele şi portul acestor gastrolatri lacomi şi temători, am auzit spre marea noastră uimire, un puternic glas de clopot. Toţi s—au înşiruit ca pentru luptă, fiecare după treapta, rostul şi vechimea lui. Unul după altul au ieşit întru întîmpinarea domnului Gaster, care venea urmat de un flăcău gras şi burtos, purtînd învîrful unui băţ lung, suflat cu aur, un chip de lemn, cioplit grosolan şi zugrăvit fără îndemînare, aşa cum ni l—au înfăţişat în scrierile lor Plaut, Juvenal şi P. Fertus, numindu—l *Gămanul* (La Lyon, în sărbătorile cîşlegilor, îi zice *Linge—Blide).* Era un chip caraghios, schimonosit şi hidos, sperietoare pentru copiii mici, cu ochii mai umflaţi decît burta, cu capul mai mare decît restul trupului, cu fălci uriaşe şi două rînduri de dinţi ascuţiţi. Prin lăuntrul prăjinii aurite trecea o sfoară, care mişca fălcile, făcîndu—le să clănţănească din dinţi, ca balaurul sfîntului Clement din Metz.

M—am apropiat de gastrolatri şi i—am văzut înconjuraţi de o mulţime de slujitori, care purtau cu ei panere, lăzi, oale, traiste şi cratiţe. Avînd în fruntea lor pe marele Găman, deschideau mereu panerele şi cratiţele, cîntînd un soi de psalmi, imnuri de slavă în cinstea lui Bachus şi alte cîntece de laudă. Aduceau dinaintea zeului lor bunătăţi felurite, caracatiţă fragedă şi bine friptă, pîine albă, pîine poaspătă, pîine de secară, chifle, cărnuri la grătar, muşchi de căprioară, capac de viţel rece cu sos de ienupăr, cuşcuş, măruntaie, nouă feluri de tocană, plăcintă la tavă, trufandale în zeama lor, ciorbă de dafin, varză umplută cu măduvă, clapon cu castane şi ghiveci la cuptor.

Toate aceste mîncăruri soseau însoţite de vinuri fără istov; la început un vin alb, plăcut şi uşor, apoi un porfiriu rece ca gheaţa turnat în ceşti mari de argint. După care au urmat: ţipari tăvăliţi în muştar, cu tarhon, cîrnaţi, limbi de viţel afumate, pastramă, muşchi de porc pe mazăre, pulpă de viţel împănată, caltaboşi, tobă de creier, salamuri, şuncă, cap de mistreţ cu verdeţuri, vînat cu sos de napi, ficat de gîscă, măsline murate.

Alte băuturi de viaţă lungă urmau. Apoi au început să—i vîre zeului pe gît: spinare de berbec cu mujdei de usturoi; aluaturi în sos fierbinte; costiţe de purcel cu ceapă prăjită; claponi îndopaţi şi fripţi în sucul lor; ştiuci umplute; friptură de căprioară, de cerb şi de ied; iepuri şi şoldani, prepeliţe, fazani şi făzăniţe; stîrci şi cocostîrci; becaţe şi becaţine; granguri; cocoşi, găini şi pui de India; porumbei şi porumbiţe; purcei la tavă; raţe cu sosuri felurite; mierle; găinuşe; raţe sălbatice ; pescăruşi albi; lişiţe; cufundari; bîtlani; pescăruşi; ciocîrlii; bursuci; spinare de miel; fleici de vacă; piept de viţel; rasol de găină şi piftii de clapon; bibilici; pui de găină; potîrnichi; iepuri de casă; berze; dropii; ciute; turturele; porumbei; gîşte şi gîscani; boboci de raţă sălbatică; lopătari; flamanzi şi lebede; vrăbii; cocori; stăncuţe; cormorani; sitari; melci; arici bine stropiţi cu oţet.

La sfîrşit veneau plăcintele: cu carne de vînat, de ciocîrlie, de căprioară, de porumbel, de clapon, gogoşi cu jumări, picioare de porc în grăsimea lor, claponi întregi, piersici de Corbeil, brînzeturi, anghinare, plăcintă în foaie, măruntaie de viţel, clătite, şaisprezece feluri de turte, colaci, plăcintă cu miere, gutui coapte, lapte covăsit, smîntînă dulce, fructe zaharisite, peltele şi magiunuri, siropuri albe şi roşii, minciuni, douăzeci de soiuri de torturi, dulceţuri de şaptezeci de feluri, cofeturi în o sută de culori, caşcaval, uscaţele cu praf de zahăr.

La urmă de tot veneau vinurile care sînt bune împotriva gîlcilor; *idem*[41] fripturile.

---

[41] De asemenea (lat.).

CAPITOLUL LX. Ce fel de jertfe aduceau gastrolatrii zeului lor în zilele de post

Privind această puzderie de jertfitori cu grămezile lor de jertfe, Pantagruel s—a scîrbit şi a vrut să plece; dar Epistemon l—a rugat să mai rămînă pentru a vedea cum se sfîrşeşte vicleimul.

— Ce jertfe aduc aceşti mîrlani zeului lor ventripotent în zilele de post? a întrebat Pantagruel.

— Vă voi spune, a răspuns cîrmaciul corăbiei. La începutul mesei îi dau icre negre, unt proaspăt, jumări de ouă, mazăre bătută, spanac, scrumbii proaspete, scrumbii sărate, sardele, stridii, obleţi, ghiveci de legume, o sută de feluri de salate, lăptuci, untişor, mălură, ruşinea—ţigăncii, clopoţei, sparanghel, caprifoi, apoi somoni şi ţipari afumaţi, morun în untdelemn şi varză murată. (Zeul simte nevoia să bea, că altminteri îl ia dracul; toţi au grijă să—l adape, şi udătura nu—i lipseşte.) După aceea îi pun dinainte ţipari de mare cu sos, stacoji, cegă şi nisetru, somotei, raci, scrumbii albastre, păstrăvi, ştiuci, bibani, zvîrlugi, cambule, lufari, barbuni, ursini, labani, roşioară, păstrugă proaspătă şi afumată, mrene, crapi, ciortani, caraşi, stavrizi, şalăi, scoici prăjite, scoici, lin, langustă, ton, caracudă, chefali, plătică, guvizi, melci, caracatiţă şi picioare de broască.

După atîta pescărie, dacă zeul n—ar bea din nou, ar fi la doi paşi de moarte. Şi—ar fi păcat să se prăpădească! Vine apoi rîndul batogului, al peştelui uscat şi al moluştelor de tot soiul, al porcuşorilor, al ştiucilor marinate şi al ouălor coapte în spuză, prăjite, înăbuşite, cătrănite.

Pentru mistuirea mai uşoară a ouălor, zeul toarnă peste ele oţet cu nemiluita. Iar ca încheiere, mai înfulecă ceva orez, păsat, unt de migdale, fisticuri, smochine, struguri, alune, prune, frişca bătută, nuci şi anghinare.

Şi peste toate, mereu şi totdeauna, băutură pe săturate !

Toţi îşi dădeau silinţa să aducă zeului lor, Gaster, jertfe mai scumpe şi mai îmbelşugate decît Heliogabal pe altarul idolului lui, sau decît regele Baltazar zeului Baal din Babilon.

Şi cu toate acestea,Gaster nu se recunoaşte a fi zeu, ci o biată fiinţă becisnică şi păcătoasă; după cum regele Antigon—întîiul, sătul de laudele unuia Hermodotus,care în cîntecele lui de slavă îl numea zeu şi fiu al soarelui, i—a răspuns: „Slujitorul, care îmi duce oala de noapte, nu te va crede !"

Tot astfel, Gaster trimite pe închinătorii lui să—i cerceteze scaunul cu gaură, pentru a vedea mai bine şi a cugeta mai adînc asupra duhului sfînt care sălăşluieşte în resturile bogatului său ospăţ.

CAPITOLUL LXI. Cum a născocit Gaster pîinea şi meşteşugul de a o păstra

Diavolii aceia de gastrolatri s—au împrăştiat, iar Pantagruel a rămas să privească mai de—aproape, cum arată şi cu ce se îndeletniceşte marele meşter Gaster.

Ştiţi că după rînduiala firii, pîinea cu miezul şi coaja ei i—a fost dăruită drept hrană şi întărire, iar cerul l—a binecuvîntat cu putinţa de—a o dobîndi şi a o păstra. El a născocit dintru început mijlocul de a lucra pămîntul şi de a culege spicele de grîu. A născocit armele şi ştiinţa de—a le mînui pentru a—şi apăra grăunţele; medicina şi astrologia, cu matematicile lor, pentru a păstra sămînţa veacuri de—a rîndul şi de—a o pune la adăpost de stricăciunea aerului, de năvala fiarelor sălbatice şi de prădăciunea tîlharilor. A născocit morile de apă şi de vînt, ca şi pe cele purtate de braţul omului, apoi o sumedenie de unelte pentru a măcina boabele şi a le preface în făină. A născocit drojdia care face să crească aluatul, şi a găsit sarea care îi dă gust (ştiind că nimic pe lume nu primejduieşte mai mult sănătatea omului decît pîinea nesărată şi nedospită). A născocit focul pentru a coace pîinea, fiica cea mai bună a spicului de grîu, şi a făurit ceasornicul, care măsoară timpul potrivit pentru rumenirea ei.

Văzînd că adesea se întîmplă într—o ţară să lipsească grăunţele, a născocit mijlocul de a le purta dintr—o parte în alta. Prin isteţimea minţii lui a împreunat două soiuri de dobitoace: iapa şi măgarul, aducînd la viaţă pe—al treilea: catîrul, un dobitoc mai puternic şi mai puţin gingaş, mai răbdător la muncă decît celelalte. A născocit carul şi căruţa, pentru a purta grîul la moară şi făina la cuptorul brutarului; pentru a aduce prisosul de grăunţe din ţările barbare şi depărtate, a născocit galerele, corăbiile, caravelele, uimind natura însăşi cu îndrăzneala lui.

S—a întîmplat în anii din urmă, ca ogoarele arate să nu aibă ploaie la vreme şi boabele puse în pămînt uscat să se piardă. În alţi ani s—au revărsat prea multe ploi şi—au înecat semănătura, apoi a bătut—o piatra, au risipit—o vînturile, a împietrit—o îngheţul. Cu mult înainte de sosirea noastră, meşterul cel mare născocise mijlocul de a chema ploaia din cer, cosind pe întinsul păşunilor o iarbă prielnică, pe care ne—a arătat—o. Ne—a încredinţat că e aceeaşi iarbă, din care pontiful Jovial punea odinioară un singur fir în fîntîna Agriei de pe muntele Lycian din Arcadia; sub arşiţa zilei firul ierbii scotea aburi, aburii se adunau pe cer în nori grei, care stropeau cu ploaie întreaga cîmpie, atît cît cerea pămîntul însetat. Meşterul Gaster a născocit apoi mijlocul de a opri ploaia în văzduh, ori s—o trimită să cadă în mare. A născocit mijlocul de—a abate grindina, de a ţine în frîu vînturile, de a pune zăgaz furtunilor, la fel cum izbuteau metamensienii[42] din Trezena.

S—a ivit mai tîrziu o altă nenorocire. Tîlharii furau de pe lanuri grăunţele şi pîinea. Atunci a născocit meşteşugul de a zidi oraşe, cetăţi şi metereze, pentru a pune pîinea şi grăunţele la adăpost.

Iar cînd, nemaigăsind boabele pe cîmp, a înţeles că fuseseră luate şi duse în alte oraşe, cetăţi şi hambare, unde erau păzite cu mai multă grijă decît merele de aur din grădina Hesperidelor, a născocit meşteşugul de—a dărîma zidurile acestor cetăţi şi a făurit maşini de război, ca berbecii, catapulturile şi carele de luptă. Ne—a arătat cîteva din ele, pe care nici arhitecţii şi meşterii lui Viturviu nu se pricepuseră să le pună pe roate (cum ne—a dovedit *messir* Philipert Delorme, marele arhitect al regelui Franţei). Iar după ce în jurul cetăţilor s—au ridicat întărituri puternice, şi uneltele de război cunoscute n—au mai fost îndestulătoare, a născocit altele: puşti, serpentine, şopîrle, bombarde şi bazilice, care azvîrlă ghiulele de fier, de plumb şi de bronz cîntărind mai greu decît o nicovală, cu ajutorul unei pulberi cumplite, de puterea căreia natura însăşi s—a înspăimîntat, mărturisindu—se învinsă de dibăcia omului, după ce dispreţuise ştiinţa acelor oxidraci din India, care cu foc de pulbere, cu trăsnete, cu grindină, cu furtună şi cu fulgere îşi ucideau într—o clipă duşmanii, pe întregul întins al cîmpului de luptă.

Cu atît mai groaznice, mai înfricoşătoare şi mai drăceşti, sînt armele care sfărîmă, sparg, zdrobesc şi omoară, stîrnind spaimă şi uimire în minţile omeneşti; o singură lovitură de tun, dărîmă ziduri mai tari decît cele pe care ar fi în stare să le doboare o mie de trăsnete.

---

[42] Locuitorii cetăţii Metena din Peloponez: astăzi Modona.

CAPITOLUL LXII. Cum a născocit Gaster mijlocul de a nu fi atins de ghiulele

S—a întîmplat o dată ca Gaster, aducîndu—şi acasă grăunţele, să se trezească împresurat de vrăjmaşi, iar cetatea să i—o nimicească acea de trei ori blestemată şi drăcească unealtă de război. O putere neînvinsă i—a răpit pîinea şi i—a răvăşit ogoarele. Atunci a născocit mijlocul, nu numai de—a feri zidurile făcîndu—le să înfrunte bătaia puştilor, ci de a opri ghiulele în văzduh: şi chiar dacă ar cădea, să nu vatăme nici pe apărători, nici întăririle lor. Izbutise în această privinţă cum nu se poate mai bine. A făcut o încercare de faţă cu noi. Veţi vedea în ce stă născocirea. De—acum înainte puteţi să—i daţi crezare lui Plutarh, care spunea, că atunci cînd o turmă de capre o ia la goană, dacă pui un scaiete în botul celei din urmă, toate se opresc pe loc numaidecît.

Într—un tun de bronz, după ce a scos pucioasa din amestecul prafului de puşcă şi i—a adăugat o cîtime de camfor, a aşezat o ghiulea de fier potrivită pe măsura ţevii, dimpreună cu alte douăzeci de grăunţe de fier, unele rotunde ca un bob, altele prelungi ca o lacrimă. Apoi, ţintind în plin de la o depărtare de şaizeci de paşi asupra unuia din pajii săi, cam la jumătatea drumului dintre paj şi gura tunului, în linie dreaptă, a legat cu sfoară de un stîlp, o piatră mare *siderită,* adică de fier, numită şi *herculană,* ce s—a găsit odinioară, după cum arată Nicandru, în Ida din ţara Frigiei, de un oarecare Magnu. Noi îi spunem astăzi: magnet.

A dat foc prafului de puşcă. Şi fiindcă prin arderea pulberii se face dintr—o dată un gol, pe care natura nu—l îngăduie (altminteri toată maşinăria lumii: cerul, aerul, marea şi pămîntul s—ar întoarce în hău), ghiuleaua şi grăunţele de fier au pornit în aceeaşi clipă afară din ţeava, pentru ca aerul să poată pătrunde înăuntru şi să umple golul rămas după ce pulberea a fost mistuită de foc. Glontele şi grăunţele de fier zvîrlite cu putere în aer păreau că—l vor ucide pe paj, dar în clipa cînd au ajuns în dreptul pietrei sus—amintite şi—au pierdut iuţeala şi au rămas în aer, învîrtindu—se în jurul magnetului; cu toată puterea cu care porniseră, nu ajungeau la ţintă !

Mai mult. A născocit mijlocul de a face ca ghiulelele duşmanului să se întoarcă asupra lui însuşi, dezlănţuind acelaşi prăpăd ca şi cum ar fi fost trase de—a dreptul. Nu i—a fost greu să izbutească, dacă ţinem seama că iarba numită *etiopis,* iarba fiarelor, descuie toate lacătele, iar peştele numit *echineis,* altminteri nu prea isteţ, opreşte pe loc în mijlocul furtunii corăbiile cele mai mari (după cum carnea lui păstrată în sare atrage aurul din văgăunele cele mai adînci ale pămîntului).

Democrit a scris despre aceasta, iar Teofrast le—a văzut cu ochii lui. Etiopis e o iarbă care printr—o singură atingere scoate afară din cel mai tare lemn colţul de fier cel mai adînc împlîntat în el; o folosesc ciocănitoarele de cîte ori, întorcîndu—se la cuibul lor, pe care şi—l scobesc în trunchiul copacilor bătrîni, îl găsesc astupat cu vreo bucată de fier.

Cerbii şi căprioarele, purtînd în trupul lor săgeţile vînătorului, dacă izbutesc să găsească undeva pe—aproape iarba numită *dictam,* foarte răspîndită în Creta, şi dacă ronţăie această iarbă, săgeţile se desprind singure, cad şi nu lasă nici o urmă de rană. Aşa a vindecat Venus pe fiul ei iubit Enea, lovit în coapsa dreaptă de săgeata surorii lui Turnus Juturna.

Trăsnetul nu cade niciodată asupra dafinilor, smochinilor şi cîinilor de mare, din pricina miresmei pe care aceştia o răspîndesc în jurul lor. Tot aşa, elefanţii îndîrjiţi se liniştesc la vederea unui berbec; taurii înfuriaţi se opresc pe loc şi rămîn încremeniţi, cînd întîlnesc în goana lor un smochin sălbatic; furia viperei se potoleşte dacă o atingi cu o creangă de fag. În ostrovul Samos, înainte de a se fi ridicat acolo altarul Junonei, trăiau *neadele,* la al căror glas, cum scrie Euforion, pămîntul se despica în prăpăstii adînci. Socul, din al cărui lemn se cioplesc fluierele cele plăcute, creşte mai frumos în ţările unde nu se aude cîntecul cocoşului, ca şi cum, după spusele lui Teofrast, cîntecul cocoşului ar înmuia şi ar vătăma lemnul socului; şi tot astfel leul, auzind cocoşul cîntînd, se opreşte din mers, tulburat şi înmărmurit.

Unii mi—au vorbit despre un soi de soc sălbatic, care creşte în locurile depărtate de sate şi oraşe, unde cîntecul cocoşului nu se aude. Din lemnul acelui soc sălbatic se taie flaute cu sunet mult mai frumos decît din socul care creşte în preajma caselor sau a colibelor.

Alţii au dat acestor întîmplări ciudate un înţeles mai adînc şi un tîlc mai tainic, urmînd gîndirea filozofiei lui Pitagora. Aşa se spune, că nu din orice fel de lemn se poate ciopli chipul lui Mercur, iar Dumnezeu este a se cinsti cu sfinţenie, nu după măsura obişnuită a vieţii de toate zilele. Oamenii înţelepţi şi dăruiţi învăţăturii, nu stau să asculte cîntecele lumeşti, greoaie şi grosolane, ci caută muzica dumnezeiască a sferelor cereşti, mai înaltă şi venind mai de departe, din locurile unde nu se aude cîntecul

cocoşului. După cum, în vorbirea noastră, cînd voim să amintim un ţinut neumblat, spunem că pe acele tărîmuri nu s—au auzit niciodată cocoşii cîntînd.

CAPITOLUL LXIII. Cum a adormit Pantagruel în apropiere de ostrovul Şanefului si ce întrebări şi—a pus, trezindu—se din vis

În ziua următoare, pornind mai departe, am ajuns la ostrovul Şanefului[43]. Corabia lui Pantagruel n—a putut să tragă la ţărm, fiindcă vîntul stătuse. Marea era liniştită. Înaintam foarte încet, cînd de la tribord spre babord, cînd de la babord spre tribord, cu toate că înălţasem săgeţile velelor. Rămăseserăm toţi pe gînduri, pleoştiţi şi supăraţi, fără să spunem unul altuia vreo vorbă. Pantagruel aţipise pe un scăunel lîngă tambuchiu, ţinînd între degete un *Eliodor* scris în limba greacă. Acesta era obiceiul lui: adormea mai uşor citind, decît spunînd pe dinafară. Epistemon, cu astrobalul în mînă, cerceta pe care cerc al pămîntului ne aflăm. Fratele Ioan o luase spre bucătărie şi socotea, după zodia frigăruilor şi cu horoscopul tocanei, cîte ceasuri mai puteau să fie pînă la prînz.

Panurge sufla printr—o tulpină de *pantagruelion* şi făcea pungi şi băşici în aer. Gimnast tăia scobitori dintr—un lemn de mastic. Ponocrat, cu gîndul departe, se gîdila ca să rîdă şi se scărpina după ceafă cu degetul cel mic. Carpalim înjghebase dintr—o coajă de nucă o morişcă pitică, potrivindu—i patru aripioare din aşchii de anin. Eusten îşi plimba buricele degetelor pe ţeava unei flinte, ca şi cum ar fi cîntat pe strunele lăutei. Rizotom meşterea la un capac de broască ţestoasă, încercînd să—şi facă din ea un căuş. Xenoman cîrpea cu undreaua un felinar ponosit. Căpitanul corăbiei trăgea de limbă pe năierii lui.

Întorcîndu—se de la bucătărie, fratele Ioan l—a zărit pe Pantagruel, care se trezise din somn. Rupînd tăcerea care se lăsase peste noi, a întrebat cu tot glasul şi foarte vesel, ce—am putea să facem ca să ne treacă timpul mai uşor? Panurge l—a întrebat: care e leacul împotriva ciumei? Epistemon, mai glumeţ, voia să ştie cum poate să dea drumul udului, unul care nu simte nevoia. Gimnast, ridicîndu—se de la locul lui, a cerut un leac împotriva ameţelii. Ponocrat, frecîndu—şi uşor fruntea şi ciulind urechile, a întrebat ce—ar trebui să facă pentru a nu mai dormi cîineşte.

— Aşteaptă puţin, a spus Pantagruel. Iscusiţii filozofi peripatetici ne învaţă, că orice întrebare trebuie să fie limpede, lămurită şi bine înţeleasă. Ce înseamnă: a dormi cîineşte?

— Adică: la soare şi cu burta goală, cum dorm cîinii, a răspuns Ponocrat.

Rizotom stătea pe vine lîngă pupă. A ridicat capul şi a căscat. Unul de la altul molipsindu—se, au început să caşte toţi. Rizotom a întrebat, care—i leacul împotriva căscatului? Xenoman, slab şi jigărit ca felinarul pe care îl ţinea în mînă, a întrebat dacă s—a născocit vreun mijloc pentru a ţine în cumpănă cimpoiul pîntecului, oprindu—l să se aplece prea mult într—o parte sau alta. Carpalim, jucîndu—se cu morişca, a întrebat care sînt semnele care îl vestesc pe om că începe să—i fie foame. Eusten, auzind larma glasurilor, a venit pe punte şi, din dreptul cabestanului, a întrebat de ce omul flămînd muşcat de un şarpe nemîncat, e într—o primejdie mai mare de moarte, decît un om bine—hrănit muşcat de un şarpe sătul; apoi, de ce scuipatul unui om cu burta goală otrăveşte şerpii veninoşi?

— Prieteni, a spus Pantagruel, la toate întrebările voastre nu—i decît un singur răspuns, iar la toate bolile

---

[43] În ebraică, legat de cuvîntul care înseamnă „ipocrizie".

un singur leac. Iată dezlegarea, fără vorbă multă şi tocmeală: burta flămîndă n—are urechi s—audă ! Mulţumiţi—vă să—i înţelegeţi semnele, pentru a fi pe deplin lămuriţi. în Roma de altădată, (începînd Pantagruel să povestească, a sunat clopotul şi fratele Ioan a zbughit—o la bucătărie), Tarquiniu cel Trufaş, ultimul ei rege, a răspuns printr—un singur semn fiului său Sextus, care, aflîndu—se în cetatea gabinilor, a trimis un călăreţ să—l întrebe, ce să facă pentru a ţine sub ascultarea lui pe vrăjmaşii învinşi. Regele, avînd îndoieli despre credinţa ostaşului trimis de fiul său, nu i—a dat nici un răspuns. L—a dus în grădina palatului şi, în văzul lui, a început să reteze cu sabia capetele macilor care se înălţau în mijlocul pajiştii înflorite. Trimisul s—a întors aşa—zicînd fără răspuns, dar povestind lui Sextus toată întîmplarea, acesta a înţeles că tatăl său îl sfătuise să taie capetele fruntaşilor cetăţii, pentru a înspăimînta poporul şi a—l sili să i se supună.

CAPITOLUL LXIV. Pentru ce n—a dat răspuns Pantagruel la întrebările ce i s—au pus

Pantagruel a întrebat apoi:
— Ce fel de oameni locuiesc pe acest ostrov cîinesc al Şanefului?
— Ei se numesc ipocriţi, a răspuns Xenoman. Habotnici, făţarnici, farisei şi pustnici. Nişte prăpădiţi, care trăiesc ca sihastrul de la Lormont de lîngă Bordeaux, cerînd de pomană călătorilor de pe aici.
— Să ştii că eu nu cobor! a spus Panurge. Să—mi sufle dracul pe gaura şezutului, dacă cobor ! Eremiţi, făţarnici, habotnici, farisei să nu văd în ochi! Mi—amintesc cîtă zarvă au stîrnit arhiereii soborului de la Cesil[44]; ar fi trebuit să—i ia Belzebut, Astarot şi Proserpina pe toţi, atîtea furtuni şi blestemăţii îndurarăm din pricina lor! Ascultă, dolofanule, căprare Xenoman, spune—mi, rogu—te, aceşti ipocriţi, pustnici, pomanagii, care trăiesc pe—aici, sînt flăcăi sau oameni însuraţi? Ceva muieri nu se găsesc? Nu—i nici o faţă femeiască printre făţarnicii bărbaţi?
— Iată o întrebare veselă şi drăgălaşă, a spus Pantagruel.
— Ba da, a răspuns Xenoman. Sînt destule ipocrite, habotnice şi pustnice, nostime şi frumuşele, cucernice şi drept—credincioase...
— Află de la mine o vorbă, a spus fratele Ioan: în orice călugăr tînăr stă ascuns un drac bătrîn. Înseamnă să nu uiţi!
— ...din care s—au prăsit mici făţarnicei, habotnicei şi pustnicei. Altminteri, ostrovul Şanefului ar fi rămas de mult pustiu.

Pantagruel le—a trimis prin Gimnast o danie de şaptezeci de mii de jumătăţi de scuzi. Apoi a întrebat:
— Cît e ceasul?
— Nouă trecute, a răspuns Epistemon.
— E ceasul prînzului, a spus Pantagruel. Ne apropiem de hotarul pe care îl pomeneşte Aristofan într—o comedie a lui care se numeşte *Preotesele:* umbra are o lungime de două picioare. Odinioară, în ţara perşilor, numai regele avea un timp al lui, anume hotărît pentru prînz: ceilalţi se aşezau la masă după ornicul din burtă. Într—o comedie a lui Plaut, nu ştiu care parazit tună şi fulgeră împotriva celui ce—a născocit cadranul şi săgeata ceasului, fiindcă nici o altă măsurătoare nu arată mai bine timpul, decît pîntecele flămînd. Diogene, întrebat o dată, la care ceasuri ale zilei trebuie omul să se hrănească, a răspuns: „Bogatul cînd simte că îi e foame; săracul, cînd are ce mînca". Felcerii dau un răspuns mai lămurit la această întrebare, spunînd:

Scularea la cinci,
prînzul la nouă;
Cina la cinci,
culcarea la nouă.

— Faimosul rege Petosiris avea altă socoteală...

Pantagruel n—a apucat să—şi înceapă povestea. Sufragiii întinseseră mesele, aşternuseră peste ele pînzături plăcut mirositoare, apoi talere, farfurii, ştergare şi solniţe, aduseseră ploşti, pahare, butelci, ceşti, potire, tălereşe, străchini, ulcioare. Fratele Ioan, ajutat de bucătari, sufragii, pivniceri şi ceilalţi slujitori, a căror grijă era să împartă pîinea, să taie fripturile şi să toarne în pahare, a venit purtînd patru şunci uriaşe, coapte în aluat, care mi—au adus aminte de cele patru turnuri ale cetăţii Turinului.

Doamne, Doamne, zdravăn am mai mîncat şi am băut! Nici nu ajunsesem încă la dulciuri, şi vîntul de apus a început să umfle pînzele, trinca dinainte, straiul zburătorului şi balansinele catargului din faţă. Am pus deoparte paharele şi am cîntat un imn de laudă şi de mulţumire lui Dumnezeu din cer. După ce s—au adus poamele, Pantagruel a întrebat:
— Spuneţi—mi, prieteni, dacă îngrijorările voastre s—au risipit.
— Slavă Domnului, m—a lăsat căscatul, a spus Rizotom.
— N—am să mai dorm cîineşte, s—a bucurat Ponocrat.
— Nu mai am ameţeli, a spus Gimnast.

---

[44] Consiliul de la Trente.

— Nu mai simt burta goală, a încheiat Eusten. Nu mai au a se teme de scuipatul meu nici viperele, nici nevăstuicile, nici şopîrlele, nici cantaridele, nici omizile, nici crocodilii, nici broaştele rîioase, nici cîinii turbaţi ,nici şoarecii, nici salamandrele, nici balaurii, nici scorpionii, nici lipitorile, nici scolopendrele !

CAPITOLUL LXV. Cum îşi petreceau vremea Pantagruel şi însoţitorii săi

— În rîndul căror jivine veninoase o punem pe viitoarea nevastă a lui Panurge? a întrebat fratele Ioan.
— Vorbeşti de rău femeile, ai? Javră călugărească! Maimuţoiule ! a strigat Panurge.
— Euripide scrie, şi Andronache la fel, a spus Epistemon, că omul, cu ajutorul zeilor, a găsit leac împotriva tuturor fiarelor veninoase; numai împotriva femeii n—a născocit nici unul.
— Nerodul ăla de Euripide, a spus Panurge, a clevetit totdeauna împotriva femeilor. De—aceea l—a ajuns pedeapsa zeilor şi a fost mîncat de cîini, cum îl ocărăste Aristofan. Să pornim cu vorba mai departe. Al cui e rîndul? Spune!
— De—acum încolo, voi da drumul udului oricînd şi oriunde.
— Am un stomac pus pe cîntar, a spus Xenoman. Nu atîrnă mai greu în nici o parte.

Cu pîinea şi cu vinul n—am ce face;
Am pus, cu foamea şi cu setea, pace!

— Mulţumită lui Dumnezeu şi vouă, mi—a trecut supărarea, a spus Panurge. Sînt vesel ca un piţigoi.
Voios ca pasărea în zbor
Ca fluturele de uşor.
— Euripide al vostru, drăguţul de el, scrie, iar Silen, băutorul băutorilor, aşa zice:

Îşi face sînge rău şi se prosteşte,
Cel care bea şi nu se—nveseleşte.

Să preamărim deci pe Domnul, tatăl nostru, mîntuitorul şi păzitorul vieţii noastre, care ne—a dat pîinea cea bună, vinul cel bun, mîncarea cea bună, ferind trupul şi sufletul nostru de orice tulburare; fără să mai punem la socoteală plăcerea şi bucuria pe care le simţim, bînd şi mîncînd. Dar n—aţi răspuns la întrebarea pe care a pus—o blajinul nostru frate Ioan: Ce—am putea să facem ca să ne treacă timpul mai lesne?
— Fiindcă v—aţi mulţumit atît de uşor cu răspunsul pe care l—am dat nedumeririlor voastre, a spus Pantagruel, nici eu nu voi merge mai departe. Altă dată şi aiurea vom vorbi mai pe larg, dacă veţi găsi cu cale. Aşadar, să dezlegăm întrebarea fratelui Ioan: Ce—am putea să facem ca să ne pară timpul mai lesne? Au trecut pînă acum zilele, după pofta inimii noastre, nu—i aşa? Priviţi mărul catargului! Priviţi unduirea pînzelor ! Priviţi încordarea parîmelor ! Priviţi cum străluceşte tambuchiul! Vinul curgea în pahare, iar timpul, printr—o tainică legătură a firii, făcea la fel. Nici Atlas şi nici Hercule nu şi—au petrecut vremea altminteri, dacă se cuvine să dăm crezare înţelepţilor care ne—au învăţat mitologia. Atît numai că ei au întrecut măsura cu o jumătate de treaptă: Atlas bea de dragul oaspelui său, iar Hercule din pricina setei pe care o îndurase în deşertul Libiei.
— Aia e ! a spus fratele Ioan, tăindu—i vorba. Am auzit pe mai mulţi învăţaţi de seamă spunînd că Sfredeluş, unul din pivnicerii bunului dumitaie părinte, pune deoparte an de an mai mult de opt sute de vedre de vin pentru a da de băut oaspeţilor lui şi slujitorilor, mai înainte de a li se face acelora sete.
— Cămilele, care duc în spatele lor povara caravanelor, beau pe seama setei lor de ieri, de azi şi de mîine, a spus Pantagruel. Aşa făcea şi Hercule. În felul acesta însă, printr—o depăşire a timpului, se stîrneşte o mişcare nouă în lumea cerească, şovăiri şi cutremure, dînd nebunilor de astrologi prilej de neînţelegere şi ceartă.
— Vorba cîntecului, a spus Panurge:

Pe cînd golim la masă paharele cu vin,
Trec vremurile grele şi vremuri bune vin.

— Dar nu ne—am trecut vremea numai bînd şi mîncînd, ci am uşurat într—un chip simţitor încărcătura corăbiei; nu cum şi—a descărcat panerul Esop, răsturnînd pe jos merindele, ci, dimpotrivă, încetînd de a mai ajuna.
Căci aşa după cum trupul omului mort e mai greu decît al celui viu, omul flămînd trage la cîntar mai

mult decît cel sătul. Şi nu greşesc cei care, pornind la drum, încep să bea şi să mănînce dis—de—dimineaţă, „ca să tragă caii mai bine".

Vă aduceţi aminte, că amicleienii de altădată preamăreau mai presus de toţi zeii pe tata Bachus, şi pe bună dreptate îl numeau *Psila,* ceea ce în limba dorică înseamnă aripi. Căci după cum păsările, slujindu—se de aripi, se ridică şi zboară în înaltul cerului, tot astfel pe aripile lui Bachus (vinul cel bun şi gustos) sufletele oamenilor se înalţă, trupurile lor se fac mai uşoare şi tot ceea ce e pămîntesc în ei se limpezeşte şi se mlădiază.

CAPITOLUL LXVI. Cum am dat bineţe muzelor, trecînd pe lîngă ostrovul Ganabin[45]

Vîntul prielnic stăruia să ne poarte şi călătorii depanau în voie poveştile lor vesele, cînd Pantagruel a zărit în depărtare umbra unui ţărm muntos. L—a chemat pe Xenoman şi l—a întrebat:

— Vezi înaintea noastră, la babord, acea stîncă înaltă, ai cărei umeri seamănă aidoma cu ai muntelui Parnas?

— Foarte bine. E ostrovul Ganabin. Doreşti să ne oprim?

— Nu, a răspuns Pantagruel.

— Ai dreptate, a spus Xenoman. Nu ai ce vedea. Oamenii din partea locului sînt hoţi şi potlogari. Totuşi, pe umărul din dreapta al muntelui se află cea mai frumoasă fîntînă din lume, în mijlocul unei păduri mari. Vîslaşii noştri ar putea să coboare să aducă apă proaspătă şi lemne pentru foc.

— Înţelepte cuvinte, a spus Panurge. Ah! Ah! Ah! Ce să căutăm în ţara hoţilor şi a potlogarilor? Vă încredinţez că nici n—ar trebui să poarte alt nume. Am văzut mai demult ostroavele Cerq şi Herm între Bretania şi Englitera; am văzut Poneroplisul[46] lui Filip în Tracia: ostroave pline de hoţi, de tîlhari, de ucigaşi, drojdia închisorilor. Să nu coborîm, vă rog! Ţineţi seamă de sfatul bunului şi înţeleptului Xenoman. Să mă fulgere, dacă nu sînt mai răi decît mîncătorii de oameni! Or să ne frigă de vii! Vă rog, să nu coborîm ! Ar fi mai bine pentru dumneavoastră toţi să poposim la Averna. Aud bătînd clopotele în dungă, cumplite sunete de clopot, clopotele pe care le trăgeau odinioară gasconii din Bordeaux împotriva perceptorilor şi a zapciilor!

Îmi vîjîie urechile ! Să ne vedem de drum. Ei! Înainte !

— Coboară, a spus fratele Ioan, coboară ! Hai! Hai să mergem. Nu vom duce lipsă de gazde. Îi snopim pe toţi! Să coborîm.

— Să coboare dracul! a spus Panurge. Diavolul ăsta de călugăr, călugărul ăsta vîndut diavolului e turbat. Nu se teme de nimic. E cutezător ca orice diavol, iar la alţii nu se gîndeşte. Îşi închipuie că toţi sîntem călugări ca dumnealui!

— Ia—o din loc, viteazule, lua—te—ar o mie de draci, a spus fratele Ioan. Măcar de ţi—ar crăpa capul şi ţi—ar face creierii tocană ! Bezmeticul ăsta e atît de fricos şi de rău, că se scapă pe el de spaimă în fiecare clipă ! Dacă ţi—e teamă şi de umbra ta, nu coborî, rămîi aici şi păzeşte lăzile sau du—te mai bine de te ascunde sub fustele Proserpinei, printre miile de draci ai iadului!

Auzind aceste aspre cuvinte, Panurge s—a făcut nevăzut, ascunzîndu—se în cămara corăbiei, printre resturile de pîine, coji şi fărîmituri.

— Simt parcă în mine, a spus Pantagruel, o strîngere de inimă, un glas venind de departe care îmi spune că nu trebuie să coborîm. De cîte ori am simţit în inima mea o asemenea prevestire, m—am bucurat că am ascultat—o. Nu m—am căit niciodată.

— E demonul lui Socrate, a spus Epistemon. Academicii credeau în el.

— Ascultaţi, a spus fratele Ioan, în vreme ce vîslaşii coborîseră să ia apă, Panurge a coborît în pîntecele corăbiei şi face pe mortul în păpuşoi. Vreţi să rîdem puţin? Daţi foc tunului celui mare de lîngă cabestan. Să întîmpinăm sărbătoreşte muzele din acest nou Parnas. Şi aşa se umezeşte pulberea, stînd degeaba.

— Foarte bine! a răspuns Pantagruel. Să vie la mine primul tunar. Pantagruel a poruncit să dea foc tunului celui mare, încărcîndu—l cu pulbere proaspătă. Ceea ce s—a îndeplinit. La prima lovitură a tunului de pe corabia lui Pantagruel, au început să tragă toate celelalte galioane şi caravele din urmă. Vă rog să mă credeţi, că a fost o petrecere dintre cele mai frumoase.

---

[45] în limba ebraică *ganabin* — pungaş.

[46] Cetatea oamenilor răi (grec).

CAPI TOLUL LXVII. Cum s—a scăpat pe el Panurge de frică şi cum a crezut că motanul e dracul

Ca un ţap lovit în moalele capului, Panurge a ieşit din cămară numai în cămaşă, pe jumătate dezbrăcat, cu fărîmituri de pîine în barbă, ţinînd în mînă un cotoi mare, cu părul lucios, care i se agăţase cu ghearele de ciorap.

Bătînd din buze ca o maimuţă care se purică, tremurînd şi clănţănind din dinţi, s—a repezit spre fratele Ioan, care şedea pe un spiraj la tribord, rugîndu—l cu glas plîngător să—i fie milă de el şi să—l ia sub paza săbiei lui, jurîndu—se pe partea lui de papimanie, că văzuse cu ochii dănţuind în jur toţi dracii iadului.

— Priveşte, prietene, iubite frate, bunul meu părinte sufletesc, diavolii au astăzi nuntă, n—ai mai văzut de cînd eşti un asemenea ospăţ drăcesc ! Uite, colo, aburul de la bucătăriile iadului! (Şi arăta cu mîna fumul prafului de puşcă, plutind deasupra corăbiilor.) Ai mai pomenit vreodată atîtea suflete osîndite? Priveşte, prietene, cît sînt de gingaşe, de rotunjoare şi de bălaie: ai zice că e ambrozia Styxului! Am crezut, Dumnezeu să mă ierte ! că sînt suflete de englezi. Mă gîndeam că poate chiar azi—dimineaţă, seniorii de Termes şi Dessay vor fi trecut prin foc şi sabie ostrovul Cailor din Scoţia, dimpreună cu toţi englezii care se aflau pe el.

Fratele Ioan, apropiindu—se de Panurge, a simţit un oarecare miros, care nu era al prafului de puşcă. L—a scuturat puţin şi a băgat de seamă că îşi spurcase cămaşa. Puterea de reţinere a muşchiului numit sfincter (adică borta şezutului) amorţise cu totul de frica grozavă pe care o simţise în năzdrăvanele lui vedenii. S—a mai adăugat la acestea şi tunetul împuşcăturilor, care face totdeauna să se cutremure mai tare pîntecele corăbiei decît puntea ei.

Tot aşa a păţit *signor* Pantolfo din Cassin, care trecînd cu căruţa poştei prin Chambry şi intrînd în curtea unui gospodar cumsecade, numit Vinet, a pus mîna pe o furcă din grajd şi i—a spus:

— *Da Roma in qua, io non son andato del corpo. Di grazia, piglia in mano questa forcha et fami paura*[47].

Vinet a luat furca din mîna lui Pantolfo şi a început s—o poarte, ca şi cum ar fi vrut să—l lovească dinadins. *Signor* Pantolfo i—a spus:

— *Se tu non fai altrimente, tu non fai nulla. Pero sforzati di adoperlarli piu guagliardamente*[48].

Vinet l—a pălit atunci zdravăn cu furca în gît şi l—a azvîrlit la pămînt, cu potcoavele în sus. Apoi, rîzînd cu poftă mare, i—a spus:

— Ţine minte, voinicule, asta se cheamă *Datum Camberiaci*[49].

Noroc că seniorul şi—a descheiat repede nădragii, fiindcă dintr—o dată a dat din el mai mult decît s—ar fi slobozit nouă bivoli şi paisprezece episcopi din Hostia. I—a mulţumit cît mai frumos lui Vinet spunîndu—i:

— *Io ti ringratio, bel niessere. Cosi facendo tu m'hai esparmiata la speza d'un servitiale*[50].

Regele Engliterei, Eduard al V—lea, ne—a lăsat amintire o altă întîmplare.

Meşterul Francois Villon, surghiunit din Franţa, i—a cerut adăpost. Eduard al V—lea l—a primit cu atîta prietenie, încît i—a îngăduit să cerceteze cele mai ascunse încăperi ale locuinţei lui regeşti. Într—o zi, aflîndu—se pe celălalt tron al său, regele i—a arătat lui Villon stema regelui Franţei, zugrăvită pe un perete.

— Vezi, cîtă cinste port regelui tău. Am aşezat stema lui în acest loc tainic, lîngă scaunul găurit, unde îmi fac nevoile.

— Foarte bine, a răspuns Villon. Eşti un bărbat înţelept şi prevăzător, măria—ta, iar învăţatul doftor Thomas Lincer, care poartă grija sănătăţii măriei—tale, a ştiut ce face. Văzînd că în anii bătrîneţii ţi s—a lenevit maţul şi că în fiecare zi e nevoit să—ţi bage un spiţer pe uşa din dos — adică un clistir — te—a sfătuit să zugrăveşti pe perete stema regilor Franţei. Numai văzînd—o în faţă, te cuprinde o frică atît de cumplită, încît dai din măria—ta cît optsprezece vaci din Peonia. Dacă ai fi zugrăvit—o în altă încăpere, în odaia de culcare, în sala tronului, în paraclis, sau aiurea, te—ai fi scăpat pe măria—ta oriunde ai fi dat

---

[47] De la Roma, pînă aici, n—am avut unde să—mi fac nevoile. Fie—ţi milă, ia furca ia mînă şi sperie—mă (it.).
[48] Numai cu atît, n—ai făcut nimic. Ia—o mai voinicește! (it.).
[49] Dată în Chambry (latinizat).
[50] Îţi mulţumesc, frumosul meu domn, mi—ai cruţat cheltuiala unui clistir (it).

cu ochii de ea. După cum cred, că de—ai fi zugrăvit şi steagul cel mare al Franţei, ţi—ai fi dat afară toate maţele !

Fratele Ioan, ţinîndu—se de nas cu mîna stîngă, îi arăta lui Pantagruel cu mîna dreaptă cămaşa lui Panurge. Pantagruel, văzîndu—l astfel înfricoşat, prăpădit, tremurînd, abia putînd să vorbească, spîrcîit şi zgîriat de ghearele cumplitului cotoi Roadeslănină, nu s—a putut opri să nu rîdă şi l—a întrebat:

— Ce vrei să faci cu cotoiul?

— Care cotoi? a întrebat Panurge. Să fiu eu al dracului, dacă n—am crezut că—i un pui de diavol cu puf în barbă, pe care l—am înhăţat pe furiş din lada de pîine a iadului. Să—l ia dracul de drac, că mi—a făcut pielea ferfeniţă !

Foarte supărat, a aruncat cît colo cotoiul.

— Haide, haide, l—a îmbărbătat Pantagruel, ce Dumnezeu! Freacă—te şi spală—te, pune—ţi o cămaşă curată, primeneşte—te şi vino—ţi în fire.

— Hai să bem !

SFÎRŞITUL CELEI DE—A IV—A CĂRŢI A FAPTELOR ŞI PILDELOR MARI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL